המוסף לשבת

ליל הגלשנים

„החיילים שיחקו שש בש. פתאום התחילו היריות"

חייל בודק את הגלשן שנחת בשדה קוצים. ציפור שהביאה מוות. תצלום: דני שדה

סיכום התקרית בצפון: שישה הרוגים, שבעה פצועים. הפחד חזר לנקר בלבבות • בבסיס שבו אירע הפיגוע הסתגרו אתמול הבנות באחד האוהלים. מבחוץ ניתן היה לשמוע קולות בכי • הרבה שאלות עוד יישאלו על מה שקרה בלילה. איך הצליח המחבל לחדור לבסיס, לרוץ במשך מספר דקות כשהוא יורה ומשליך רימונים, מבלי שאיש השיב לעברו אש?

דני שדה

הלילה הזה החזיר את איזור אצבע הגליל אל הימים של לפני מלחמת לבנון. היה זה לילה ללא שינה. נורי תאורה צהובים, כמו סיוט, צבעו את השמיים. תושבי הצפון הצטופפו להם במקלטים ובחדרי הביטחון. אבל בימוזן לא היה. היה רק, שישה הרוגים, שבעה פצועים. הפחד חזר לנקר בלבבות.

בשעה 1 לפנות בוקר נראתה קרית שמונה כמו עיר רפאים. פרט לכלי רכב צבאיים לא נראה איש ברחוב. התושבים שמעו את היריות, ראו את הזחל"מים, צפו בנורי התאורה בשמיים, וידעו שמשהו מתרחש. איש מהם לא העז לצאת החוצה.

בבקרים של ימי חמישי נפתח בקרית שמונה בדרך כלל השוק המסורתי. בימים רגילים, השוק הומה מאדם כבר בין בבוקר. אתמול, עד שעה 10 נראו במקום רק מעטים. בעיר שררה תחושה של מצור. החיים שבו למסלולם רק בשעה 11 בבוקר.

■ ■ ■

אבל את הסיפור הזה צריך להתחיל בלילה של יום רביעי. השעה המשוערת: עשר וחצי. שני גלשנים הגיעו לאיזור רצועת הביטחון. הם שטו מעל שמי הלילה כמו ציפורים גדולות. בשעה זאת, אין איש יודע כי מדובר בציפורים שיביאו מוות.

אלה גלשנים יפים. לכל גלשן יש כנף במוטה צבעונית באורך של 12 מטר, ויש גם מנוע עזר.

אחד הגלשנים מצליח להתחמק ממטוסים שהוזנקו ליירטו. הוא נוחת בשדה קוצים, 600 מטרים דרומית לגבול לבנון, סמוך לכניסת המושקים הנמצא בקירבת מחנה גיבור.

המחבל שהיה על הגלשן יורד לכביש המוביל לקרית שמונה. הוא צועד ברגל, נושא את נשקו האישי. לפתע, מתקרב בכביש הנדך פוז צבאי. המחבל פותח ביריות לעבר הרכב, ופוגע בנהג, קצין צה"ל. מאוחר יותר מת הקצין מפצעיו.

ליד הנהג יושבת חיילת. גם היא נפצעת. כתוצאה מהיריות מוליך הטנדר אל תעלה בצד הכביש.

במקום עובר חייל מקיבוץ דפנה. אחר כך הוא יתאר את המראה העגום שנגלה לעיניו: „הייתי עם המשפחה בדרך לקיבוץ. פתאום ראינו רכב שנוסע במהירות לכיוון שלנו ומחליק לתעלה. הייתי בטוח שמדובר בתאונת דרכים. עצרתי את רכבי והלכתי להגיש עזרה. ראיתי שהנהג פצוע, התחלתי להוציא את החיילת שישבה ליד הנהג. עצרתי רכב וביקשתי שיעבירו אותה בדחיפות למרפאה בקרית שמונה. במקביל ביקשתי שיזעיקו אמבולנס. והתחלתי להוציא את הקצין מהרכב. הוא היה מלא בדם, אבל היה בהכרה מלאה. באותו רגע עדיין לא הבנתי שמדובר בפיגוע חבלני".

אבל המחבל טרם השלים את משימתו הרצחנית. הוא ממשיך בדרכו, מגיע לפתחה צבאי, נכנס למחנה ומתחיל לירות מנשק קל לעבר האוהלים. בתוך האוהלים היו חיילים. המחבל לא מפסיק ביריות, ומשליך גם רימוני יד.

המוסף לתרבות ספרות ואמנות • עמוד 20

לראשונה בארץ תוכנית אישית בכתב לגמילה מעישון

אפשר להפסיק לעשן אחת ולתמיד

ד"ר טוביה לדר (יו"ר האגודה למניעת עישון) הינו מוסמך ברפואה חברתית, מומחה לבעיות התמכרות ואחד המומחים הידועים בעולם בנושא גמילה מעישון. מאז 1970 פיתח שיטות גמילה שונות המבוססות על ידע, נסיון ומחקרים מדעיים. הוא הוגה הרעיון של תוכניות גמילה מעישון במסגרת קבוצתית ותוכניות גמילה אישיות בכתב מלוות בייעוץ אישי מקצועי.

התוכנית ממוחשבת, אישית עבורך, מותאמת לדרגת ההתמכרות והתלות שלך בסיגריות, מיושמת בהדרכתו ופיקוחו של ד"ר טוביה לדר.
אין צורך להגיע למפגשים קבועים.
ניתן לבצע את התוכנית באופן עצמאי בזמן הפנוי, בבית, במשרד - היכן שנות.
לרשות כל משתתף קו טלפון פתוח 24 שעות ביממה לתמיכה, ייעוץ והדרכה. התוכנית עוזרת להתמודד עם התלות הפסיכולוגית בסיגריות, מונעת תופעות לוואי כגון: חרדה, עצבנות והשמנה. כלולים בה עזרים כמו; דיאטה אלקלית ושימוש מבוקר בטבליות לעיסה ניקורט כדי להתגבר על התלות הגופנית בניקוטין.

מלא/י את התלוש הר"ב ושאלון אבחון אישי + חומר הסברתי יישלח לביתך ללא כל התחייבות מצדך.

לכבוד "תפנית" רח' ארלוזורוב 140, ת"א 62098
אני רוצה להפסיק לעשן, אחת ולתמיד. נא שילחו לי שאלון לאבחון דרגת התלות שלי בסיגריות + חומר הסברה נוסף.
שם ______
כתובת ______
מיקוד ______
טלפון ______

תפנית
תמכון לעיצוב הרגלי בריאות

הגלשן

הטווח: מאות ק"מ

אריה אגוזי

אירגוני המחבלים השונים מנסים כבר שנים רבות להקים לעצמם חיל־אויר. טייסים פלשתינאים התאמנו בלוב ובניקרגואה ולפי הדיווחים כ־200 אנשי אש"ף הוכשרו כטייסים. חיל אויר עדיין אין להם.

במקביל לנסיונות לרכוש מטוסים ולאמן טייסים, המשיכו המחבלים לשכלל את השימוש במטוסים זעירי משקל (אולטרה לייטס) ובכלונים, לצורך חציית הגבול. גבול זה שנסגר כמעט הרמטית באמצעים מתוחכמים, לא מהווה מחסום לכלי טיס קל משקל וזעיר ממדים המונע במנוע קטן.

הנסיון הראשון לחדור לישראל בצורה כזו היה בתחילת מרץ 1891, כאשר מחבל חצה את הגבול ליד מושב אחיהוד בעזרת מטוס זעיר משקל. המחבל נלכד.

נסיון מוקדם יותר ב־1980, נכשל, כאשר כדור פורח ובו כנראה ארבעה מחבלים התרסק בשטח דרום לבנון.

המטוסים זעירי המשקל משמשים בדרך־כלל לצרכים ספורטיביים. הם מיוצרים בהרבה מדינות ובכללן ישראל ונמכרים במחירים הנעים בין 5000 ל־10,000 דולר. הם בנויים משלד של צינורות מתכת וכנפיהם עשויים בד מיוחד. המנוע מורכב, בדרך כלל, מעל מושבו של הטייס, המנווט את הכלי בעזרת מוט היגוי פשוט.

המטוסים הזעירים מסוגלים להמריא ממשטח שאורכו כמה עשרות מטרים ולטוס לטווח של כמה מאות ק"מ. הם מיוצרים בשני דגמים: דגם חד מושבי ודגם דו מושבי. אם בדגם הדו מושבי טס רק אדם אחד, ניתן להתקין בו מיכל דלק נוסף ולהוסיף טווח.

על־פי ידיעות רכשו המחבלים כמויות גדולות של מטוסים זעירים בעיקר באירופה. המטוסים נרכשו בצורת „קיט" להרכבה עצמית. ספר ההדרכה מאפשר לשני אנשים להרכיב את הכלי תוך מספר שעות.

ב„סלון" האווירי האחרון שנערך בפריס, הציגו חברות רבות את החידושים האחרונים בתחום ה„אולטרה לייטס". נציגים פלשתינאים גילו שם ענין רב ברכישת דגמים מתקדמים של מטוסים זעירים בכלל, ובחידוש האחרון בפרט: מסוק זעיר המסוגל להטיס אדם אחד למרחק של כמה עשרות ק"מ.

המכנה של כלי טיס זה גורם לכך ש„חתימת המכ"ם" שלו זעירה. גם אם ננסה להשתמש באמצעי גילוי אחרים, אין כל ביטחון שגם בעתיד לא יבצע מטוס כזה „קפיצה" זריזה מעל גדר המערכת.

פצוע מובל לבית החולים. המחבל, מצוייד בקלצ'ניקוב, אקדח ורימוני יד, ירה לכל עבר. תצלום: רויטר

(המשך מעמוד ראשון)

חמישה חיילים שהיו במועדון של הבסיס מצאו את מותם מן היריות. שישה נפצעו. רק לאחר מספר דקות ירה סמל גדעון בשארי במחבל. „רוקנתי עליו את כל המחסנית שלי", אמר, „והוא נפל".

■■■

הרבה שאלות עוד יישאלו על מה שקרה בלילה במחנה. איך הצליח המחבל לחדור לתוך הבסיס, לרוץ בתוכו במשך מספר דקות כשהוא יורה לכל עבר, להשליך רימונים לאוהל שבו היו חיילים ולקצור בהם מבלי שאיש השיב לעברו אש?

סרן עופר עדיין אינו יודע את כל פרטי התקרית. „המחבל רץ על הכביש", סיפר, „ירה על מכונית ואחר כך נכנס בריצה למחנה. הוא נע לכיוון קבוצת אוהלים מרוחקת, ואז הוא זרק רימון לעבר חייל שעמד כעשרים מטר מהשער. המחבל המשיך לרוץ. הוא עקף כלי רכב, דילג סביב מיכלי אשפה, קפץ מעל תעלה והגיע לאוהל המועדון, שם הוא זרק רימונים. זמן קצר קודם לכן היו החיילים במסדר. לאחר מכן הם התרכזו באוהל ושיחקו שש בש".

כשהחיילים שמעו את היריות כבר היה מאוחר. כמה מהם שיחקו שם את משחק השש בש האחרון.

המחבל, מצוייד בקלצ'ניקוב, אקדח ורימוני יד, ירה לכל עבר. הוא תפס את כולם בפנים. אלו שרצו החוצה נפגעו מיד. חיילים אחרים, שברחו מהאוהל מפיתחו האחורי, הצליחו להיחלץ ללא פגע.

טוראי אייל, בן 18 מבת ים, היה בתוך האוהל. הנפגעים הם חבריו. „כשהתחילו היריות קפצנו לצד האחורי של האוהל", סיפר אייל, „נשכבנו על הרצפה עד שהכל נגמר".

שעות אחרי התקרית אמר הרמטכ"ל: „לפעמים ישנם מקרים שכנגדם צרור אחר יותר מדוייק של חייל שלנו, שהיה נורה מוקדם יותר, היה מונע אבידות רבות".

■■■

מסוקים ואמבולנסים של מגן דוד אדום פינו את הפצועים לבית החולים רמב"ם בחיפה, לבית החולים בצפת ולבית חולים שדה בקרית שמונה.

זמן קצר לאחר התקרית הוכרזה כוננות גבוהה באיזור הצפון, ורוב כבישי הגישה לאצבע הגליל נסגרו. המחסומים הועמדו כ־30 ק"מ דרומית לקרית שמונה. נורי תאורה האירו את השמיים בעת שכוחות גדולים ערכו סריקות באיזור, לאחר שנתברר כי אנשים ראו גלשני רוח נוספים באיזור.

במהלך הלילה הגיעו לאיזור גם שר הביטחון והרמטכ"ל, ושמעו סקירות על הקורה בשטח. כוחות גדולים של היחידה למלחמה בטירור ויחידת עילית של צה"ל פתחו בסריקות נרחבות כשהם מסתייעים במסוקים. בבוקר נתגלה גלשן נוסף ליד כפר יובל. תוך כדי הסריקות הצליחו טייסי המסוקים להבחין במחבל נוסף שנע בשטח, ירו בו והרגוהו.

במחנה הצבאי שאליו חדר בלילה המחבל שררה אתמול אווירה קשה. מתוך האוהלים ניתן היה לשמוע קולות של בכי. החיילים הסתובבו בבסיס בוהים ולא מצאו רגע מנוחה. מטח יריות ומספר רימוני יד גדעו חלומות רבים.

אתמול במשך היום הגיעו לבסיס חיילים רבים מהיחידה שחזרו מתעסוקה. האחרים מיהרו לצאת הביתה. בנות היחידה הסתגרו באוהל אחד ולא נתנו לאיש להיכנס. את הבכיין ניתן היה לשמוע גם מבחוץ.

■■■

כבר מזמן לא ידע מלון „הצפון" בקרית שמונה עסקים טובים כמו אתמול. „חבל", אמר מנהל משמרת במלון, „שהחדרים מתמלאים רק כאשר מתרחשים אסונות".

ואכן, כל פיגוע חדש בצפון מביא למקום המוני כתבים. המלון הופך ל'חדר מלחמה' של אנשי המעצמה השביעית. אתמול לא נפקד שם מקומו של אף צוות טלוויזיה זר. פיגוע קטלני בעיר־ספר ישראלית יכול לשמש חומר חדשותי לוהט למהדורות החדשות בחו"ל.

בקרב תושבי קרית שמונה שררה אתמול תחושה קשה. „ארבעים שנה אני בארץ", סיפר אתמול שלמה רומנו, 73, בעל סוכנות פיס. „בלילה שמעתי בומים, מסוקים, כאילו התחילה מלחמה. אני גר במרכז. הייתי בבית עם האשה. לא ירדנו למקלט. חדר השינה שלנו הוא חדר ביטחון, שם אנו חיים. בבוקר כשקמנו שמעתי ברדיו את מה שקרה. אנחנו כבר רגילים לזה. יש חדירות של מחבלים, יש קטיושות, אבל אף פעם לא חשבתי לעזוב את העיר. הערבים לא ישלמו איתנו. בגלל זה אנחנו צריכים להתרגל. זה הגורל שלנו. אין לנו ברירה אלא להתרגל".

ארמנד עוזרו, תושב קרית שמונה זה שלושים שנה, שכל במקום שני בנים. בן אחד נהרג ב־1967 מנפילת קטיושה, כשהיה רק בן 14. בן נוסף נהרג בפעילות בצבא. „כל הזמן אנחנו אוכלים את זה", הוא אומר, „אבל מה שקרה אתמול זה דבר חדש. אם זה יקרה פעם נוספת, אין לנו מה לעשות פה. כל פעם מבטיחים שלא יהיו יותר קטיושות, מבטיחים שיהיה שקט בגליל, וכל פעם אנו שוב יורדים למקלטים. לא האמנתי שהמצב ידרדר עד כדי כך".

פלורי רוזן, בת 45, גידלה שישה ילדים בקרית שמונה. הבן הצעיר, בן 13 וחצי, הוא היחיד שנשאר בעיר עם המשפחה. כל השאר עזבו. רוזן: „גם הילד הקטן רוצה לעזוב. בשנה הבאה הוא יילך ללמוד בחיפה. אנחנו פוחדים. אני לא יודעת איך אנשים מצליחים להתרגל. לא פעם אנחנו נוהרים למקלטים. אני כל רגע חושבת לעזוב את העיר. בחיפה ובתל אביב כל הזמן עושים חיים, אצלנו כל הזמן במקלטים".

ראיון

גמרתי עליו מחסנית

לאחר שהמחבל ריסס אותו מטווח קצר, הצליח גדעון בשארי להרוג אותו בנשקו

רונית ורדי

גדעון בשארי, חייל בנח"ל, בן 20, בן בכור למשפחה בת חמישה ילדים, נפצע בפיגוע באופן בינוני ומאושפז בבית־החולים בצפת. אמא הייתה בביתה בנתניה כשהגיעה ההודעה. אחרי כמה שעות כבר הייתה לייד מיטתו.

יום חמישי. אחת בצהריים. גדעון, מחובר לאינפוזיה, ישן. משפחתו יושבת סביב. גדעון, הם אומרים לו, גדעון, תקום, תאכל משהו.

„קודם הוא שתה", אומרת אחותו „ופתאום שמענו אותו אומר: 'הרגתי את המחבל, הרגתי את המחבל'".

בשארי: הייתי באוהל, בגיבור, אחרי שיחה טלפונית עם הבית. לבשתי מדים, עבדתי בגרפיקה, ענין פרטי. למדתי גרפיקה בחב"ר. פתאום שמעתי יריות מכיוון צפון, לקחתי נשק, לא הספקתי ללבוש את השכפ"ץ, ויצאתי החוצה. חשבתי שזו היתקלות ליד הגבול.

אתה משערת מספיק זמן ליד הגבול?

מספיק זמן. לא היו שמה הרבה אנשים. גם המפקד שלי, רס"ן, לקח את הנשק, אבל אני רצתי לפניו. ראיתי אבק מתרומם מהאדמה, כלומר פגיעות של כדורים. ראיתי את זה בכיוון הש"ג דרומית למחנה.

כמה זמן לקח לך להגיע לש"ג?

רצתי מהר, 30 שניות. חשבתי שיורים בטעות, שמישהו סולט, לא הבנתי מה קורה בדיוק. פתאום אני רואה שהיריות השתנו, קיבלו כיוון אחר לגמרי. מכיוון דרום. אני רואה חיילים שכובים על הרצפה, משיבים אש. רצתי לכיוון שלהם ראיתי על האדמה חברה משיבים אש.

מה חשבת על זה?

הבנתי שניתקלו.

פחדת?

לא כל כך פחדתי, כי לא הבנתי מה קורה.

זו היתה אש מתואמת?

הקמב"ץ היה מאחור.

אבל זה לא היה ממש מתואם?

לא הבינו מה קורה, צעקו: תפסיקו לבכות, תפסיקו לצרוח, תשיבו אש.

בשכבתי על הריצפה, ניסיתי לאתר את מקור הירי, מתוך ראייה. החברה האחרים השיבו אש. פתאום ראיתי רימון נזרק על שלושה־ארבעה חברה ששכבו שם.

כמה זמן לקח עד שהרימון נזרק?

אולי דקה. הוא התפוצץ והם התחילו לצרוח. חשבתי שזה אר. פי.ג'י. בגלל עוצמת הפיצוץ. זה היה ממש חזק, במרחק 20 מטר ממני. לכן לא נפגעתי. אחרי זריקת הרימון ניסיתי לשפר עמדה קדימה. בדיוק שהתכוננתי לקום ממצב של כריעה ראיתי חייל רץ.

הוא לבש מדים?

לא זוכר. נדמה לי שהיו לו בגדי זית. הוא נעל נעליים לבנות. בהתחלה חשבתי שזה חייל, כשראה שאני עומד לקום, הוא ריסס אותי עם צרור מטווח קצר. שמונה כדורים, אולי יותר.

אז הוא היה בעצם בינך לבין החיילים החברים שלך?

אפשר להגיד.

זו היתה הפעם הראשונה שראית אותו?

זו היתה הפעם הראשונה והוא ירה עלי צרור. הגבהתי עליו את הנשק, וגמרתי עליו מחסנית. הוא נפל לידי במרחק של 4 מטר ממני. אחר־כך שיפרתי עמדה קדימה.

התעכבת לידו?

כן, כי חשבתי שהוא חייל.

אז למה ירית עליו?

כי הוא ירה עלי, אבל אחר כך המשכתי, כי אסור להישאר לידם.

איך ידעת שזה מחבל?

לפי הצורה, שיער ארוך, נמוך, נעליים לבנות.

הוא היה חי או מת?

מת, גמרתי עליו מחסנית. כשעמדתי לידו, עוד לא הרגשתי שניפגעתי, חשבתי שיש לי רק שריטות קלות.

מתי הרגשת את הפציעה?

רק אחר־כך, כששוב נשכבתי.

לאן המשכת ללכת ממנו?

יישרתי קו קדימה עם החברים שלי. כולם היו שכובים, עמדו לעשות סריקה. אלה שמאחורי רצו להתקרב לגוויה, חשבו שזה חייל ורצו להגיש לו עזרה ראשונה. צעקתי: 'זה מחבל!' היו הרבה פצועים בשטח, חיילים התחילו לטפל בהם.

תתאר לי איך השטח נראה. הוא מואר? היו פרוז'קטורים?

אנחנו היינו בשטח מואר, במקום שמואר על ידי פנסים של הבסיס. נשכבתי ולא יכולתי יותר לקום. זהו זה. אבל הייתי עם נשק דרוך, על כל מקרה.

היה בלגן?

בערך. אבל החברה, לדעתי, תיפקדו די טוב. חיילים צעקו מכאב, השיבו אש, אבל לא נסוגו ולא השתוללו מפניקה, שזה דבר שיכול לקרות.

דאגת שהנשק יישאר דרוך?

כן, הפכתי למחסנית השניה. חיכיתי. אחר־כך התחילו להגיע אמבולנסים. זה לקח פחות מרבע שעה עד שהם הגיעו.

מה חשבת שקרה בעצם?

חולייה, זהו.

מה עובר בראש במצבים כאלה, נאמר אחרי שראית את הגוויה?

שום דבר. אני לא יודע. אני תמיד אומר לעצמי לא להתרגש, לא לצעוק, לא להיכנס לפניקה. הפצועים צעקו. ניסיתי לעשות שקט, צעקתי להם שישתקו – שעוד מעט יגיע חובש.

סינו אותך אחרון?

בין האחרונים. קודם לקחו את כל הקשים.

מתי הבנת שאתה לא פצוע קשה?

כשראיתי שאני יכול להזיז את הרגל.

עכשיו אתה יודע בכלל מה קרה שם?

אני מבין פחות או יותר, משער.

אתה יודע איפה מצאו את הדאון?

היה דאון? יופי, התחילה תקופה חדשה.

עכשיו הוא עוצם את העינים, האחות ניגשת אליו. למה אתה בוכה? היא שואלת אותו.

יצא לך להלחם קודם?

הייתי בלבנון, אבל לא משהו מיוחד.

האומץ שבו חיסלת את המחבל זה ענין של אינסטינקטים או מקצועיות?

לא יודע. אני מאמין שזה אינסטינקט.

מה חושבים באותו רגע?

אני גיבשתי לעצמי עמדה, שבמקרה של היתקלות לא צריך להתרגש לא להיכנס לפניקה.

היתה לך פעם היתקלות?

לא.

וזה קרה כמו שחושבים?

לא, כי בדרך כלל החיילים מסתערים ולא המחבלים.

הייתם באמבולנס לבד?

כן. דיברו איתי, הייתי כל הזמן בהכרה. בדקו אותי במיון. ראיתי כל הזמן את החברה, היו הרבה צעקות.

זוכר מה הדבר הראשון שאמרת?

לא, זה היה אחרי ניתוח לא הייתי עם מחשבה צלולה במיוחד.

חיילים בעת סריקה אחרי מחבלים נוספים. זמן קצר לאחר התקרית הוכרזה כוננות גבוהה. תצלום: דני שדה

בשטח

כמו פרפר

יגאל סרנה

בשער של קיבוץ שמיר, בסוף הלילה הזה, עמד גבר אחד עם רובה ליד שער הברזל „ה־13 ביוני 74", אמר, וזכר בדיוק את היום בו חדרו מחבלים גם לקיבוצו. האנשים סביבו שאלו אותנו: מה קורה? מה אתם יודעים? בכל מקום בגליל בלילה הזה צצו שמועות מהסוג שפורח בזמן מתוח מדי, דיברו על גלשנים שנחתו ליד קיבוץ אחר.

השמים הגליליים היו זרועים נורי תאורה שירדו תחת מצנחיהם הקטנים לאט והאירו באור צהוב את האדמה. חילים עברו במטעי הכננות, סרקו בין העצים, קטע אחרי קטע. משאיות נעו במהירות ומסוקים חצו את השמים. בצמתים ישבו בתאיהם נהגים שלא הורשו להמשיך בדרכם. אורות דלקו בבתים. במרכז כל ההתרוצצות הזאת נח לו, בשדה ליד איזור התעשייה של קרית שמונה, גלשן הרוח שבא מלבנון.

קצין אחד הוביל אותנו דרך שדה קוצים ומדורת חילים שומרים אל הכלי. וקשה היה לתאר ניגוד חריף יותר בין משימת המוות של הכלי לבין מראהו השברירי והצבעוני; כמו פרפר ענק לבן־כתום שכנפיו מתוחות בכבלי פלדה דקים. בא מלבנון, תחת גחונו קשור המחבל, עבר מעל הגבול, ומערכת ההתראה, וחילים שומרים, וישובים נמים, ונחת בשדה הקוצים. הקצין שהוביל אותנו, לפנות בוקר מוקדם, אל הגלשן, האיר את הקרקע בפנס קטן שלא נגלה. בחוץ תיל, היו שם על הגלשן מנוע עוד זעיר ומיכל דלק פלסטי שקוף ובו, עדיין, מחצית כמות הדלק, מוט כיוון פשוט וצינור מפלט ארוך להבלעת הרעש ושני גלגלים קטנים, כגלגלי עגלת ילדים, נעוצים בקרקע.

בעקבות המחבל, נטש את הכלי, עבר את קצה השדה, את שורת האקליפטוסים ותעלה עמוקה ושם ירה בטנדר הפנץ הצבאי. כארבע בבוקר, כשבאנו, כבר עמל גרר צבאי לחלץ את הטנדר שחלונותיו מנופצים מירי חזק ודופן הקבינה מוכתם בדם. כאן חצה המחבל את הכביש ופרץ למחנה הצבאי הסמוך. כל הדברים, גם בלילה, נראים קרובים מאוד: שדה, אקליפטוס, כביש ומחנה.

בכל הישובים המעלו פור ההתראות וכשעברנו שם, נחלצים ממחסומים בכל צומת, היו הילדים במקלטים ותמיד קבוצת גברים מזוינים בצמידות ליד השער. המא"זים מסתובבים בג'יפים. חילים רכבו ליד הגדרות. נשקם דרוך ומכוון למטעים האפלים. באור ראשון עברנו ליד אביבים, אוטובוס ילדים צהוב, השלט של מעלות. וכל מקום כאן, הוא גם שם של זכרון קשה או אסון. האנשים בבתים היו מלאי דאגה.

ביערה, ליד מטולה, סיפרה גברת ביטון שבתה התקשרה מניו־יורק בשש בבוקר, מודאגת מאור מהודעות שם בטלוויזיה, ושאלה: „אמא, מה קורה אצלכם?" וביטון עוד לא ידעה בכלל מה קורה, רק שמעה מסוקים מעל לגגות. בעבור שעה כבר ראינו ברדיו חייל פצוע, מומחה דיבר על מבנה גלשן האויר, אנשים שעברו ליד תחנת ש"ק 25 בקרית־שמונה כבר הצביעו על מקומו של הקרב הלילי.

פרשנות

ג'בריל הולך על בטוח

עוזי מחניימי

דוראונים יריחפו מעל מה שמכונה רצועת־הביטחון ונחתו לקראת אחד מהפיגועים החמורים מכיוון גבול הצפון, נשלחו כנראה על ידי אחמד ג'בריל, ראש החזית העממית לשיחרור פלשתין ה„מפקדה הכללית". זוהי הצלחה מרשימה לפלשתינים הפרו־סורים. בדמשק - שם תוכננה כנראה הפעולה - הריעו כוסית, שעות ספורות לאחר שהמלך חוסיין יצא מסליחות פיוס בבירה הסורית.

מצפון לגבול רוחשים כמה ארגוני טרור פלשתינים ולבנונים. המכנה המשותף להם: כולם יכולים, אם הם רוצים, לחדור לגליל. את הארגונים ניתן לחלק לקבוצות שונות לפי שיוכם העדתי (שיעים, לאומי ופלשתינים) ותלותי (סורים). אחת ההבחנות החשובות ביניהם היא מידת המוטיבציה שלהם לחדור לגליל.

■■■

הפלשתינים שביצעו את הפעולה שילשום, משתייכים לקבוצה היחידה שיש לה כרגע מוטיבציה לחדור לגליל. האחרים, השיעים של ארגון החיזבאללה, וארגון אמל, אינם מעוניינים כלל להשקיע מאמץ בנסיונות חדירה לגליל.

מי הם הארגונים הפלשתינים שעמם עלינו להתמודד על הגנת הצפון?

הארגון הגדול ביותר ולאו דווקא היעיל, הוא ארגון הפתח של יאסר ערפאת. אנשיו נמצאים במחנות הפליטים של צור וצידון, נלחמים על נפשם במאבק אכזרי ללא פשרות עם הלבנונים מארגון אמל. מהצד, צופה בהם בחיוך הנשיא הסורי אסד, שונאו של ערפאת.

המוטיבציה של הארגון לפגוע בגליל קיימת והיא לא תעלם לפחות עד שימצא פתרון פוליטי לסיכסוך.

ארגון פלשתיני נוסף, קטן אך מסוכן ויעיל מאחיו הגדול, זה ארגון הפתח של אבו נידאל. הארגון, שהירבה לפעול עד לשנה האחרונה, נימצא לפי כמה סימנים במקבר. אבו נידאל הסתבך באורח שלוביאלי ולא אופייני בפרשיית חטיפת היאכטה הבלגית.

הוא צובר עתה כוח באזור צידון, כנראה כהכנה לקראת נסיונות חדירה לגליל.

אזור בקעת הלבנון הנמצא טריטוריאלית מול אצבע־הגליל וקריית־שמונה, עמוס בארגונים שהמכנה המשותף להם הוא שהם נמצאים תחת חסות סורית ובפיקוח הצבא הסורי.

בבקעה, אותו שטח נמוך וצר בין הרי השוף במערב ורכס החרמון במזרח, נמצאים בסיסי אימונים של אבו נידאל ובנוסף להתבססותו באזור צידון: אנשי אבו מוסא, פלשתינים מארגונו של ערפאת שפרשו לאחר מלחמת לבנון ונמצאים תחת חסות סורית; אנשי החזית של ג'ורג' חבש ואחרונים, כלל לא הביבים, אלה שנטלו על עצמם את האחריות לפיגוע שלשום - אנשי החזית העממית, „המפקדה הכללית", שבראשם עומד אחמד ג'בריל.

ג'בריל, קצין לשעבר בצבא הסורי, מתכנן בקפידה את הפעולות ויינגש לביצוען רק לאחר שיוודא שסבירות הצלחתן תהיה גבוהה יחסית באשר אצל שאר הארגונים. הארגון אחראי בין השאר לרצח הילדים באביבים, לטבח בקרית־שמונה ב־74, ובקיבוץ שמיר באותה שנה.

■■■

אם אכן אחמד ג'בריל עומד מאחורי הפעולה שילשום, תיתכן אפשרות שייאלצו לחפש את אנשיו בבקעת הלבנון המוגנת על ידי טילים סורים.

כמו תמיד כך גם הפעם, יש להיזהר לא להפש את האגורה בתתת לפנס כמו שקרה לא פעם בעת הפעולות נגד הארגונים הפלשתינים. לא כולם הם אש"ף. לא כל שונאינו בצפון הם מיקשה אחת ופעולה מיותרת של חיל האויר על הארגון הלא נכון עלולה להביא נפול בצורת קטיושות על הגליל בגורם שכלל לא התכוון לכך.

בכיוון עברור, כי הפעולה נעשתה בהשראה סורית יתכן שהגיע הזמן להבהיר לסורים חד־משמעית כי פיגוע היוצא מאזור שנמצא בתחומם, כמו בקעת הלבנון, דינו כדין פיגוע מבירת הגולן. בגולן מבינים הסורים היטב את כללי המשחק ומנציגי הפלשתינים שנמצאים רק כמה קילומטרים מזרחית לישובי הרמה, איש לא העז לחדור לגולן.

יהיה זה מקומם להיגרר למלחמה עם סוריה בגלל מה שארע שילשום. מהלומה אלגנטית וחכמה במקום רגיש וכואב יכולה לתת לאדון אסד מרמס פסק זמן ארוך להתכנה, לפני שישלח שנית את הפלשתינים שלו לפיגוע בגליל.

מכות דהדירות יעילות אולי לפתרון לטווח קצר, אולם בלבנון המפולגת של היום לא יהיה בסיס מהסכם פוליטי ארוך טווח עם הסורים.

„גורבצ'וב ויתר יותר"

הסכם הטילים: רייגן וגורבצ'וב עושים היסטוריה

ד"ר דורי גולד מאוניברסיטת תל־אביב: „יתכן שנקבל עתה פחות כסף אמריקני לפיתוח טילים נגד טילים ● אפשרות לשיתוף פעולה בעתיד בינינו לבין הגרמנים ● בעתיד יהיה קל יותר לנשיא אמריקני להמשיך בדרך של צימצום הטילים"

חיים שיבי

ההיסטוריה תירשום באירוניה שרונאלד רייגן מוכה השיג בנובמבר 1987 מה שרונאלד רייגן זוהר לא השיג שנה קודם לכן בפיסגת נפל ברייקיאוויק. אביר מלחמת הכוכבים עשה זאת: אחרי המפולת בוול־סטריט, אחרי מפולת איראן־גייט, רונאלד רייגן, בשלהי כהונתו, יחתום בתחילת החודש הבא בוושינגטון עם מיכאיל גורבצ'וב על הסכם היסטורי לחיסול הטילים לטווח בינוני של שתי המעצמות.

ד"ר דורי גולד, ראש הפרוייקט האמריקני במרכז למחקרים אסטרטגיים של אוניברסיטת תל־אביב, התמחה בחקר מדיניות הביטחון של ארה"ב. בשיחה עימו בסוף השבוע התבקש גולד להעריך את משמעות ההישג ואת השפעתו על תפיסת הביטחון של ישראל.

■■■

מי פרץ השבוע את הדרך בז'נבה – רייגן? שולץ? או אולי, מיכאיל גורבצ'וב?

מדיניות רייגן הוכיחה את עצמה. קרטר, בהסכם סאלט 2 ב־1978, השיג הקפאה של מרוץ החימוש. רייגן, לראשונה, השיג צימצום במאגרי הנשק הגרעיני. מתחילת דרכו בבית הלבן היה זה רייגן שטען כי יש לנהל את המו"מ עם הרוסים מעמדה של כוח. יחד עם שר ההגנה לשעבר קספר וויינברגר ניצח רייגן לאורך שנות השמונים על תהליך התעצמות אמריקני מתמשך.

מה כוללים מחסני הטילים, מה מתוכם יושמד ובאיזה היקף?

ניתן לחלק את מערכות הטילים לשלושה: טילים לטווח של עד 500 ק"מ (נשק טקטי), טילים לטווח של בין 500 ל־5000 ק"מ (טווח בינוני) וטילים לטווח שמעבר ל־5000 ק"מ (נשק אסטרטגי). החוזה מדבר על חיסול הטילים לטווח בינוני בלבד, כלומר, על 4 אחוז ממאגר הטילים הקיים.

אם כך, מדוע רואים בו פריצת דרך משמעותית?

„החוזה מדבר על חיסול הטילים לטווח בינוני בלבד. מדובר רק בארבעה אחוזים ממאגר הטילים הקיים"

ההסכם הזה יסיר תוך שלוש שנים את כל מערכות הטילים האמריקניות לטווח בינוני המוצבות באירופה והמסוגלות לפגוע באדמת בריה"מ. השינוי המשמעותי הוא בזירה האירופית הרגישה ובעצם התקדים של ניסיון – בדרך של צימצום הדדי ופיקוח הדדי – להשתלט על מירוץ החימוש.

לבריטים ולצרפתים יש מאגרי טילים לטווח בינוני משלהם?

כן, אבל קטנים יחסית לעומת המאגר הרוסי. ב־1979, החליט מימשל קרטר להציע לאירופים הצבת טילים לטווח בינוני נוכח התעצמות האיום הרוסי הקונבנציונלי ונוכח פריסה רוסית מאיימת של סוללות טילים מדגם אס.אס.20.

ארה"ב יכולה להגיב בנשק גרעיני ארוך־טווח המשוגר מבסיסים על אדמתה. מדוע חשו מדינאים מערב־אירופים בטוחים יותר עם נשק גרעיני אמריקני לטווח בינוני על אדמתם שלהם?

דה גול טבע את האימרה שארה"ב לא תהיה מוכנה להקריב, ברגע של אמת, את ניו־יורק למען פריס. באירופה חשבו שארה"ב תגיב בירי טילים על פגיעה רוסית באדמת ארה"ב, אך היו ספקנים לגבי תגובה אמריקנית כזאת על פגיעה רוסית באדמת אירופה. האירופים חשבו על שלבי ההסלמה: אם ייפגעו סוללות טילים אמריקניות באירופה – זאת היתה הערכתם – תיאלץ ארה"ב להגיב.

המסקנה המתבקשת היא שהמערב־אירופים אינם ששים נוכח פריצת הדרך השבוע?

דעת הקהל בעד ההסכם. מומחי ביטחון חוששים ממנו. באירופה למדו אחרי שתי מלחמות עולם שאין הרתעה קונבנציונלית. הרתעה גרעינית מתבססת על אפשרות פגיעה באדמת בריה"מ. אם יחוסלו הטילים לטווח בינוני יישארו על אדמת אירופה טילים אמריקנים לטווח קצר. אלה מסוגלים לפגוע בכוחות ברית ורשה אך לא בבריה"מ גופה.

מסקנה אפשרית: ההסכם עלול לגרום למתיחות בתוך ברית נאט"ו

מהם הטילים לטווח בינוני הנמצאים בזירה שלנו?

סוריה דרשה מבריה"מ אך לא קיבלה את האס.אס.23, שהוא דור ההמשך של ה„סקאד". בעוד שה„סקאד" מכה בטווח של 300 ק"מ, יכול האס.אס.23 לפעול בטווח של 500 ק"מ, ובדיוק רב.

האם ההסכם שהושג השבוע מונע מהסובייטים להעביר את המאגר לטווח בינוני למדינות חסות שלהם באיזורים אחרים, כולל לסוריה?

ההסכם הוא גלובלי, והוא יקשה על בריה"מ לבצע העברה כזאת. למעשה, פירושו הוצאת ה־אס.אס.23 מהזירה הים תיכונית.

אנחנו נתקשה עכשיו יותר לשכנע את האמריקנים לממן לנו פיתוח מטריה נגד טילים משלנו?

הנכונות האמריקנית לתמוך בפיתוח מערכות של טילים נגד טילים היתה מבוססת על האיום הסובייטי על בנות בריתה במערב אירופה. עתה, כשחלק מהאיום הזה יוסר, יתכן שנקבל פחות לפיתוח טילים נגד טילים.

אבל נותרו הטילים לטווח קצר?

ישראל מאויימת עתה על ידי אותם טילים לטווח קצר שמאיימים בזירה האירופית על מערב גרמניה. ה„פרוג" עם טווח של 70 ק"מ, ה„סקאד" עם טווח של 300 ק"מ, והאס.אס.21 עם טווח של 120 ק"מ וכושר דיוק רב. עובדה זאת מצביעה על אפשרויות לשיתוף פעולה בעתיד בינינו לבין הגרמנים.

האם יתכן שלב נוסף בהסכם בין המעצמות, הפעם שלב השמדת טילים לטווח קצר?

הסובייטים הציעו זאת, אך האמריקנים חוששים מהפיכת שדה הקרב העתידי באירופה לשדה קונבנציונלי וזאת נוכח מסות העוצמה הרוסית. הגרמנים היו רוצים הסכם כזה. הם חוששים שגרמניה תהיה בעתיד שדה הקרב הגרעיני של טילים לטווח קצר. מסקנה אפשרית: ההסכם השבוע יכול לגרום למתחים בתוך ברית נאט"ו.

האם אי אפשר לפגוע באדמת בריה"מ מתוך יעדים במערב אירופה – בטילים הנורים מצוללות או מטוסים?

ניתן לבצע זאת ממטוסים מדגם אף.111 המצויים בבסיסים באנגליה או מצוללות של הצי השישי. גנרל ברנרד רוג'רס, לשעבר מפקד כוחות נאט"ו, טוען כי האיום הזה אינו משמעותי, בשל מערכת ההגנה האווירית הצפופה של כוחות ברית ורשה.

האם יתכן גם שלב של צימצום במחסני הטילים האסטרטגיים הבין־יבשתיים?

בשלב זה כורכים הסובייטים הסכם כזה בוויתור אמריקני על קידום מערכת ההגנה שלהם, הידועה כ„מלחמת הכוכבים". יתכן שקיצוצים בתקציב הביטחון האמריקני יחייבו בכל מקרה ויתור על חלק מהמערכת.

מה חשיבות מערכת „מלחמת הכוכבים" לשני הצדדים?

הרוסים חוששים שזאת מערכת שיכולה לבלום תגובה של ירי טילים רוסי אחרי מכת פתע ראשונה אמריקנית. רייגן רואה בה את המורשת הנשיאותית שלו לדורות הבאים: מערכת הגנה מתוחכמת בחלל, שתסיר את האיום הגרעיני הסובייטי מארה"ב ומבנות בריתה.

אווירת האביב הגרעיני הזה תשפיע על מאמצים מדיניים באיזור שלנו? על מהלך במו"מ ועידה בינלאומית למשל?

כל עוד הסובייטים נמצאים באפגניסטן קשה לצפות לשינוי במדיניות רייגן בנושא שיתוף פעולה איתם לפתרון סיכסוכים אזוריים. אבל ההישג של מימשל רייגן יכול להשפיע על מדיניות הביטחון של הנשיא האמריקני הבא.

כיצד?

ברגע שנשיא רפובליקני ונץ כמו רייגן הפך את צימצום מאגר הטילים והסכם עם גורבצ'וב למהלך כשר, יהיה בעתיד קל יותר לכל נשיא, גם לנשיא דמוקרטי, להמשיך בדרך זאת. בבריה"מ אין בחירות וגם גורבצ'וב, מנהיג צעיר יחסית, יכול לפעול להסכם המשכי לחיסול טילים לטווח ארוך. יתכן שאחת המטרות המרכזיות של גורבצ'וב במהלך הזה היא להכין את הקרקע ליחסים נוחים עם הנשיא הבא.

מבין שני המנהיגים – רייגן וגורבצ'וב – מי עשה בעיסקה הזאת את הוויתור הגדול יותר?

אם נבחן את הדרך ששניהם עשו מנקודות המוצא – גורבצ'וב ויתר יותר.

רייגן וגורבאצ'וב. אביר מלחמת הכוכבים עשה זאת

לב קריניצי
4 קוטג'ים אחרונים ב־199,000 $
מעל 260 מ"ר בנוי
● ערבות בנקאית צמודה לכל דורש
● רחוב הולנדי
● 3 מפלסים ● מרפסות מרווחות ● 4 חדרי שרותים
● שרותים קהילתיים צמודים לפרוייקט
(המחיר אינו כולל מע"מ)

שווק ומכירות: "נכסים אינטרנשיונל" רח' בן־יהודה 36 ת"א טל. 03-288418
המבצע: א.צ. ברנוביץ קבלנות ובניה בע"מ
היזם: פ.ז.ג.ר חב' להשקעות ולפיתוח בע"מ
בואו לבקר בקוטג' לדוגמא (בבניה) שבת 10⁰⁰ - 14⁰⁰
רח' ספיר פינת מנדס קרית קריניצי

כך בישל ניקסון את הפיסגה

מי שהיה נשיא ארצות־הברית הפך לשדכן בין־מעצמתי

שירות „טיים"

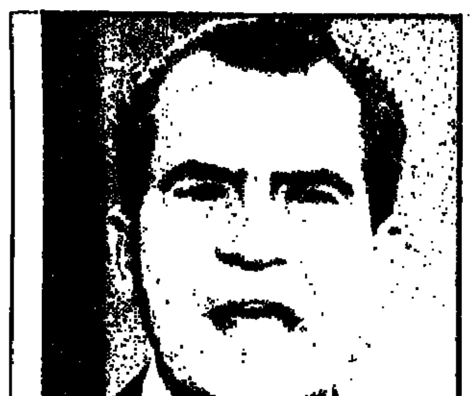

ניקסון. הקודקוד הסמוי

שני המנהיגים שאמורים להיפגש בוושינגטון בחודש הבא, הם זוג, שהוא מן המוזרים בהיסטוריה. רונאלד רייגן, שמרן אמריקני, המצוי בשנות ה־70 לחייו ותופס את התחרות הבינגושית כדו־קרב של מערבונים, לצד גורבצ'וב, מחולל הרפורמות הצעיר־יחסית, שמציע סיסמאות מבטיחות על „חשיבה חדשה", ו„ביטחון הדדי".

במידה ויספיקו להיפגש בפעם הרביעית, במוסקבה, לפני תום כהונתו של רייגן בתפקיד, יזכו השניים להיות הצמד הבינגושי הנפגש ביותר. במידה ואמנת הטילים לטווחים בינוניים שהם עומדים לחתום עליה, תוביל להסכם נשק איסטרטגי בשנה הבאה, הרי שהיחסים ביניהם יתגלו כפרודוקטיביים יותר מן הצפוי.

מסתבר, כי יחסי רייגן־גורבצ'וב היו באחרונה חלק ממשולש, שקודקודו הסמוי היה ריצ'ארד ניקסון. הנשיא האמריקני לשעבר קיבל על עצמו להסביר את רייגן וגורבצ'וב זה בפני זה. הוא עודד אותם לפשרות הדדיות היכן שהתאפשר, ומצא אוזן־קשבת להצעותיו גם בבית הלבן וגם בקרמלין.

■■■

השבועון „טיים" השיג תזכיר סודי, ששלח ניקסון לרייגן ביולי 1986, לאחר פגישתו עם גורבצ'וב במוסקבה. המסמך, המונה 26 עמודים, הוא תרגיל למתקדמים בדיפלומטיה חשאית. עולה ממנו, כי ניקסון ניסה לשכנע את גורבצ'וב שהוא יכול לעשות עסקים עם רייגן, דווקא משום שרייגן הוא שמרן. מאידך, כאשר דיווח ניקסון על הפגישה לרייגן, ניסה לשכנעו, שכדאי לו לסגור עם גורבצ'וב עיסקה גדולה להגבלת הנשק האיסטרטגי. אפשר, רמז לנשיא, לסגור עיסקה כזו תוך ויתורים שוליים בלבד על תוכניתו המקורית של רייגן ליוזמת ההגנה האיסטרטגית, הידועה יותר כפרוייקט מלחמת הכוכבים.

אנאטולי דוברינין היה שגרירה הניצחי של מוסקבה בוושינגטון, והוחזר למוסקבה בידי גורבצ'וב. דוברינין הפליג בפני ניקסון בשבחי גורבצ'וב, שהוא „בעל כוח פוליטי רב וכדאי לנצל את ההזדמנות לדון עם מנהיג שכמותו".

התזכיר של ניקסון הביע תמיכה בעצת דוברינין. ניקסון כתב, כי גורבצ'וב הוא „השחקן הגדול ביותר שצמח אי־פעם בעולם הפוליטי, ואם לאו, הרי שהוא אדם בעל שליטה מלאה בגורלו".

את רייגן הציג ניקסון בפני גורבצ'וב באותה צורה. הוא סיפר למנהיג הסובייטי, כי רייגן הוא „פופולארי מאוד, בעל אחוזי התמיכה הציבוריים הגבוהים ביותר שבהם זכה אי־פעם נשיא כלשהו בקדנציה השנייה שלו" ולפיכך, רייגן, שלא כמו ג'ימי קרטר, „יוכל להשיג את אישור הסנאט לכל הסכם שיערוך".

ניקסון סיפר לגורבצ'וב, כי גם אחרי שיסיים רייגן את תפקידו, ייהנה מפופולאריות עצומה ויהיה בעל השפעה גדולה בנושאים ציבוריים, בעיקר בגלל הצלחתו הבלתי־רגילה בתיקשורת". למנהיג הסובייטי צריך, להיות אפוא, אינטרס ברור, שהנשיא רייגן ישתתף ביוזמה לשיפור היחסים הבינגושיים. הדבר יבטיח, שרייגן יתמוך בכל מאמציו של הנשיא הבא אחריו, לממש את היוזמות הללו. מאידך, לפי ניקסון, אם יכשל גורבצ'וב בהשגת הסכם כל עוד רייגן מכהן בתפקידו, עלול רייגן להפוך למיכשול רב־עוצמה בדרכו.

גורבצ'וב התרשם כנראה מן הדיעה הזו. „אני מאמין, ששום דבר אחר שאמרתי במשך השיחה לא השפיע עליו כמו האמירה הזו" כותב ניקסון.

■■■

עבור ניקסון וגורבצ'וב, כידוע, מלחמת הכוכבים היתה „הנושא הרציני היחידי שבו דנו". את התנגדותו של גורבצ'וב למלחמת הכוכבים הציג ניקסון בתזכירו, בדרך שהנשיא האמריקני התקשה לפסול. לפי ניקסון, ניסה גורבצ'וב לשבור את המיתוס לפיו „בריה"מ מתנגדת למלחמות הכוכבים בגלל האיום הנורא על כל כלתה". לדבריו, התנגדותו של גורבצ'וב לפרוייקט לא נובעת מן האיום האיסטרטגי: „הוא אמר ,יש לנו תכנית משלנו להגנה חללית, והמחקר שלנו מתקדם בדרכים אחרות מזה שלכם. בכל מקרה, נהיה מסוגלים להתגבר על כל מערכת אמריקנית ללוחמה בחלל".

„התנגדותו העיקרית למלחמות הכוכבים", כתב ניקסון, „נבעה מאמונה, שמימוש הפרוייקט יכלים מאוד את מירוץ החימוש בחלל". ניקסון רמז שהוא מסכים עם גורבצ'וב, והזהיר ברייגן לשקול עיסקת נשק איסטראטגי, שתגן על זכותה של ארה"ב להמשיך בחלקים חשובים מן הפרוייקט. כל שעליו לעשות הוא להגביל את הפריסה. תמורת זאת, יקבל מן הסובייטים צימצום בטילים.

התזכיר כלל גם מספר מחמאות אישיות לרייגן, שגם להן היתה מטרה: להשפיע עליו לקבל את עצתו. „דבריו האחרונים של גורבצ'וב לפני שעזבתי את משרדו בקרמלין היו ,מסור דרישת־שלום חמה לנשיא רייגן ולגב' ננסי".

ניקסון השווה את גורבצ'וב עם מנהיגים סובייטיים אחרים, שפגש בעבר: „בלא כמו ניקיטה (כרושצ'וב) אין לו רגשי נחיתות. הוא בטוח בעצמו לחלוטין. גורבצ'וב הוא קשוח כמו ליאוניד (ברז'נייב) אך הוא מעודן, מיומן ומיעודן יותר ממנו... ברז'נייב ערך את המיפגש שלו עם סכין הצבים. גורבצ'וב מתחיל בפיגיון זה. אבל תחת כפפות־המשי שלו מסתתר אגרוף ברזל".

תזכירו של ריצ'ארד ניקסון מסתיים בתיזכורת עוקצנית, כי הכותב עדיין רוכש חוסר־אמון בסיסי כלפי הסובייטים. כולל גורבצ'וב. „הוא המנהיג הסובייטי הטוב מבין אלה שהיכרתי", כתב, „אך באותו הזמן הוא המסוכן ביותר מכולם. מטרותיו זהות למטרותיהם של שאר המנהיגים הסובייטיים. הוא יהיה האפקטיבי מכולם במימוש המטרות הללו. עלינו לזכור תמיד, כשאנו נושאים ונותנים עם הרוסים, שהשקרנות היא מינהג מקובל בדיפלומטיה – אבל בניקוה של הקומוניסטים יש הבדל: הם מאמינים בשקרים שלהם".

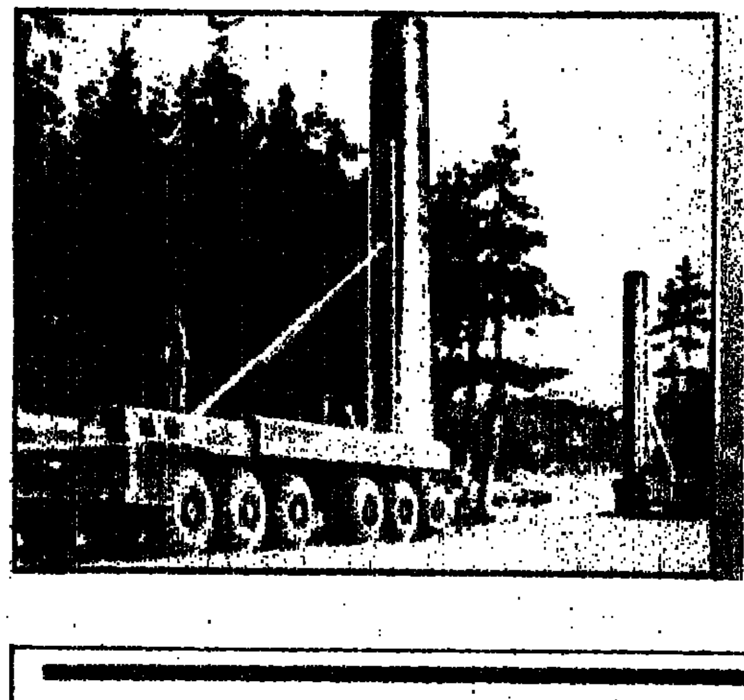

טיל אמריקני (מימין) וטיל סובייטי. יחוסלו הטילים לטווח בינוני

לא סומכים על הסובייטים

אראל גינאי, וושינגטון

ההיסטוריה שוב מציאה לסוף לרייגן. הנשיא האמריקני, אנטי־קומוניסט מושבע, עומד לחתום עם הרוסים על הסכם לפירוק הטילים הגרעיניים לטווח בינוני. ההסכם יהווה, אומנם, צעד קטן לאנושות – מקום שמדובר, בסך־הכל, בשני אחוזים בלבד מכלל הנשק הגרעיני בעולם – אך מבחינת היחסים הבין־גושיים יש כאן התקדמות.

שוב ושוב חוזר רייגן על המשפט היחיד שהוא יודע ברוסית: „דוברייני פרובריי", כלומר „בבדוק ואשר". המיתגם הזה מעביר אותו במצב קשה מול ידידיו הוותיקים במפלגתו הרפובליקנית. ארבעה מבין ששת מועמדיה לנשיאות מסתייגים מן העיסקה, ביניהם אלכסנדר הייג, לשעבר רמטכ"ל צבא ארה"ב, וכן שר ההגנה.

הם, המועמדים, לא סומכים על גורבצ'וב. אותו ואת עוזריו הם מכנים „הרמאים הדיפלומטיים הגדולים ביותר מאז כנופיית ריבנטרופ (שר החוץ של גרמניה הנאצית)". לדעת הרפובליקנים הללו, עולם שאין בו נשק גרעיני יהיה מסוכן יותר עבור אמריקה, משום שהרוסים עולים על האמריקנים בעוצמת הנשק הקונבנציונלי, הלא־גרעיני, שברשותם.

יש אף שמרחיקים לכת ורואים בהסכם החדש גורם אפשרי לפיצול בוועידת המפלגה הרפובליקנית הקרבה, שאמורה לבחור את המועמד לנשיאות ארה"ב.

הנימוק העיקרי של מתנגדי ההסכם אינו הקושי הצמוד בפיקוח עליו. לדעתם, 108 טילי ה„פרשינג" 2, אמרישאור ברשות ארה"ב, יובילו מעולה אפקטיבית של הצבא הרוסי טוב יותר מאשר פיסת נייר. הם גם חוששים, שלאחר שרייגן יסכים להקטנה בת 50 אחוזים במספר הטילים הגרעיניים ארוכי הטווח, הוא עלול לעכב את פיתוחו של פרוייקט מלחמת הכוכבים, בעוד שהרוסים ימשיכו בפיתוח פרוייקטים חדשים משלהם.

רייגן מצידו, נחוש בדעתו לחתום על ההסכם לפירוק הטילים הגרעיניים. הוא מקווה, שהדבר יוביל לצימצום כל הטילים האיסטרטגיים הגרעיניים, עוד לפני סיום את תפקידו. תומכיו אומרים, שעמוק בליבו, מעבר לרצונו להיכנס להיסטוריה בתור מטביר־שלום, מסתתר רצון אמיתי להפוך את העולם לבטוח בכמה יותר.

פחות משבועיים לפני ועידת הפיסגה עם גורבצ'וב, מוצא עצמו רייגן במצב מוזר. על מנת להציג את אישור הקונגרס להסכם, הוא זקוק לרוב של סנאטורים ליבראליים לפתוח. לצורך כך, יתכן ויאלץ לחזור אחר שכות ליברליים מוקצים בחבית מיאגם מכהונתו, כמו אדוארד קנדי. סניד להבניז שישה במינגב יכולתו שלא להיעזר בהם. אין לשכוח, שהגוונת, שדווקא תומכיו המסורתיים מתנגדים להסכם, בעוד שרוב מתנגדיו המסורתיים תומכים בו.

רייגן מאמין, כי גורבצ'וב מייצג סוג חדש ופרגמטי של קומוניזם. לדעתו, גם גורבצ'וב היה רוצה בפירוק הנשק הגרעיני, עליו לנתה להקל על המשבר הכלכלי המסכי בעת את גרורדים. דעתו של גורבצ'וב על המערב, הוא כשוח, נובעת רק מבורות ומחוסר לימוד.

יש לי חלום להיות ראש ממשלה

אורלי אזולאי־כץ

דוד לוי החזיר את המפתחות. שבעה ימים ושבעה לילות כיהן כראש ממשלה בפועל. ביקר באור יהודה, בדרום לבנון, לבש שכפ"ץ, שוחח עם חיילים ולא הצליח לסיים את השביתה ברשות השידור. לוי: „אני לא מתמוגג"

מחלון מסוק הסופר־פרלון, הביט ראש הממשלה בפועל, דוד לוי, על השטיח האדום שנפרש ברחבת הנחיתה בנמל התעופה בן גוריון, לכבוד ראש־הממשלה האמיתי, יצחק שמיר, ששב לארץ מארה"ב.

„יש לי חלום להיות ראש ממשלה, לא הסתרתי זאת", אומר לוי דקות אחדות לפני ששמיר נוחת. „אני יודע שהדיבורים האלה מקוממים נגדי. אבל אני לא רואה בזה חטא. לדעתי, אם אדם חושב שהוא יכול למלא תפקיד כזה, הוא צריך להודיע על כך ללא בושה".

מסביב חיילים בנשק דרוך, וחצוצרן ליד הדגל. „תראו איזה טקס", אומר לוי בנימה משועשעת, כאשר המסוק שלו נוחת ליד השטיח, לאחר סיור בדרום־לבנון. אחר־כך הוא מתקין את הז'קט, ואת העניבה, ועוטה על פניו ארשת רצינות כשהוא מקבל מראש הטקס הנחיות אחרונות: אחרי תרועת החצוצרה אתה צועד קדימה, מביא את שמיר מהמטוס, הולך איתו לאורך השטיח, שתיים שלוש דקות לחיצות ידיים וזהו.

דוד לוי, החזיר את המפתחות. שבעה ימים ושבעה לילות כיהן כראש ממשלה בפועל, עד שראש הממשלה האמיתי וממלא מקומו הקבוע חזרו לארץ.

„שרק לא יתחילו להגיד שאני מתמוגג", אמר לוי כשנכנס לנעלי ראש הממשלה, ומייד ביקש להמעיט בכל גינוני הכבוד והשררה: סירב לקחת עמו שומרי ראש, לא עבר ללישכת ראש הממשלה, אלא נשאר לנהל את העניינים מלישכתו במזרח ירושלים. הוא הרבה להצטלם נינות, כמי שלא עושה ענין גדול מהתפקיד.

לא מפרגנים

ביום ראשון בבוקר התיישב לוי בראש שולחן הממשלה וניהל את הישיבה הארוכה ביותר בשנה האחרונה. בשעה 9 הגיעו השרים. לוי לא הגיע. רק אחרי 25 דקות התיישב על הכסא. חבריו התרעמו.

באותן 25 דקות הסתודד לוי עם נסים ונבון, ניסה לסיים את השביתה ברשות השידור. הו, כמה היה רוצה שסיום השביתה יירשם לזכותו. אמרו אפילו, שחלם לבוא לקבל את פני ראש הממשלה, בשדה התעופה, עם צוות טלוויזיה.

לוי עצמו יצא מאוכזב מהפגישה: "הם לא מפרגנים", אמר. מאנשי נבון נשמע טון אחר: „הוא רצה לזכות בהילה תקשורתית מפוקפקת. יש גבול לפופוליזם פוליטי".

ישיבת הממשלה שניהל, ועסקה גם היא בשביתה, עברה באווירה רגועה. שרים סיפרו אחר־כך, כי לוי היה מאוד „שבע רצון" מעצמו והקשיב בסבלנות לדברי כל השרים. אריק שרון נתפס ישן שינה עמוקה בחלקים מסויימים של הישיבה, רבין וויצמן עזבו לפני הסוף והממשלה לא הצליחה לקבל כל החלטה.

לפני שלוש שנים, כאשר שמיר היה בחו"ל, מילא דוד לוי את מקומו. באותם ימים שמר שמיר על דממה תיקשורתית ולמ"מ לא היה מושג קלוש על פגישותיו המדיניות. לוי יצא אז לתיקשורת: „אני נמצא בעלטה", תקף. הלקח נלמד. הפעם, עידכן שמיר את מחליפו לפני שעזב. מדי יום הגיעו מברקים מדיניים ומודיעיניים חשובים, ובשבת נחתה בבית־שאן מכונית מלשכת ראש הממשלה ועימה דיווחים דחופים. שמיר עצמו הקפיד לטלפן כמעט כל יום.

כמו יוגה

גם התיקשורת אהבה השבוע את דוד לוי, ראש ממשלה. בעיתונים הוא הופיע ליד פטיש ראש־הממשלה (רציני), מזנק מהליקופטר בלבנון (נחוש), משקיף על החזית הסורית (דואג) וצופה בתרגיל אש של טנקים מסוג מרכבה (מתענין). בלישכה שלו ביקשו להוריד פרופיל. ממילא מחפשים אותו, אמרו, אנחנו לא רוצים קוריוזים, לא רוצים עיתונות.

ביום שני בבוקר הוא יצא לשטח. עשר שנים מלאו לפרוייקט שיקום השכונות, ולוי, השר הממונה, הזמין את נשיא המדינה חיים הרצוג, לבקר בהצלחה ושמה: אור יהודה.

העיירה שבעברה רשומים מצוקה, פשע וסמים, התקשטה בדגלים, ואמהות נשאו תינוקותיהן לשדרה הראשית.

„מה יהיה עם הטלוויזיה, אנחנו הולכים לישון בשמונה", קבל נער. „יהיה בסדר. תהיה טלוויזיה", ענה לו לוי לקול מחיאות הכפיים. אחר־כך הלך לוי, חגיגי מאוד, ליד תושבים במרפסות הבתים, הצטלם ליד הדגל עם ראש המועצה יצחק בוקובזה, ונדחף לבית משפחת בוזגלו, סיפור ההצלחה של רחוב כצנלסון. בעל הבית משמח, לוי מחייך: „מה אתה חושב? הנשיא יקרם אותי אם תספר טובות עליי". ועוד, שאלות ותשובות עם תלמידי בית ספר התיכון, ארוחת צהריים עם נכבדי המקום, מחמאות הדדיות, אירוע שניתן לסכמו כסיור בחירות בלי סטיקרים.

אור יהודה, היא המגרש הביתי של לוי. בוקובזה, ידיד שלו. לוי מספר, כי ראש המועצה מגיע אליו לפעמים בלילה לבית שאן, מבלי להודיע. בארוחת הצהריים, מתוודה לוי שלבו מתרחב כאשר הוא רואה את כל האנשים האלה. „בשבילי זה כמו יוגה, הרפייה, לראות את ההצלחה הזאת". ועוד הוא מוסיף: „ממרוקו הגולה, כאשר צפיתי לציון, התפללתי לאלוהים שיתן לי הזדמנות להיות חקלאי או בנאי. התמזל מזלי, והשתתפתי בבנין הארץ גם כחקלאי וגם כבנאי ובשבילי זו התגשמות החלום". דוד לוי אוהב מילים גדולות.

מה חשוב הבגד

למחרת היום, עולה לוי צפונה. בתכנית, רמת הגולן ודרום לבנון. בשעת בוקר מוקדמת נוחת ההליקופטר במגרש הכדורגל של קרית שמונה. דוד לוי, ממתין על הדשא, בחליפה גזורה היטב ועניבה. רק כשהוא מתיישב עם חיילים על אדמת הבזלת בגולן, הוא מרגיש מעט לא נח בבגדים האלה: „מה חשוב הבגד", יגיד בנימה מתנצלת. „יש לי יום משוגע, בבוקר סיור, בערב אני צריך לקבל את שמיר. נו מה אפשר לעשות?".

אני מאמין שאחזור לכאן

● **האם אתה מתכוון להתמודד מול שמיר בבחירות הבאות?**

ראש הממשלה עדיין לא קבע בעצמו אם ירוץ לבחירות האלה. אני מעדיף לדחות את הסוגיה הזאת הצידה. באשר לרצונם של אנשים שאהיה ראש ממשלה, הם מביעים זאת ואין לי שליטה על זה.

● **בדרך כלל כל פוליטיקאי חולם להגיע לראש הפירמידה, להיות ראש ממשלה.**

יש פוליטיקאים שאומרים שאין להם חלומות לגבי תפקיד ראש ממשלה, אבל בשטח יש עדויות שהם פועלים אחרת. אני חסיד של הגישה האומרת, שאם אתה חושב שאתה יכול, אין לך צורך להסתיר זאת. אני יודע שלא ייתנו לי את זה על מגש של כסף. אני גם יודע שהאמירות האלה שלי יוצרות לא פעם מכשולים. אני לא מסתיר שיש לי חלום להיות ראש ממשלה. יש עוד שחושבים שאני צריך להתמודד על התפקיד. ראשית עליי להתמודד במפלגתי ואם אבחר, אצטרך להשיג את אמון העם. זה לא דבר אוטומטי, ואני לא מקבל ירושה.

● **ניתן להבין מדבריך שאתה בכל זאת מתכוון להתמודד?**

במשטר דמוקרטי זה דבר לגיטימי. ההזדמנות שווה לכל אחד.

● **האם בתקופה שמילאת את מקומו של שמיר קבלת את ההכשרה לראשות הממשלה?**

אני שר בכיר וחבר קבינט, ושותף לכל ההכרעות. מבחינה זו, השבוע שמילאתי מקום לא נתן לי כלום.

● **ידעת ששמיר ופרס יעדרו מהארץ. האם היו לך תכניות מראש לתקופה של מילוי המקום?**

לא צריך להגזים. עוד יגידו שאני אירגנתי את נסיעתם של פרס ושמיר. כל מה שרציתי זה לשמור על הרמוניה ולדחוף את הנושאים שעל סדר היום.

● **האם אתה מאמין שתחזור אי פעם ללשכת ראש הממשלה?**

בכל מקום אני שומע אנשים המעודדים אותי לכך. אם את שואלת על אמונה, אני אכן מאמין שאחזור.

חסכון חדש לדירה

■ בתכנית טפחות לדירה אתה חוסך 5 עד 12 שנה חסכון צמוד נושא ריבית וממומש חלש, לבנייה או רכישת דירה חדשה לך או לילדך.

■ בתכנית טפחות לדירה אתה יכול לחסוך בתשלומים חודשיים ולהפקיד הפקדות חד פעמיות — הכל לפי נחיותך.

■ בתכנית טפחות לדירה אתה מפקיד בהפקדה חד פעמית מ־2,000 עד 12,000 ש"ח וזוכה מיד במענק של 10%.

■ בתכנית טפחות לדירה תהיה זכאי להלוואה בתנאים רגילים וגם להלוואה מיוחדת לא צמודה ומסובסדת ע"י הבנק.

התוכנית היחידה המאפשרת לך להגיע לדירה

טבלה לדוגמה:

הפקדה חד פעמית	6,000	ש"ח
מענק 10%	600	ש"ח
חסכון חדשי בגובה 600 ש"ח סה"כ לא כולל הצמדה	36,000	ש"ח
וריבית (בתום 5 שנים)	42,600	ש"ח
הלוואה לחוסך	*55,000	ש"ח
סה"כ בתום 5 שנים	97,600	ש"ח

המבצע לתקופה מוגבלת, הבנק רשאי להפסיק את המבצע בכל עת.
* בכפוף לכללי בנק ישראל.

בנק טפחות

תמונות מחיי ראש ממשלה. (למעלה) אור־יהודה: אמהות נשאו ילדיהן לשדרה המרכזית להריע. (משמאל) בראש שולחן הממשלה. (משמאל למטה ומימין) חנוט בחליפה בסיור בדרום לבנון. עם אלוף הפיקוד ועל האדמה עם החיילים. הצלומים: יוסי רוט וזום 77

התחנה הראשונה, בסיס פיקוד צפון. לוי, שומע סקירה מודיעינית על הגזרה הסורית. תא"ל מהפיקוד, פונה לעיתונאים: „ללוי יש עוד שש, שבע שעות להיות ראש ממשלה, תארו לכם שעכשיו הוא מחליט על הפיכה, יכול להיות לכם סיפור אדיר".

יוסי פלד, אלוף פיקוד הצפון, ידיד ישן. כמו את לוי, הזמין פלד את כל שרי הממשלה. אבל, בינתיים, רק לוי בא.

מול הסורים, על גבעה בגולן, מגישים ללוי עוגיות וסנדוויצים. לוי צופה בתרגיל באש של טנקי מרכבה. קצין המבצעים פורש מפות. לוי מציץ דרך המשקפת. כמו בכל תרגיל, גם הפעם נתן המחשב שם לתרגיל: „שיכון ופיתוח". דוד לוי מבחין בכך, האלוף מתנצל: זה מקרי לגמרי.

הקצין של הגזרה משרטט תחזית. הוא מספר על הערכות הצבא הסורי. לוי נאנח: "הלואי והיה כך בממשלה", הוא אומר ומתכוון לאווירה הטובה. אלוף הפיקוד מציע לערוך חילופים: המסכ"ל ינהל את הממשלה והשרים יצאו לשטח. אח"כ עולות המטרות עולות באש והקצין בשטח מרגיש, כי אין מספיק תחמושת לאימונים, ולוי מתענין במוטיבציה של החיילים, ויורד לשטח.

ראש קטן

לוי: חבר'ה, זה לא פורמלי, תדברו חופשי.

חיילים שותקים.

אלוף הפיקוד: תגידו מה שיש לכם. לא להתבייש.

לוי מתיישב על הכוונת: מה דעתכם על הכלי הזה, מרכבה?

חייל: עוצמה.

לוי: אתה קשור לכלי? שקט.

לוי: „אם היו מקצצים ונותנים לך טנק אחר במקומו?"

חייל: לא הייתי עולה עליו.

לוי: נו בטח. היית עושה מה שאומרים לך, אבל בטח הלב היה נצבט. חברים, אני מרגיש שזוהי שיחה מזופתת. תגידו משהו. משפשפים אתכם? איך האימונים? האם עוד יש כאן תופעה של ראש קטן?

חייל: תמיד יש ראש קטן.

לוי: איך התנאים?

חייל: תלוי במזג אויר. בחורף קשה.

לוי: אם הכל היה טוב, אוי ואבוי, היה כאן פיקניק. חברה, תהיו בריאים, ונעשה הכל כדי שלא תהיה מלחמה.

ראש הממשלה בפועל חוזר למסוק והמסוק מוביל אותו לביקור חטוף במוצב החרמון, ומשם לדרום לבנון. לוי משתחרר ומסיר את הז'קט ואת העניבה.

נחיתה ברכס בלבנון. לוי לובש כפכ"ץ ועולה על על ג'יפ. אח"כ הוא משקיף על נבטיה וקצין מראה לו היכן האיזור המסוכן. „מסוכן?" שורץ מחבלים. לוי יורד לבונקר ויושב משוחח עם חיילים על החיים בלבנון, על הניתוק, על הפחד. אלוף הפיקוד מספר שבחצי שנה אחרונה נהרגו באיזור 200 מחבלים. „אתם הקליפה החיצונית של רצועת הביטחון", מסכם לוי.

והוא ממשיך למוצב של צד"ל, שם ממתין לו גנרל לחד, ולוי בצרפתית: „אנחנו גאים בכם".

צהריים. אלוף פלד נושם לרווחה: „איזה כאב ראש לארגן ביקור כזה. את יודעת מה זה לאבטח כאן את כולם? חשבתי שלוי בא וזהו. לא תארתי לעצמי שתגיע להקה כזאת".

אין ביוב

המסוק חוצה את רצועת הלבנון, נוחת בטבריה. ארוחת צהריים. ראשי ישובי קו העימות מחכים ללוי. יעקב יעקב, ראש המועצה האזורית מעלה יוסף, מתלונן שאין ביוב במקום. לוי מבטיח: יהיה ביוב. יהודה לנקרי, ראש המועצה המקומית שלומי מברך את לוי ומאחל לו שיהפוך ממ"מ לראש ממשלה קבוע. לוי מתמתח על הכסא. שבע רצון. אחרי שתי דקות הוא מבקש את המיקרופון: „אתם רוצים לגרום לי צרות. תפסיקו עם זה. עוד יאמרו שתיקתו כהסכמתו. עוד יגידו שהוא מתכוון. בואו נעזוב את זה ונעבור הלאה".

עליזה גורן, הדוברת של דוד לוי מאיצה בו לצאת לדרך. אם לא יעזוב כעת [illegible], יאחר לקבלת הפנים בלוד. לוי אוסף את ניירותיו, ובדיוק בזמן נוחת בנמל התעופה. בבוקר הוא יתעורר מחדש במשרד השיכון.

נלחם בחפירות

יגאל סרנה

בסוף הקיץ החם של 1985, אחרי שסיים את חפירת עיר דוד, את חשיפת השכבות ואת קרבות החרדים, חש יגאל שילה כאבים עזים, נבדק, מצאו סרטן. אחזה בו המחלה ולא הרפתה עד מותו, בשבת, לפני שבועיים, עשר בבוקר, תמי אשתו ליד מיטתו בבית־החולים.

וגם אחרי מותו נמשכה מלחמת עיר דוד. יד אלמונית הדביקה מודעות שחורות על קירות מאה שערים: "...הננו לבשר כי נפל פגר מת אחרי שהתפתל מייסורים..." מיד נמלאו העיתונים במודעות־זעם שכנגד, המשך מקאברי של הקרב שניהל שילה בחייו על חופש הארכיאולוגיה, מדע מול חשכת דת. "יגאל הוא האיש", יגידו הארכיאולוגים, "שקבע פה את כללי הפעולה בחפירה המותקפת בידי חרדים. אין להיכנע, אסור להפסיק לחפור ולו גם ליום אחד, לא להרפות. אך גם לא להקצין, לא לנקום, לא בשינאה".

עכשיו, כשאני עובר במאה שערים, כבר כוסו כל מודעות ביזוי המת בגל הבא של המודעות, וקירות האבן מלאים הספד מר על רפאל דוד אוירבך ובזאר צדקה, וקול צעקה ונהי, והגרלת מכונית "פיאט אונו" למען השבת. הסימטאות הצרות והמעוקלות שוקקות חיים: עולם קטן וסגור, מפה הגיחו הכוחות והגייסות האלוקיים לחפירות עיר דוד, לעצור את החופרים.

וכבר יצא במאה־שערים ספר, שכריכתו שחורה: "יומן המערכה ופרשת חילול בית־הקברות העתיק אשר זיעזע את כל בית ישראל". ועל העטיפה צילום של יגאל שילה רוכן מעל הרב בלוי מנטורי־קרתא להרימו והם אחוזים זה בזה. הכיתוב החרדי למטה אומר: "הרשע האכזרי יגאל שילה מפיל לארץ את הלוחם הגדול...". כאילו באותו הרגע, שהונצח ע"י צלמי זום 77, הגיע לשיאו מאבק האיתנים בין כוחות האור לכוחות החושך, בין האיש במגבעת השחורה לאיש בסומבררו. ובאשר למודעות השיטנה, יגידו החרדים, איש אחד משוגע, או כמה פרועים ידם במעשה, ואין מאחוריו קבוצה מאורגנת. אבל גם הסתייגות חריפה לא תשמע.

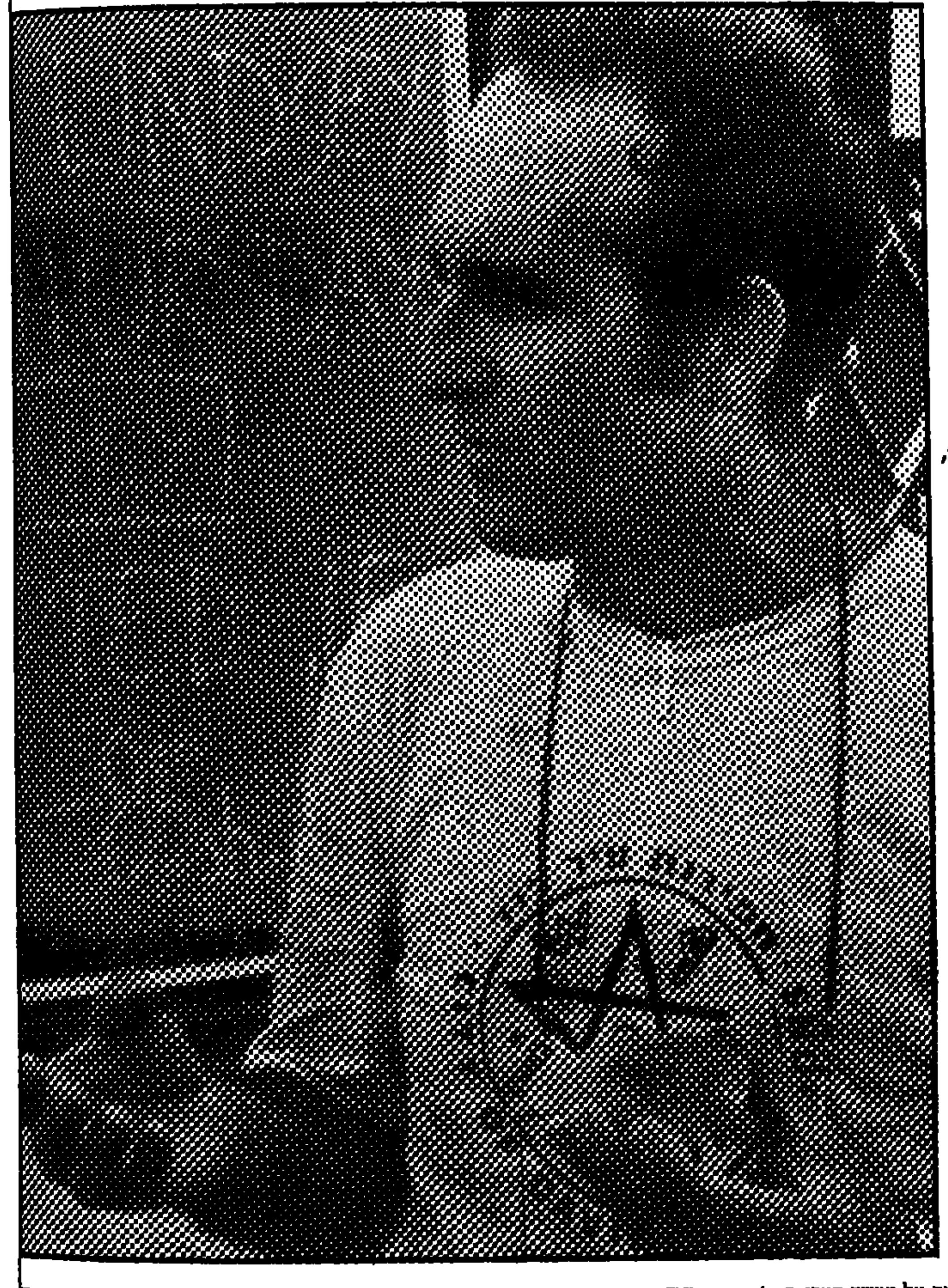

שילה, איש חסון מאד, פניו חזקות, עיניו מצומצמות משמש, חרוך מעונות חפירה קיציות ארוכות ואבק החפירה טבוע בעורו. תמיד בכובע מקסיקני, מקטרת, מטר מדידה בכיס, ג'ינס, נעלי פלדיום והטי־שרט של עיר דוד. תצלום: זום 77

תמיד בכובע מקסיקני

באלבום המשפחתי שתמי והבת אילת מדפדפות בו, מודבקות יחד תמונות האושר המשפחתי וצילומי החפירות: יגאל מחזיק את כלב החופרים מקאליסטר, מכה בפטיש גדול על סלע, משתלשל לפיר ע"ש וורן, מאיר בפנס לתוך מערה חשוכה, מחבק את הבן דרור. שילה, איש חסון מאד, פניו חזקות, עיניו מצומצמות משמש, חרוך מעונות חפירה קיציות ארוכות ואבק החפירה טבוע בעורו. תמיד בכובע מקסיקני, מקטרת, מטר מדידה בכיס, ג'ינס, נעלי פלדיום והטי־שרט של עיר דוד.

מת בן חמישים ולפניו עונות רבות של חפירה שלא יבצע עוד. בן הדור השני של הארכיאולוגיה המקומית, מתלמידי הנפילים מזר, אביגד, אהרוני, אביגר, ידין. ומישהו ייזכר, כי קראו להם יגאל הגדול ויגאל הקטן. שנים רבות עוד נשאר האיפיון הזה של דור מורים ודור תלמידים, ובני דורו של שילה התקשו להשתחרר מהצל הגדול שהטילו הזקנים הראשונים במקצוע הזה שיש בו גם מלחמות פנימיות, יריבויות קשות וקנאה.

"בכל זאת אין כמו המקצוע שלנו", יגיד ארכיאולוג המתון דן בהט, בן דורו של שילה וכדברו נע שפמו העצום ומכסה את פיו כמו שיח שמסתיר מערה. "מקצוע של התרגשות והרפתקה והארץ מלאה הפתעות ומקומות שלא נחפרו ולא הייתי מתחלף עם שום מקצוע". והארכיאולוגים פה הם מין בלשים מקצוענים של העבר שטמון תחת הרגלים, גם במקומות לא צפויים, כמו חצרות פרטיות של כפר השילוח שחצוות של שילה היה חוכר לחודשיים מהבעלים הערבים, חופר תחת חצגוניות, בורק, רושם וסוגר. והעבר רובץ למטה כמו הנפט בקליפורניה ופורץ באשר תחפור.

יוצא פתאום מהאדמה

היה היו שלושה חברים בחיפה של ראשית שנות החמישים: אורי פוגנר, יגאל שילה ודרור שוורץ. נערים שטיילו הרבה יחד, חיטטו באדמה, חפרו, חיפשו עתיקות מתוך סקרנות ויצר הרפתקני, עבדו קצת עם שמריהו גוטמן. נשארה מאז מחברת טיולים של יגאל. אח"כ הלכו לצבא, נפרדו. דרור שוורץ נהרג בגיל 19 בפעולה בקלקיליה, פוגנר היה לארכיטקט, ששמו נזכר עכשיו בהקשר של רעיון הקבורה בקומות.

שילה הלך לאוניברסיטה, התחיל קצת באיחור ללמוד ארכיאולוגיה, הספיק לעבוד בחפירה הגדולה של מצדה ומאז לא הפסיק. שבע שנות עבודתו האחרונות היו עיר דוד. שלוש עונות שקטות וארבע גרושות ארועים חרדיים, הפגנות וקריעות ומודעות ופרשי משטרה ואבק, פוליטיקאים והרב גורן ומלחמה על המשך העבודה. ג'יפים של משמר הגבול שמרו על ביתו של שילה, שמו נמרח על מצבות הר הרצל, מתח ועיתונות טובה ונצחון בסוף.

ארכיאולוגים חופרים בקיץ וממיינים בחורף כשאי אפשר לחפור. לו חי עכשיו יגאל שילה היה יושב בחדרו, בצריף בחצר של טרה־סנטה בירושלים, בין הממצאים של עיר דוד. מרפים מבוסים שברים, קנקנים שפעם הכילו יין ומים ושמן וקמח. פסלונים וטביעות חותם כמו זו של גמריהו בן שפן, שנמצאה יום אחד ב־1982 בחפירה בשכבת השריפה המתוארכת לערב החורבן הראשון. תמי שילה, אשתו, שעבדה איתו שם, תזכר איך "פתאום מתוך האדמה יוצא לו גמריהו בן שפן, קרוב להר הבית, עם כל הסיפור המקראי מאחוריו, ישר מספר ירמיהו. זאת אומרת למצוא תנ"ך באדמה". מה יכול להיות יותר ציוני או יהודי מזה.

שבע שנים חפר יגאל שילה ז"ל את עיר דוד. שלוש עונות שקטות וארבע גדושות אירועים חרדיים. הפגנות ומודעות ופרשי משטרה ואבק. אחר מות פוליטיקאים נקראים על שמם רחובות. ארכיאולוגים חופרים בחייהם את מצבתם

איש תאב חיים

בבוקר חורפי צלול כשאתה יורד במדרגות אל אתר עיר דוד, 25 שכבות זו על גבי זו, פריחה וחורבן ופריחה וחורבן וחוזר חלילה, אתה יודע שיגאל שילה לא צריך רחוב על שמו. אחר מות פוליטיקאים נקראים על שמם רחובות, מוזיאונים או כיכר. ארכיאולוגים חופרים בחייהם את מצבתם.

שילה מת בטרם השלים את הדו"ח הסופי על חפירת עיר דוד. החפירה היתה מבצע גדול ומסובך שהלך והסתבך עקב הפגנות החרדים הסוערות ורק איש ארגון טוב כמו שילה יכול היה לתמרן את העניין. כשגילו את המחלה ב־85 אולי כבר ידע, כי שוב לא יחזור לעולם, אבל עד הסוף האמין שינצח את המחלה ונלחם בה בנחישות הוו שגילה גם בחייו, איש תאב חיים שחפר וצלל ועשה סקי, השתולל במסיבות, וגם הרגיז פה ושם אנשים.

בשום שלב לא דיבר על המוות ולא נתן הוראות לאחרי חייו. אפילו בעשרת הימים האחרונים, בבית החולים בירושלים, עוד חקר את פייר, חברו, על כנס ארכיאולוגי צרפתי ודיבר עם תמי על מאמר שקראה, רצה להגיע לרגם בית ראשון שהקימו ברובע היהודי. חברים ישבו לידו כל הזמן, גם בלילות. יורם צפריר, ארכיאולוג, חבר טוב, מחצית חייהם השניה עבדו יחד, ישב לידו בלילה האחרון, יום שישי ה־13 בחודש, מתשע בערב עד תשע בבוקר למחרת.

"היינו ערים יחד, יגאל היה מפויס, בלי כעס, צלול, לפעמים ריחף קצת בזמן ובמקום. נאחז פתאם מועקה לגבי איזו חפירה, דברים שלא נגמרו, תצלום שחסר. כשניסה לדבר ריכז את כל כוחו במילה אחת, להעביר את מה שרצה להגיד. היה נדמה לי שאמר "אני נלחם" והתקרבתי לשמוע, וכשראה שאני עומד אמר לי שב. הזכרתי לו חפירה שעשינו יחד במגידו ואיך לקח אותי, אחרי ששת הימים כשהחלמתי מפציעה קשה, פעם ראשונה לראות את העתיקה, נסענו בפרינץ הקטנה שלו. היתה לי הרגשה שאיזה מעגל של חברות נסגר בדרך מלאת חום ורציתי להעביר לו את זה. בתשע בבוקר באה תמי, ואחרי שעה יגאל נפטר, חשבתי שאולי חיכה לה".

חץ מסילבי קשת

באין רדיו

שלושת האחים – מנחם, פנחס ושמואל: פנים לא מוכרות בציבור – "כהניסט", "גוש אמונים" ו"ארץ ישראל השלמה"

מה שקרה בקריית־שמונה והרצח הכפול בירושלים, המחישו את העדר שידורי "קול ישראל" והחדשות בטלוויזיה.

גלי צה"ל עשה בבוקר אתמול כמיטב יכולתו. בתחילה היו הדיווחים מבולבלים משהו. גלשן? גלשנים? דאון? דאונים? בין קטע לקטע, הושמעו "שירים נוגים".

בעיקר הורגש חסרונם של יומני החד־שות ב"קול ישראל", העידכונים. הרגשת המיידיות. יכול ראש הממשלה לקבוע שלא צריך חדשות כל חצי שעה, עד שיכחילו פניו. בארץ הקשה הזאת, כאשר קורים דב־רים מסוג זה, רוצים כולם לשמוע ולהתעד־כן.

ראשים מדברים

אני יכולה לחיות עם כמה מהשינויים שש־לף ברגע האחרון חיים יבין, בתוכניות השי־דור – שפוצצו את אפשרות סיום השביתה: לבטל כמה תוכניות מלל, שנהפכו ברבות הימים לתופעות של ראשים מדברים. הן היו, מן הסתם, מוחלפות בראשים מדברים אח־רים.

אולם הכוונה לגמר את מהדורות החד־שות בטלוויזיה ולהביאן, מרוסקות, רבע שעה כל פעם, כאשר יבין עצמו מסביר, כי בגלל הציוד החריש, שלוש מצלמות ויראו יגרעו "מהחדשות בפריפריה" – היא שקופה בצורה מעליבה.

קיצוץ בפריפריה, פירושו, דיווח כמעט אפסי ממה שקורה בשטחים. ספק אם במת־כונת הזאת, אפשר היה להעביר גם ריווח מיידי ממה שקרה בקריית שמונה.

הצעה שאי אפשר לסרב לה

אני מסרבת להאמין, שחברי השובתים מייחסים ברצינות לכוונתו של ח"כ מנחם הכהן מהעבודה, לגייס תרומות למען השוב־תים.

אסור בכלל לחשוב על הצעה מגונה כד־את, הרצופה כוונות טובות. זהו ניגוד אינ־טרסים מהסוג הבוטה ביותר, לקבל כסף מפוליטיקאים, ולגרום למחוייבות כלפיהם. זהו מסוג ההצעות שאי אפשר לסרב להן של דון קורליאונה.

זה עובד!

באותו שבוע שבו פוצץ יגאל סרנה מ"ידיעות אחרונות" את פרשת הרב עזרא בצרי, שכפשע (כל ניקור טוב למקרה זה – שיך ימנית או שמאלית) היה בינו ובין מינויו כחבר בית הדין הרבני הגדול.

באותו שבוע שבו נחשף המשתמט, הזייפן והרמאי הזה, שאגב היה פעיל מאוד בה־שארת וליאם נקש בארץ. באותו שבוע שבו יצאו המהרידים במודעות צהלה וקללות, על מותו של הארכיאולוג, פרופסור יגאל שילה – באה פסיקתה של השופטת איילה פרוקצ'יה.

היא קבעה, כי לירושלמים החילוניים זכות לבלות את לילות השבת כראות עיני־הם. כי חוק העזר של עיריית ירושלים האו־סר על פתיחת בתי עינוגים בשבת הוא בטל ומבוטל. הפסיקה הוכיחה, פעם נוספת, כי זכויות הפרט של האזרח מוגנות לא במער־כת הפוליטית עם הדילים המלוכלכים שלה לכפייה הדתית, כי אם בית המשפט.

בינתיים מכריז הרב פרץ שנו מדינת גס־טאפו, וזבולון המר, מודיע שירושלים היא בית הכנסת של העם היהודי, ואהרון פנה, בפרץ של מוסרנות מורה, מוכיח אותנו שצ־ריך לדעת לוותר גם לדתיים.

עכשיו יתחיל הלחץ לחקיקה כפייה בכנ־סת. עד אז, מותר לשמוח ולמלמל "זה עו־בד" דעת קהל ומעורבות למימוש זכויות האזרח, יכולים להביא לתוצאות. ומעתה, יר־צו הירושלמים החילוניים, יילכו לקולנוע. לא ירצו, לא יילכו.

השופטת איילה פרוקצ'יה: באותו שבוע שבו נחשף המשתמט, הזייפן והרמאי הזה, עזרא בצרי, המועמד לבית הדין הרבני הגדול

ריב אחים

אני קוראת כעת את ספרו של שלום כהן, "שיח אחים", (הוצאת זמורה־ביתן). לא מר־איין בו את שלושת האחים הרבנים שמואל אבידור־הכהן, פרופ' מנחם פלאי וח"כ מנחם הכהן על שאלות כוסר דת ומדינה.

אין שלושת האחים השתים כל כך זה מזה, גם בשמותיהם, מתפתח וויכוח לוהט, מלווה לא אחת, בליגלוג, אירוניה ואפילו הטחות כמו "דמגוג". גם מי שנדמה לו שמ־כיר אותם, מגלה בהם פנים לא מוכרות בצ־בור.

שמואל אבידור, רואה בדת היהודית, דת אוניברסלית, שהמוסר שבה, חשוב מהמצוות. האיש שכולו מכיים בתורה, ליברל והומא־ניסט – יש לו מלים טובות על גוש אמונים, עד כמה שיראה הדבר מוזר.

פנחס הכהן, הוא איש המשפט, הוא כדי־בר באהדה כביכה על תופעת החזרה בתשו־בה, בהפתעות במפגש נדיבה בינו לבין שמו־אל, אחיו, כאשר שמואל קבל כי לא כנדרים מספיק את מאיר כהנא, וכי בכל אחד מאתנו נמצא היידק הכהני.

מנחם: "הרב אבידור דוחף את השמאל המתון להקצנה. אחרי ששמעתי את שמואל, אני מתחיל להבין את כהנא. אולי גם להצ־דיק אותו".

שמואל: "אמרתי שבכל אחד מאתנו יש כהנא קטן".

מנחם: "אם יש חולים מצד זה, יש חולים גם מצד שני. לתת לערבי להרוג אותי, לר־צוח אותי, העיקר שאני אדבר בשפת המוסר הנבואי"

שמואל: "אוה, עכשיו זה יוצא. נאום כהנ־ניסטי..."

פנחס פלאי הוא התיאולוג שביניהם. אד־לם כל הגאורות, כל ההומור שלו נגמרים, ברגע שהורגים אנשים בארץ־ישראל השל־מה והרחבית.

חבשיות, כן, אתיופים, לא

כאשר חזרו שליחים, בינהם עלינים בדי־גום, משורות בחנים, שעד אז לא היתה בתודעה האתיופית, וקיאו אותם. הן יובאו, עוזרות־בית הכשיות. נסיתם השתכחו אותן באוזני חברתה, בטח שהחבשית שלה היא פנינה. צייתנית. עדינה. אבזוטית. נוגה יו־פי. והעיקר, לא עושה בעיות.

אחרי "מבצע משה", הפכו האתיופים יהו־דים. מצוקתם, השפלתם, מיהיבכו הדתי והמשפחתי, הם עניין קלון אחד גדול.

עייתתי, שרה ארנון, מספרת, כי גם בגבעת־אולגה ליד חדרה, מתגוררים כיום אתיופים במבנה רעיעות שאינו ראוי למגורי אדם. היו עוד שני מבנים שתושביהם פונו. אחד נהרס, ועל השני הוצא צו הריסה.

כשניסת ביסוריה את הנושא, פנתה, לפני כחצי שנה, אל מיכרדי הקליטה, השיכון והת־בוננות, כדי לברר מתי יפונו תושבי הבניין השלישי, שהוגדרו כמסוכן. כולם התפתלו והתפתלו, והבטיחו שכבר, נהה, הם מפונים.

לפני כשבועיים חזרה אל דובר משרד הקליטה, גד בן־ארי, שאישר שהמבנה אכן מסוכן, אבל "הם" עושים בעיות. באותו יום התקשר שוב לוועד שלמחרת הם יפונו. עד לרגע זה, הם עדיין שם.

משאלת מוות

השבוע, שידר הבי.בי.סי. כתבה על הנהג הישראלי. הכתב, את שמו לא קלטתי, סיפר שהישראלים הם אולי הטייסים הטובים בעו־לם, אך לבטח הם הנהגים שבנהגים. שיש להם כנראה משאלת מוות. שהם הקטילה של הנהיגה. שהרוגי התאונות עולים על הרוגי כל מלחמות ישראל ופיגועי החבלה.

על שער הגיא, אמר, שהבטחונות הכשיר־יניות שבצבדית, הן נלעד לאלה שנהרגו כדי לפתוח את הדרך לירושלים הנצורה. הוא יכול גם לסמל עתה, את חללי הנהיגה המ־פורעת.

אין זו אגדה

הוצאת "כרטא", מוציאה בימים אלה את ספרה של אדהלי נכטר "אצלי אין סודות". הכשר הרך והבאוייר, המיועד לילדים, בני שש, כרוך מאד עדינה, להזהירם מהיספלות ופגיעה מינית, בארבעה סיפורים.

מוסר ההשכל שלו, הוא לומר את המילה הקטנה הגדולה "לא" ולא להתבייש לספר מייד בבית.

אין זו אגדה לילדים. אך גם באגדות הקל־אסיות, שהן רצופות איומים כמו הגזל וגרי כל נעמי ותשיו או סיפור בימה ארוכה, יש קונוטציות מיניות לא נעימות.

יתכן אולי כאלה שיטענו, כי ספר כזה יוסיף למיטען החרדות של הילד. אולם אין זה נורא יותר מאשר אזהרות מפני תאונות דרכים. לא נעים להורות, שהילדים הרכים, התמימים והפגיעים, המתחנכים להישמע ולר־צייות למבוגרים, נמצאים תמיד בעמדה נחותה כולם. במעט ברוב המקרים, האויב הוא הגבר. אם לילד או לילדה, ולעתים קרובות, גם אדם קרוב. הספר מנסה אמנם את שיווין המזגים והאומר המיפחרים המבכבת שמשמיים המתעקשת לרדוף ולנגב ילה, הוא לא אך הב ואת, זהו הסיפור האלים שבספר.

לי כי־בנת יותר ויותר התגובה האינסט־ינקטיבית הבריאה של הילדים, לסלוד מדו־בוסים, גישושים וליטופים של המבוגרים.

המיפגש שלא היה

גורבצ'וב דחה אפשרות לפגישה עם שמיר לאחר שזה סרב למתן את התבטאויותיו כלפי בריה"מ

שלמה נקדימון, ניו־יורק

גורם, שזהותו נשמרת באלמוניות, ניסה להסדיר פגישה בין מנהיג בריה"מ, מיכאיל גורבצ'וב, לבין ראש־הממשלה, יצחק שמיר.

גורבצ'וב היתנה את הפגישה בהסכמת שמיר לסגת מהתבטאויותיו החריפות בנושאים שבין שתי המדינות או לפחות למתן אותן. שמיר השיב בשלילה, והמיפגש ירד בינתיים מעל הפרק.

ברית־המועצות התייחסה, ככל הידוע, לשאלה היהודית, המזיקה מאוד לדימויה ולשאלה המדינית – הוועידה הבינלאומית למזרח התיכון.

אבל שמיר המשיך ודיבר בתקיפות רבה הן בעניין פתיחת שערי בריה"מ בפני כל היהודים שם, ולא רק לבודדים; וגם דחה באותה מידה של נחרצות את הרעיון לשתף את הסובייטים בתהליך מדיני באיזור, מבלי שתתאפשר עליה המונית ומבלי שיחודשו היחסים עם ישראל.

ראש הממשלה טען, כי רעיון הוועידה הבינלאומית נולד בגוש הסובייטי. לדבריו, גילה לו מנהיג רומניה, ניקולא צ'אושסקו, שהוא היה אביו מולידו. לימים, הוסיף שמיר, אימץ אותו המנהיג הסובייטי ליאוניד ברז'נייב, והחל לקרום עליו עור וגידים.

■■■

שמיר דחה גם כל השוואה בין התקדים של ועידת ז'נבה, בהשתתפות שרי החוץ של בריה"מ ושל ארה"ב כיו"רים, לבין המצב המדיני היום.

ב־1973, לאחר מלחמת יום־כיפור, הרקע והאירועים היו שונים. אפילו יוזם הוועידה דאז, ד"ר הנרי קיסינג'ר, שולל היום בצורה קיצונית הקמת ועדה כזו. וזאת, למרות שעמדתו בנושא המדיני שונה מזו של שמיר. שמיר גם מציג כלא רלבנטית את הסכמתו של מנחם בגין בראשית כהונתו כראש ממשלה לפני עשר שנים, לחידוש מתכונת הוועידה. אף זאת בשל שינוי בנסיבות ובתנאים.

שגריר ישראל באו"ם, בנימין נתניהו, המקיים מגעים שוטפים עם השגריר הסובייטי באו"ם, אלכסנדר בלונוגוב, מתרשם שבריה"מ משנה עתה את הטקטיקה והאסטרטגיה המדיניים שלה. גורבצ'וב נתן לכך את האות בנאום ה"גלאסנוסט" המפורסם, ושגרירו באו"ם החל בצעדים מעשיים.

כך, למשל, בריה"מ מדברת על הצורך לפתור בעיות איזוריות ולשמור על ההסכמים שיושגו באמצעות כוח בינלאומי – בהשתתפותה כמובן. יתכן אומנם שהסובייטים מעונינים לפתור בצורה כזו את בעיית אפגניסטן המעיקה עליהם, אך מצד שני הם מבקשים לסלול דרך כניסה לאיזורי מחלוקת כמו קפריסין, המפרץ הפרסי והמזרח התיכון. במימשל האמריקני כבר עמדו על הכוונות הסובייטיות, ופקידים אמריקנים כבר הודיעו שלא יעניקו להסמתנה כזו.

גם נאומו של השגריר הסובייטי באו"ם, שלשום, הסיר כל ספק לכך, שהכוונה הסובייטית היא לוועידה בינלאומית במזרח התיכון כחלק מהתפיסה לפתרון בעיות גלובאליות. הוא רואה ועידה זו כגוף פעיל, בנוסח שונה מזה המוכא על ידי מצדדי הוועידה הבינלאומית בישראל. השגריר הסובייטי המשיך לדבר על אש"ף כצד שווה לצדדים האחרים בוועידה כזו, ואף דיבר על מדינה פלשתינית.

■■■

בשיחותיו בוושינגטון הביע שמיר חשש, שה"גלאסנוסט" הסובייטי איננו אלא אחיזת עיניים, ויש להישמר מפניה.

לעומתו, שר החוץ, ג'ורג' שולץ, היה זהיר יותר בהתבטאויותיו, וטען כי יש לעקוב אחרי המאבק המתנהל עתה בצמרת הסובייטית. ארה"ב בוחנת בקפדנות את ההתפתחויות במוסקבה, ועל אף להיטותה המוצדקת להגיע להסכמים על צימצום הטילים, היא אינה רואה בכך שינוי קיצוני במהות מדיניותה של בריה"מ. דווקא הצעדים הצבאיים שארה"ב נוקטת במפרץ הפרסי מעידים על רצון שלא לאפשר לסובייטים להעמיק את חדירתם לאיזור.

לפיכך, היה זה עיתוי טוב מבחינת שמיר לחלוק שבחים לארה"ב על פעילותה זו. עובדה: הנשיא רייגן, השר שולץ ודוברים בכירים מטעמם, דאגו לתת פרסום נרחב ככל האפשר לדברי שמיר. ארה"ב, על אף היותה מעצמת־על, מחפשת תמיכה בצעדים מסוג כזה ודווקא אצל בעלות ברית.

אולי זו היתה הסיבה, שרייגן ושולץ לא העלו את נושא הוועידה הבינלאומית בשיחותיהם עם שמיר. יתכן, שהם מבינים, כי לא יוכלו לשכנע את שמיר ולכן העדיפו שלא להזכיר זאת. אבל שלא יהיה ספק: שולץ מחפש דרך לקדם את התהליך המדיני.

שמיר מאמין, שתקדים השלום עם מצרים שהושג בלי התערבות סובייטית, יוכל לחזור על עצמו גם לגבי ירדן. וושינגטון היתה אולי רוצה בכך, אבל לא כל כך משוכנעת שהדבר אפשרי. סביר להניח, שהדבר ייבדק בפיסגת רייגן־גורבצ'וב, למרות שבשלב זה הנושא נמצא בתחתית סדר היום.

כתב "ידיעות אחרונות" מבקר בפולין לאחר 30 שנה

עניבה בחצי דולר – ותור של שעות עבור חפיסת שוקולד

סבר פלוצקר

בחלון ראווה של חנות פרטית בוורשה ראיתי עניבה לטעמי. פולקלור סלאבי עדין. דגם לא רועש. היה זה, אגב, הדגם היחיד למכירה. המחיר: 450 זלוטי. ארבעה דולרים וחצי, אמרתי לידיד ורשאי, סוציאליסט מזרחי עני וסוער, שבחברתו סיירתי בבירת פולין לפני כשבוע. אולי אתה חזק במקרו־כלכלה, השיב הידיד, אבל בחשבון כיס אתה חלש. בשער החליפין שאתה מקבל הלילה מן השוער במלון, של אלף זלוטי לדולר, תעלה לך העניבה 45 סנטים, פחות מחצי דולר.

נבלמתי על מפתנה של החנות. היה משהו גס, מעליב, כמעט לא אנושי לשלם חצי דולר עבור פריט לבוש שבכל זאת הושקעו בו תיכנון, אריג מיוחד, ביטנה, תפירת־יד ושצריך גם להפיק ממנו רווח כלשהו.

חמישה ימים לאחר מכן עצרתי, בעל־כורחי, לחניית ביניים בווינה. ידיד אחר, סוציאליסט מערבי עשיר וסוער, יצא אתי לסיבוב ברחוב הראשי. בחלון ראווה שוב שבתה את עיני עניבת פסים לטעמי. אחת מבין מאות עניבות בשלל דוגמאות ופיתוחים. הספרות על תווית המחיר היו שוב: 450. עניבה שפיספסתי בוורשה, אקנה לעצמי בווינה, אמרתי לידידי. לא יקר, ארבעה דולרים וחצי. הידיד בלם בעדינות בכתפי. לפני שאתה נכנס לחנות, אמר, עשה שנית את חשבונך. אולי במקרו אתה חזק, בחשבון פשוט לא. 450 שילינגים אוסטריים בשער החליפין שאתה מקבל הלילה במלונך הם כ־45 דולר.

לא קניתי עניבה: בוורשה מפני שהמחיר ביזה את המוכר, בווינה מפני שהמחיר ביזה את הקונה.

בשעת טיסה אחת מוורשה לווינה, מווינה לוורשה, אתה כמו אסטרונאוט, עובר מכוכב לכת אחד לכוכב לכת אחר לגמרי.

זה לא רק שהעניבה עולה שם פי מאה וזולה כאן ב־99 אחוז. המחירים השונים משקפים שיטות כלכליות מנוגדות, תרבויות מסחר ותליפין אחרות, סולמות ערכים שלא נוגעים זה בזה וגם את העובדה, שהשבר העמוק ביותר בין אלה שיש להם לאלה שאין להם עובר בלב ליבה של אירופה, מפצל אותה לשתיים.

שהיתי שבוע בפולין: שוחחתי עם מיטב מומחיה הכלכליים, מן הממשלה, מן האופוזיציה ומן העיתונות, הניצבת ביניהן במעמד עצמאי מיוחד. על שאלותי השיב גם מנהיג המפלגה הגנרל יארוזלסקי וגם המנהיג הרוחני הבלתי־מעורער של סולידאריות, יאצק קורון.

לאחר שהשתתפתי בתוכנית מיוחדת של הטלוויזיה הממלכתית הפולנית לא היססו אזרחים מיובלי־ידיים לפנות אלי ישירות ברחוב ולשפוך את אשר על ליבם. שמעתי הרבה, רשמתי הרבה, וגם קלטתי

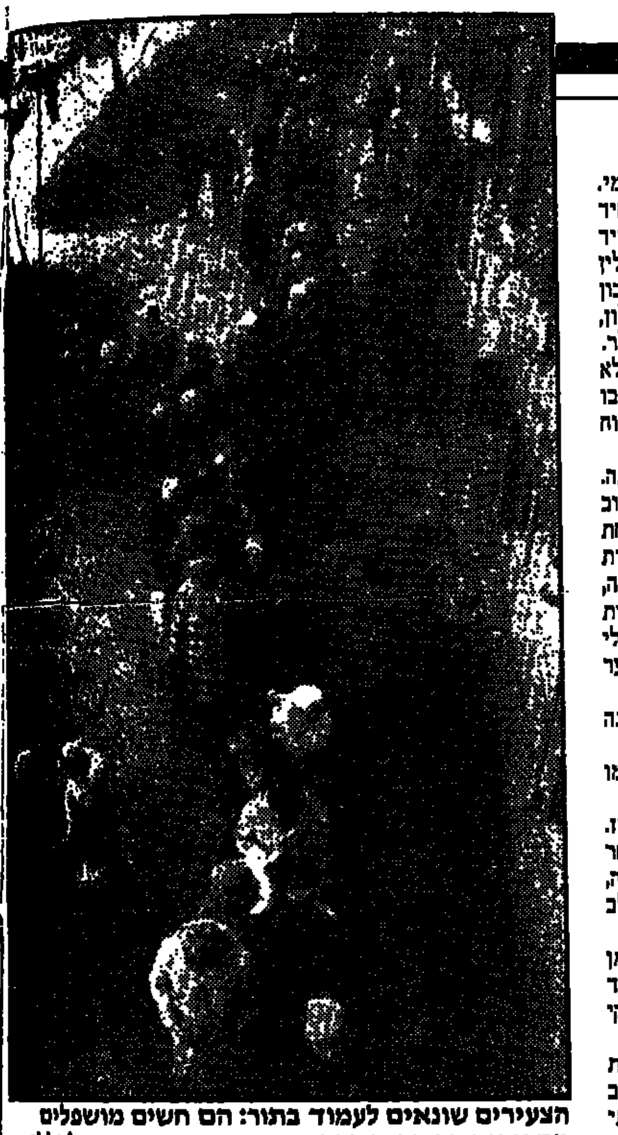

הצעירים שונאים לעמוד בתור: הם חשים מושפלים מהריבים הכרוכים בכך, מהמוכרים, מהכניעה לכללי משחק שנוא

חליפת צמר לגבר צריכה לעלות חמישה או שמונה דולר, אם תצליח להשיגה ● אצל בליקלי, חנות הסופגניות בוורשה, שהיתה פעם ספקית העוגות לנשיא דה־גול בפאריז, נמכרת סופגניה תמורת 25 זלוטי: שניים וחצי סנטים, כארבע אגורות ישראליות, אבל איזה התור ● יצאתי מפולין תחת הרושם: הסוס של ה"סוציאליזם העממי" בניסוחו המקורי – נגמר

וספגתי לתוכי במהירות את שפת הסתרים המיוחדת של ארץ הולדת שעזבתיה לפני שלושים שנה, שפה שאינה נרכשת במלונים והיא המפתח להבנתה. גיליתי פולין שפנים רבות וסותרות לה, פני ארץ מיוסרת, מחפשת, מחלימה וחולמת.

חולמת, עדיין, באפור כהה.

■

לודז', עירי הזרה

חזרתי לפולין אחרי שלושים שנה. אחרי שלושים שנה לא חוזרים לשום מקום ממשי, עורכים ביקור אצל הזכרונות.

נסעתי ללודז', עירי עד גיל 12, ומצאתי שם עיר דוחה וזרה. טיפטף גשם מהול בשלג, ובית מגורי נראה המפוייח והמוזנח מכל בתי הרחוב. רציתי לראות שוב את עצמי, ילד יהודי מקורזל משארית הפליטה, משחק במחבואים עם חבריו הפולניים. רציתי לשמוע את קול אמי קורא לי מן החלון, לרוץ אל אבי המנוח, כשהוא פוסע בזהירות בחדר הכניסה מחשש להיתקל בשכן שיכור. אבל לא ראיתי, לא שמעתי ולא הרחתי דבר.

לפני שלושים שנה נותקתי מכאן, ואת לודז' השניה שלי הקמתי מחדש על מרחבי החולות בין בת־ים לחולון. לא דפקתי על דלת המקום שהיה דירתי. הדיירים התחלפו, השמות החדשים נוכריים לגמרי.

את בית־הספר העממי שבו למדתי הפכו למפעל אלקטרוניקה. הקונדיטוריה "לורד'נקה", פאר העוגות של לודז', פועלת היום בהצלחה מרובה ליד שוק הכרמל. זו של ילדותי היתה למסבאה של בירה ויין זול.

אתה רוצה לנסוע לבית הקברות היהודי? שאל אותי נהג המונית, רופא פולני צעיר המשלים את משכורתו הדלה על ידי הסעה של תיירים. אמרתי לו, שאיש מבני משפחתי אינו קבור שם. ערפל פשוט נמוג בין הענפים רווי השומן האנושי, ועם עשן המשרפות הפך לחלק בלתי־נפרד מן האקלים הפולני.

קול חשמליות הבוקר של לודז' היה מעירני משנתי עוד שנים רבות אחר עלייתי ארצה, והנה שוב שמעתי מקרוב את הצלצול ולא היכרתיו. לא הצלחתי לגשר על פני הזמן. לא חזרתי – באתי. באתי, כי הממשלה הפולנית, באמצעות נציג האינטרסים הפולניים היושב ברמת־גן, מר קביאטקובסקי, הדיפלומט המעולה, הזמינה אותי להשתתף בסמינריון בינלאומי על הרפורמות הכלכליות שהיא מבקשת להנהיג בארצה.

■

ישראלי בטלוויזיה

לא כולם אהבו את הרעיון שעיתונאי שמייצג את "ידיעות אחרונות"־ישראל, מדבר ישירות, בפולנית, אל מיליוני צופים מעל מירקע של שרות שידור ממלכתי. לא אהבו, אך הסכימו. המארח פיטסט איתי גם על זכרונותי מפולין. זוהי, אמר, הפגישה הראשונה של הצופים היותר־צעירים עם אדם כמוך. אדם "כמוני", יהודי.

בקרב האינטליגנציה הפולנית הצעירה מתגעגעים ליהודים שאינם, שהושמדו או היגרו. הם היו חלק מהווייתה של פולין בין המלחמות, פולין כ"קהיליית עמים רבים", ועכשיו נשאר רק "כבר ריק כואב וזועק", כנאמר במאמר "מדוע יהודים" שפורסם לא מזה בוורשה בכתב־העת "ראספובליקה".

הערגה ליהדות תסביר גם את קבלת הפנים הלבבית שערכו לי המארחים, סוכנות החדשות הפולנית "אינטפרס", שהיתה בעבר כלי לחושך ועכשיו הפכה לגשר עם המערב.

השתלבתי באופנה: אופנה על ישראל ואופנה על היהודים. הנושא שבו מדברות הממשלה והאופוזיציה כמעט בקול אחד.

■

מבוכת המישאל

כבר מחר יתבקשו הפולנים להשתתף במישאל־עם ולהשיב ב"כן" על שתי שאלות שמציגה בפניהם ההנהגה הפוליטית.

שאלה ראשונה: האם אתה בעד רפורמה כלכלית המובילה להבראת המשק, במחיר של קורבנות?

שאלה שניה: האם אתה בעד רפורמה פוליטית המובילה לדמוקרטיזציה?

שאלות קצת מלאכותיות. היוכל אזרח לעלות על דעתו תשובה שלילית למישאל המנוסח כך?

תשובה חיובית למשאל, אומרים ומזהירים ראשי האופוזיציה בפולין, כמוה כמתן היתר מראש לכל מעללי המשטר. להחרים אותו. כך החליט הוועד המרכזי של סולידאריות בגדאנסק. ההחלטה עוררה מחלוקת פנימית. חברי סולידאריות, איתם שוחחתי בוורשה שעות ארוכות, מסתייגים מן הקריאה להחרמה פעילה.

יאצק קורון, היועץ האינטלקטואלי החשוב ביותר של ולנסה, אמר: על ידי הרפורמות, המשטר הקומוניסטי בפולין התניע בעצמו תהליך שנושא בתוכו גרעין מתבקע של הרס הטוטליטריות. הבה נעזור לו, ולא רק נמשוך בכתפיים.

קורון, והרבה יותר ממנו, לך ולנסה, ממתינים לטלפון מיארוזלסקי, שיזמין אותם שוב לשיחות והתייעצויות, שיציע לשקם את מוסדות ההבנה הלאומית שהחלו לפעול זמן קצר לפני הנהגת המשטר הצבאי. אולם הגנרל וויצ'ך יארוזלסקי לא יטלפן; עדיין לא.

בהחלטתו על מישאל־העם, הוא נטל על עצמו הימור ציבורי שאפילו חבריו הקרובים מן ההנהגה המפלגתית חלקו על נחיצותו. אני, שישבתי בחברתו יותר משעה והתרשמתי, שהאיש מעוניין בכנות גמורה לחזור ולכבוש את לבו של העם הפולני כמנהיג מוכר, אהוב ונערץ. למחוק את ירושת המשטר הצבאי ולהראות כמצילה של פולין הריבונית ולא כמחריבה. הוא כואב את עמו, ולכן זקוק כל כך להצבעת האמון שלו.

יארוזלסקי מסתייג כמובן מן התפיסה האישית, ואומר: "אינני חושש לדבר על נושאים אישיים, אבל אינני דבוק לכיסא".

האם תוצאות מישאל־העם עלולות להשפיע על התוכניות הכלכליות כשלעצמן?

תשובתו: לא, השינויים ההכרחיים יעשו, אך בקצב יותר איטי. הוא חזר שוב ושוב למשל על החולה שנשאל על ידי רופאיו אם יסכים לניתוח, והוא ממאן להשיב. גם בהעדר תשובה חד משמעית, אומר מנהיג מפלגת הפועלים הפולנית השלטת, צריך לנתח. אך הניתוח עצמו, וההחלמה ממנו, יהיו הרבה יותר יעילים ומהירים כאשר החולה משתף פעולה מרצונו הטוב.

■

תהליך בלתי נמנע

איך לזכות ברצון הטוב של העם אשר חש את עצמו, עדיין, נבגד עד עומק נפשו הפולנית מהנהגת המשטר הצבאי לפני חמש שנים. אולי על ידי שינוי אופיו של המשטר?

יארוזלסקי, בהיר, עשיר־לשון ותד־ניסוח, משיב על השאלה כשהוא יושב מאחורי השולחן של ממשלת פולין, בחדר הרשמי שבו מתכנסים כל השרים (במסגרת הרפורמה כבר צומצם מספר המיניסטריונים לכדי חציו: "לא הייתי מדבר על משטר חדש. הייתי מדבר על כוונתנו לערוך בו שינויים איכותיים עמוקים ומהותיים".

"אנו מתכוונים", הוא מוסיף, "להחדיר למשק הפולני את המשמעת של כוחות השוק, זה כן", כדי להגביר את התחרות, כדי להעלות את היעילות, כדי לקשור בין מחיר לעלות.

אבל, אדוני היו"ר, אני לוחץ עליו בביטויים פולניים שלפתע שבים אלי כמו שפת אם רדומה, הלא סוציאליזם של שוק, של כוחות השוק, הוא כבר צורת משטר אחרת. לא כן?

שמעתי, עונה לי הגנראל יארוזלסקי, שאתה מציג את השאלה הזו לרבים ממנהיגי פולין. שמעתי, ששאלת גם את ראש הממשלה, ואני משוכנע שלא ענה לך בדיוק כמוני. אתה רואה, אין אצלנו אחידות רעיונית גמורה (נכון. ראש ממשלת פולין, זביגנייב מסנר, אמר לי דברים שלפחות נימתם היתה יותר מרחיקת לכת; הוא השתמש בביטוי "בונה משטר חדש"). וכאשר לאופי השינויים שמתחוללים עכשיו אצלנו, ושעוד יתחוללו. זהו "תהליך היסטורי בלתי־נמנע", ולא החלטה שלטונית שרירותית. בתהליך הרפורמות משתתפות כל המדינות של הגוש הסוציאליסטי וברית המועצות עצמה. זו בשום פנים ואופן, חוזר ומדגיש יארוזלסקי, "לא קוסמטיקה; אנחנו לא נסוג מכך".

את ראש ממשלת פולין, שאלתי גם, האם אינו חושש כי הכוחות השמרניים בתוך המפלגה השלטת יבלמו את הרפורמות ויהפכו את הקערה על פיה, כפי שהצליחו לעשות לא פעם עבר. תשובתו חד־משמעית, במלה אחת: לא.

■

גיהנום לכלכלנים

כלכלת פולין משאירה אותך מלכתחילה פעור־פה. זהו, במידה מסויימת, גיהנום לכלכלנים. מחירי המוצרים אינם משקפים מאומה. הם שרירותיים כמעט לגמרי. הפקיד במרכז קבע, וכך זה נשאר, לצרות כל הרפורמות עד כה.

במשך ארבעים שנה נבנה בפולין הסוציאליזם בצורה של "משטר של חלוקה מינהלית". משטר כזה הוא הניגוד המוחלט לכלכלת של שוק; הוא ההמצאה השטנית של הסטליניזם. התשובה במשטר כזה לשאלה המרכזית של אירגון חיי המשק: מי יקבל מה ובאיזה מחיר? – לא ניתנת על ידי מיפגש חופשי של קונים ומוכרים, אלא על ידי צווים מינהליים היורדים מלמעלה. המשטר הריכוזי־מינהלי הזה הגיעה לסוף דרכו, לא רק בפולין, אלא בכל מזרח אירופה ובברית המועצות.

מלות הקסם החדשות הן שוק ותחרות. התחרות, אומר יו"ר המפלגה הקומוניסטית של פולין, "תאלץ את היצרנים להתייעל ואת כל המשק להעלות את פריונו". מלים עם תוויות, אך גם בתוכני מבוכה.

היטיבו לתאר זאת בפני אחדים מבכירי העורכים של השבועון "פוליטיקה", והצעירים שבהם. מציעי הרפורמה ומעצביה, הם אומרים, יודעים לתאר איכשהו את הארץ המובטחת שאליה הם רוצים להגיע. את המיזוג המיוחד במינו של בעלות ציבורית עם יוזמה חפשית ושוק תחרותי. אך הם אינם יודעים לשרטט את הדרך לשם.

"שוק חופשי זה לא משהו שממציאים אותו ומוסיפים כתבלין לשיטה של תיכנון ריכוזי, כפי שנכתב בפירסומים רשמיים אצלנו. זו מציאות כלכלית אחרת לגמרי. את השוק צריך להלביש כאן על כלכלה שבה המפלגה ממנה, עדיין, את רוב הפקידות הכלכלית ויש לה קול מכריע במינוי מנהלי מפעלים", אמרו לי פרופסורים לכלכלה בוורשה.

■

25 דולר בחודש

אי אפשר לתאר את מצבה הכלכלי של מדינה כמו פולין רק באמצעות סטטיסטיקה על חוב חיצוני, שתפח מ־25 מיליארד דולר ב־1981 ל־36 מיליארד דולר היום.

איך חיים שם?

חיים בצימצום רב. אפילו לפי שער החליפין הרשמי של 300 זלוטי עבור דולר אחד, המשכורת החודשית הממוצעת של אזרח פולין היא 80 דולר (במלים: שמונים). לפי השער השחור, השכר הממוצע קרוב יותר ל־25 דולר.

נתונים אלה יכולים לעורר אצלנו תמונה של רעב. אך גם המחירים הדולריים של מוצרים ושירותים בפולין נמוכים מאוד.

לא רק העניבה מחירה חצי דולר; חליפת צמר לגבר צריכה לעלות חמישה או שמונה דולר, אם תצליח להשיגה בחנות. אצל בליקלי, חנות הסופגניות הידועה בוורשה, שהיתה פעם ספקית העוגות העיקרית לחצרו של הנשיא דה־גול בפאריז, נמכרת סופגניה תמורת 25 זלוטי: שניים וחצי סנטים, ארבע אגורות ישראליות, בערך. אבל התור: שעה וחצי של המתנה נחשבת להתקדמות מהירה, כי הקונדיטוריה של בליקלה היא בבעלות פרטית. השוקולד הפולני נהנה בין שתי מלחמות העולם ממוניטין בינלאומי טוב. היום הוא נמכר רק לפי תלושים, במחיר מציאה, אבל בהשקעה אדירה של זמן.

התור הארוך ביותר בוורשה איננו לפני חנות לטלוויזיות, אלא לפני חנות לשוקולד. סבים וסבתות ניצבים שם, עטופים במעילי גשם ארוכים ובמטפחות חמות, משעות הבוקר המוקדמות ועל מירצם [illegible] לראות שמה במיקרה מישהו רוצה להידחף בלי תור. בשוק החופשי עולה חפיסת שוקולד מתוצרת פולנית קצת פחות מאלף זלוטי, קצת פחות מדולר אחד. כאשר השכר הוא 25 דולר לחודש, זו הוצאה אסטרונומית.

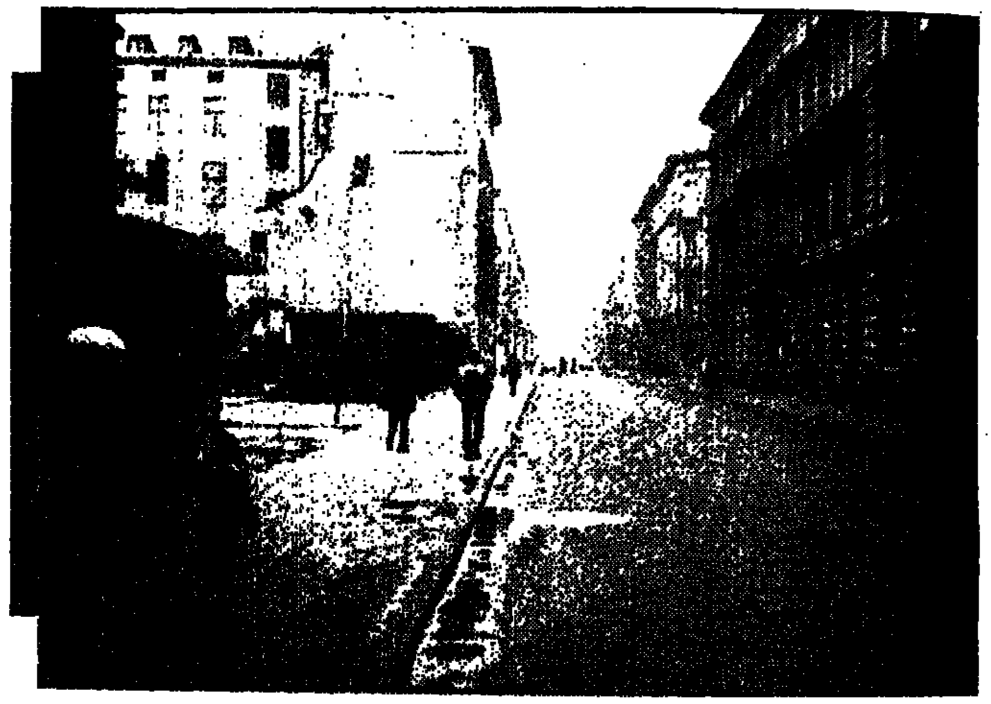

נסעתי ללודז', עירי עד גיל 12, ומצאתי שם עיר דוחה וזרה. טיפטף גשם מהול בשלג, ובית מגורי נראה המפוייח והמוזנח מכל בתי הרחוב. בשעת טיסה אחת מוורשה לווינה, מווינה לוורשה, אתה כמו אסטרונאוט. עובר מכוכב לכת אחד לכוכב לכת אחר לגמרי.

הצעירים שונאים לעמוד בתור. הם מושפלים מן הריבים הבלתי־פוסקים הנלווים לכך, מן הגסות של המוכרים, מן הכניעה לכללי משחק שהם אינם רוצים להשתתף בו. גבר בן 30 עדיין נרתע מלבזבז את שעותיו הטובות בהמתנה ארוכה [illegible] שהופכת לעבודתו היוצרת היחידה. לכן, גם בהזמנותי לארוחות ערב בבתים פרטיים, הגישו לי מעט אוכל, ובהחלט לא בשר. [illegible] בתורים. [illegible] מוספים להם מן [illegible], ורק לכבוד האורח מגישים [illegible] אשר הושגה בעמל רב.

בפולין [illegible] לא נועים ברעב. אבל גם בגירסת פאר של [illegible], ויקטוריה אינטרקונטיננטל, [illegible] לרבע [illegible] אמריקניים. [illegible] אין [illegible].

[illegible] ישראליים. הם לקחו, אבל רק אחרי [illegible]. העם הזה נשאר גאה. אין קבצנים ברחובות ואין נוברים בפחי אשפה.

לפי התחזיות של הקרן המטבע הבינלאומית, התוצר הלאומי לנפש בפולין משתווה לזה של מקסיקו או ארגנטינה. כ־2000 דולר. התוצר לנפש בישראל מתקרב ל־7000 דולר ובמערב אירופה ל־12 אלף דולר. אך הפערים בהכנסות מצטמצמים בהרבה מאלו הקורעים לגזרים את החברות הלטינו־אמריקניות.

מארק אדלמן, היהודי האחרון של לודז', ממנהיגי המרד בגיטו, ממנהיגי סולידריות, נשאר בפולין, כדי "לכפר על כך שלא קראתי לפני המלחמה לבני העם שלי לברוח מכאן" וגם מפני ש"מישהו מוכרח להישאר כדי להיות לעדות ודצף". בשיחתנו המתוחה הוא אומר

(המשך בעמוד 26)

סאדאת התלהב: הכביש הזה יהיה הומה מאוטובוסים שיביאו תיירים מקהיר לאילת

בפרק שלישי, ואחרון, בסידרה זו, משחזר ראש הממשלה לשעבר מר מנחם בגין, אירועים והתפתחויות בתהליך השלום, לרבות בקמפ־דייוויד, ובביקור הנשיא קארטר בארץ. הדברים לקוחים מתוך רישומים של שיחות שקיימתי עם בגין במשך השנים האחרונות בעודו מכהן בתפקידו כראש הממשלה, וגם לאחר פרישתו. השיחות התקיימו במעונו של בגין בירושלים, ונעשו ללא כל הסתייעות ברישומים או במיסמכים, אלא על פי שיחזורים, על פי הזיכרון.

דן פתיר

במבט לאחור לעבר אותו יום בו נכנסת לקמפ דייוויד (6 בספטמבר 1978) האם תוכל לשחזר את מערכת הציפיות שלך אז? מה ציפית להשיג במתכונת כזאת, בעיתוי כזה. האם באמת ציפית להשיג הסכם כפי שהושג, או פחות ממנו?

אני ציפיתי להסכם. גם רציתי הסכם. אין לי שום ספק בזה. טוב, קודם כל צריך היה לשנות את היחס אל העמדה העקרונית של סאדאת, אשר פתח במדינה פלשתינאית. ואת זה השגתי כבר בפגישה הראשונה. באופן אובייקטיבי, לא השגתי פה דבר. רק קארטר אמר לי שמה שמציע סאדאת אינו מקובל עלי (בפגישת הפתיחה בין השלושה ביום הראשון של קמפ דייוויד – ר.פ.). אני השיבותי: „לא מתקבל לחלוטין". הוספתי שזה ודאי גם אינו מקובל על ארצות הברית. ואז התחלנו לדון באוטונומיה.

שר המדינה במשרד החוץ המצרי, ד"ר בוטרוס ראלי, אמר לי בשעתו, כי לפי מה שסאדאת אמר לו, היו ציפיותיו בגדר של 20 אחוזי הצלחה ו־80 אחוזי כשלון. הוא לא האמין שניתן יהיה להגיע, במצב ששרר אז, להסכם. מה דעתך?

הוא, סאדאת, גם הציג תנאים (בישיבה המשולשת) שעשו את השגת ההסכם לבלתי אפשרית. קארטר היה מעונין בהסכם. גם באופן אישי.

מבחינת גישתך העקרונית והענינית, עד כמה היית מעונין, או מוכן, שהאמריקנים יהיו שותפים לענין? האם לא העדפת שההסכם יהיה ככל האפשר ישראלי־מצרי ומה שפחות אמריקני?

לא. אני לא ראיתי שום מכשול בזה שהאמריקנים משתבצים. להיפך, אנו לא דחינו השתתפותם.

האם באיזה שהוא מקום לא היית מוכן לראותם יותר מדי מכתיבים?

הם לא הכתיבו.

ניסו?

הם הציעו הצעות. בחלקן קיבלנו. דברים אחרים דחינו.

אבל האמריקנים לחצו מאד ללכת לוועידה כוללת בז'נבה, עם הסובייטים וכל הגורמים הערביים.

הם חזרו על המדיניות של כמעט־ז'נבה, המסתמכת על ההסכמה שהושגה (1 באוקטובר 1977) בין גרומיקו לוואנס. אבל האמריקנים חזרו בהם משום התגובה החריפה מאד באמריקה, ולא רק אצל היהודים. גם בקונגרס התנגדו בתוקף. קארטר אמר אז לוואנס: „תשבו אפילו כל הלילה עד שתשיגו הסכם". מכל מקום, ההסכם האמריקני עם גרומיקו מעולם לא בוצע.

שאלה להבהרה. לקראת סיכום ועידת קמפ־דייוויד קיבלת טלפון משר החקלאות אז, אריק שרון שהביע תמיכה, במדווה, במהלך השלום, גם אם יצריך הדבר החזרת כל סיני. מה הוא אמר לך אז?

הוא טילפן אלי ואמר שאפשר להסכים לענין הישובים בסיני. אומרים לי שעזר (וייצמן) טילפן אליו וביקש ממנו לטלפן אלי. זה אני לא יודע. כך אמרו לי. מכל מקום, כמובן שזה היה קו פתוח. ברור שכל מה שנאמר בשיחה נרשם. לא טוב שהוא טילפן אלי בקו פתוח. אינני יודע אם הוא באמת טילפן ביוזמתו של עזר. פשוט לא שמעתי. אבל אני באמת קצת תמהתי על הטלפון הזה. אין שום ספק שהאמריקנים שמעו את דבריו בקו הפתוח. אני אמרתי לו: הכנסת תחליט. דיין ראה בזה את אחד הצעדים הממלכתיים החשובים ביותר. כך אמר למשלחת שלנו, בקמפ דייוויד. „צריך להבין את הערך הממלכתי, בהחלטת הכנסת".

האם אתה שלם בענין סיני?

בהציענו באיסמעיליה (דצמבר 1977) את רעיון האוטונומיה ואת מסירת סיני, ידענו כי אנחנו מבטלים את החלטת הממשלה בימי ממשלת הליכוד הלאומי (1967) ואשר אני עצמי הייתי אחד ממציעיה, לתבוע לישראל חלק מסיני, רצף יבשתי מאילת לשארם א־שייך לאורך הכביש שסללנו, שיהיה בריבונות ישראל. כי מה שהבינונו, דיין, עזר, יגאל ידין ואני, היה שאם אנחנו נדרוש שהוא יקבע, כי חלק מסיני עובר לריבונות ישראל אנחנו יכולים לעמוד על כך, אבל כך לא ניתן יהיה להשיג חוזה שלום. זו היתה הנחה נכונה במאה אחוזים. גם היום אין לי שום ספק בכך.

מאז ומתמיד שוחחנו ובירדנו בינינו לבין עצמנו, החברים שלנו, ביניהם אריה בן אליעזר ויעקב מרידור: הדבר הראשון שאנחנו היינו עושים אילו היינו מרכיבים ממשלה, היה לנסות ולהגיע לחוזה שלום עם מצרים. אין לנו, למעשה, שום סיכסוך אמיתי עם מצרים, מלבד עזה. אמרנו לעצמנו, אם המצרים יסכימו לצאת מעזה, הרי אנו נעשה שלום איתם. במובן זה, הקו שננקט לא היה חדש. הוא היה קיים אצלנו עשרים וחמש שנה ומעלה. ואז הודענו לסאדאת שאנו מבטלים את ההחלטה בדבר שמירת הרצף הטריטוריאלי לשארם א־שייך.

הנשיא קארטר שאל אותי אז, בקמפ דייוויד, אם אני יכול ומוכן לוותר על רשות הדיבור (בכנסת) בדיון הזה (על פינוי היישובים

שרון טילפן אלי ואמר שאפשר להסכים לענין הישובים בסיני. אומרים לי שעזר טילפן אליו וביקש ממנו לטלפן אלי. מכל מקום, כמובן שזה היה קו פתוח. ברור שכל מה שנאמר בשיחה נרשם. אין שום ספק שהאמריקנים שמעו את דבריו בקו הפתוח

בסיני). הוא ידע מה אני אומר אם אשתתף בדיון. השבתי לקארטר: אחשוב על בקשתך. דיין אמר לקארטר בו במקום: איך זה יכול להיות שראש הממשלה לא ישתתף בדיון? אני החרשתי. אבל בדרך חזרה מקמפ־דייוויד הביתה החלטתי לא להשתתף בדיון. חשבתי לעצמי: למה לי לתת טיעון בידי סאדאת, שהנה אני שיכנעתי את הכנסת לא לפנות את אנשי חבל ימית ודרום סיני. בעצם, זאת אומרת, אני לא רציתי בשלום, או שרציתי על ידי כך להתחמק מהסכם קמפ־דייוויד. זו הצבעה חופשית, אני לא ארון לכנסת. אני עבד לכנסת.

במידה ובאמת היית מביא לכנסת שתי הצעות החלטה נפרדות: האחת בעד אישור הסכמי קמפ־דייוויד והשניה, בעד השארתם של היישובים בסיני, ולא הצעת החלטה אחת, מה היה קורה אז לתהליך השלום?

בפנינו עמדה הבעיה: הצבעה נפרדת, כפי שאני הצעתי והצבעה על הצעה משותפת, כפי שדרש המערך. ברור לי שבהצבעה נפרדת נגד פינוי היישובים, הרוב המכריע בכנסת (המערך בחלקו והליכוד) היו מצביעים נגד הפינוי. הרוב היה מצביע, בנפרד, בעד אישור הסכמי קמפ דייוויד.

אז מה היה קורה במקרה כזה?

אני חושב שלא היה קורה דבר, משום שאני הייתי אומר לקארטר את אשר קיבלתי על עצמי – קיימתי. במקרה כזה, אני מניח, היה מתנהל עוד משא ומתן.

אחת השיחות הקשות ביותר, דומני, שהיו לך עם קארטר, היתה זו שקיימתם ביניכם, בביתך בירושלים במוצאי שבת, 10 במארס 1979; קארטר בא ממצרים ודורש להזמין את סאדאת מיד. מה היה מוקד המחלוקת?

זו, אכן, היתה שיחה קשה. אולי הקשה ביותר. הוא בא אלי, לשיחת שניים. הוא מספר לי שסאדאת נמצא במצב רוח וכי הוא מוכן לבוא לירושלים למחרת היום ולחתום פה על חוזה שלום.

על איזה חוזה?

זהו הענין. חוזה על פי התנאים שלו. אז אמרתי לקארטר: „אדוני הנשיא, אני שמח לשמוע שזה מצב רוחו של סאדאת; אבל הוא לא יוכל לבוא מחר, כי תחילה אני צריך להביא את ההחלטה לכנסת". אז קארטר באמת איבד את עשתונותיו. הוא רגז ודיבר בטון חריף ביותר. הוא הטיח בי: האם אתה רוצה שסאדאת ינהל משא ומתן עם הכנסת? לא, השיבותי, לא אמרתי זאת. אבל אמרתי שאני צריך להביא את הענין בפני הכנסת. זה דבר מיוחד במינו בתולדותינו. הרשות – כך אני משוכנע – לא זכאית ללכת הלאה בנושא כזה בלי אישור הכנסת.

האם קארטר איים לנטוש את ירושלים לוושינגטון?

הוא רגז עלי עד כדי כך שאמר לי, כי אני לוקח על עצמי את האחריות לגורל השלום. אמרתי לו, כי אני מקבל זאת על עצמי. רעיתו, שסעדה איתנו באותו ערב, עזבה ויצאה, חזרה למלון „מלך

© כל הזכויות שמורות לדן פתיר.
העתקת קטעים ללא אישור מוקדם – אסורה בהחלט.

קארטר איבד את עשתונותיו. הוא הטיח בי: האם אתה רוצה שסאדאת ינהל מו"מ עם הכנסת? ● לראשונה אני שומע שלאחר הסכמי קמפ־דייוויד קויים קשר מאחורי הקלעים בין וייצמן לבין קארטר, באמצעות איש־הקשר ליאון צ'ארני ● קארטר באמת הרשים אותי, אבל לא הישוויתי אותו לז'בוטינסקי

דוד" קודם לכן. קארטר עזב אותי מרוגז. למחרת, כנראה בהשפעת מזכיר המדינה וואנס ואחרים, הוא נרגע. הוא לא איים במישרין בהחרמת הישיבה המשותפת עם שרי הממשלה (כפי שנקבע מראש, למחרת היום) אבל זו היתה שאלתו: בעצם מה מטרת פגישתי עם חבריך, חברי הממשלה? אני השבתי לו: מדוע שלא תיפגש איתם? במשך הלילה הוא כנראה נרגע, ולמחרת בא לפגישה עם השרים.

ימי המשבר הקשה במהלך ביקורו של קארטר בארץ (10־13 במארס 1979) הגיעו לתפנית בארוחת הבוקר המשפחתית עם הנשיא קארטר, ביום צאתו מן הארץ, במלון המלך דוד. איך הגעתם לתפנית הזאת?

זו היתה יוזמה שלי. דומני שאת הפגישה על ארוחת הבוקר תיאם והסדיר (מזכיר המדינה) וואנס. קארטר התרכך לאחר היום הראשון. נשארו, למעשה, שני נושאים שטרם יושבו: ענין משך ההתחייבות לאספקת נפט מצרי, ולחילופין, נפט אמריקני (במקרה שהנפט המצרי לא יגיע אלינו) וענין התביעה המצרית, לדברי קארטר, להציב קציני קישור מצריים בעזה. לאחר ארוחת הבוקר, לפני צאתו חזרה לנמל התעופה, קארטר היה הרבה יותר רגוע. הוא לחש באוזני: מה יהיה אם נשמיט את שני הנושאים האלה? השבתי בחיוב. ארוחת הבוקר סודרה לסלילת הדרך להסכמה בינינו. כעבור כמה שעות, קארטר צילצל לי מקהיר ואמר שסאדאת הסכים להוציא את זה (קציני קישור מצריים בעזה). אמרתי לקארטר שעל הנפט לא נוותר.

לאחר הסכמי קמפ־דייוויד, כך דווח בכתובים, קויים קשר מאחורי הקלעים, במקביל לקשר הבין־ממשלתי בין ישראל לארה"ב, בין השר עזר וייצמן לבין הנשיא קארטר, באמצעותו של איש־קשר, יהודי פרטי, בשם ליאון צ'ארני. האם היה הדבר על דעתך? או לפחות בידיעתך?

אני שומע זאת כעת, בפעם הראשונה.

אחד מעוזריו דאז של הנשיא קארטר, עורך הדין היהודי בוב ליפשיץ, היה מעורב בזה. ליאון צ'ארני כתב על כך בספרו. עזר לא הכחיש.

בדרך חזרה מקמפ־דייויד הביתה החלטתי לא להשתתף בדיון בכנסת. חשבתי לעצמי: למה לי לתת טיעון בידי סאדאת, שהנה אני שיכנעתי את הכנסת לא לפנות את אנשי חבל ימית ודרום סיני. זו הצבעה חופשית, אני לא אדון לכנסת. אני עבד לכנסת.

לא ידעתי על זה.

מה היה טיב היחסים המיוחדים שהיו לך אז, עם ראש ממשלת בריטניה, ג'יימס קאלהאן, שהיה מקורב לקארטר?

באמת נוצרו בינינו יחסים מצויינים. אני הייתי מוסר לו אינפורמציה מלאה על שלבי המשא ומתן. הייתי נוהג לנחות בלונדון בדרך לארצות־הברית, וממנה, והייתי מדווח לו על המשא ומתן לשלום, לפני קמפ דייוויד, וגם אחרי.

מבחינה פוליטית היו דרכים ודאי שלא היו זהות.

הוא, בדרך כלל, תמך בעמדותינו. הוא, בעיקר, היה מוזהר עם קארטר, הוא אמר שלגבי המשא ומתן לשלום, באמצעות אמריקה, אירופה לא צריכה להפריע. העובדה שהוא קיבל ממני אינפורמציה ישירה עזרה לו מאד לדבר עם חבריו. הוא באמת דאג לכך שלא נתקבלו בימים ההם (קאלהאן עמד אז בראש מועצת ראשי השוק המשותף – ר.פ.) שום החלטות נגד קמפ דייוויד.

האם השיחה האחרונה שהיתה בין סאדאת לבינך, בסמוך להתנקשות בחייו, אשר היתה, כפי שאני מבין, שיחה טובה, פתוחה וגלויה ביניכם, האם סאדאת גם הסתכל לאחור ובחן את אותם המהלכים שלו שהביאו לתהליך?

אנחנו דיברנו על עניני העתיד. הוא לא שינה את דעתו על ירושלים, למשל. אבל במרוצת השיחות בינינו הוא החל להבין כמה עמוק ענין ירושלים בשבילנו.

היו לך סידרה ארוכה של פגישות עם הנשיא קארטר. הפגישה הראשונה ביניכם, ביולי 1977, בוושינגטון, אפילו תוארה בחמימה. אפילו לא חסכת שבחים לגביו.

מעולם לא הישוויתי את קארטר לז'בוטינסקי. מה שאמרתי אז היה, שאני הייתי קרוב לזאב ז'בוטינסקי, לא בנקל אתרשם מאישיותו של אדם. אבל אני יכול לומר, כי בפגישה הראשונה קארטר באמת הרשים אותי, הוא עשה עלי רושם רב, אבל לא הישוויתי אותו לז'בוטינסקי.

אבל היו לך גם פגישות קשות עם קארטר, דומני במיוחד במהלך 1978, במחצית השנה הראשונה.

היו לי איתו שיחות קשות. באמת על רקע יהודה ושומרון. בכל פגישה חזר על הטענה, כי ההתנחלויות הן בלתי חוקיות והן מכשול לשלום. אני תמיד הערכתי בפניו טענות אלה. חילוקי הדעות בענין זה היו מתמידים. לא נשתנתה דעתו. ולא נשתנתה דעתי. אני גם נתתי ביטוי לזה, כי הייתי משוכנע שמן ה־17 בדצמבר 1978, כלומר לאחר תום שלושה חודשים מאז חתימת הסכמי קמפ־דייוויד, אין שום מכשול להקים התנחלות.

טרם החל התהליך, הילכו שמועות כאילו סאדאת התרצה לסגת לשלום עם ישראל משום שישראל גילתה לו, בעוד מועד, על קנוניה לובית לחסל אותו. נכון?

לא נכון. אין לזה שחר. אנחנו כן דיברנו על לוב מספר פעמים בשיחותינו. הוא טען שלאורך ימים אי אפשר יהיה לסבול את שלטונו של ה„משוגע הזה" (קדאפי). אבל הוא נזהר בגלל כמה סיבות, לרבות רוסיה.

מה נחרת בזכרונך מהפגישה האחרונה שלך עם סאדאת, זמן קצר לפני הירצחו?

זו היתה פגישה מצויינת. אולי השיחה הטובה ביותר שהיתה לנו איפעם.

על מה?

סאדאת אמר לי שלא הבינו אותו היטב בארצות הברית, פירסמו שם כאילו אמר שהוא בעד אש"ף במשא ומתן. זה לא נכון, אמר. הוא רק רוצה שיהיה הסכם על האוטונומיה, בין המצרים, הישראלים והאמריקנים. אחר כך הוא הציג לעצמו שאלה: ומה יהיה אם הפלסטינאים לא יקבלו את ההסכם הזה? ואז הוא השיב לעצמו: מצרים עשתה את שלה. השבתי שהוא מספר לי סוד. אחר כך הוא חזר על כך במסיבת עיתונאים. ד"ר בוטרוס גאלי אישר זאת, בהיותו נוכח במסיבת העיתונאים. כן, באלכסנדריה זו היתה פגישה מצויינת.

גם בעניינים אזוריים והגלובאליים?

גם בעניינים גלובאליים וגם אזוריים. היו הבנות רבות בינינו. בלבביות רבה. קשר אמיץ בין המשפחות. בכלל, פגישה יוצאת מן הכלל. הועמקה בה הידידות בינינו, וגם שיתוף הפעולה. הפגישות באופירה ובאלכסנדריה היו שתי השיחות הטובות ביותר שקיימנו בינינו לאורך השנים.

היו לו תוכניות לגבי העתיד המדיני של יחסי שתי המדינות?

האם ראה את פירות ההסכם בצורה יותר קונקרטית?

כן. בהחלט. בפגישתנו באופירה הוא אמר בהתלהבות: תראה, כל הכביש הזה יהיה הומה באוטובוסים ומוניות שיביאו תיירים הלוך ושוב, מכאן לאילת ומאילת הנה. שדה התעופה עצמו יעבוד לרשותכם לקבל תיירים. הוא היה משולהב. באמת ראה את חזון השלום.

לקרוא לדברים בשמם

גאולה כהן

זאב בעור של כבש

מוברק עוואד דומה למנהיגה גנדי כרחוק הגזירה הרחוק מהגזירה הירוק.

עוואד, גם בעורו של גנדי, נשאר ערפאת. כשם שזאב, גם בעורו של כבש, נשאר זאב; בהבדל אחד: כך הוא יכול להפיל יותר קורבנות.

אכן זאב בעור של כבש: בעיניו לא תמצא רצח, בכיסיו לא תמצא רימון, בידיו לא תמצא סכין.

■ ■ ■

„אין זה הגיוני, שכל בני העם הפלשתיני ישאו רובים" - אומר עוואד בראיון שנתן החורש לעיתון המצרי „אל מנ'אלה".

מספיק, אכן, שרק חלק יעשו את זה. מה גם שבאשר ל„רובים" יכול עוואד לסמוך, והוא אכן סומך, על הטירור של אש"ף: אבל לפי שבכל זאת עלול „לחשוד בכשרים" ממהר עוואד להבהיר באותו ראיון: „פעילותנו אינה נוגדת את המאבק המזוין, היא רק משלימה אותו".

אם כולם - לא רק חלק - „ישאו רובים" - מי באותו זמן יעשה את פעולות ההסתה, שיכשירו את הקרקע לטירור „הסתת האנשים להתגרות בכיבוש"?

„לא" - מעיד על עצמו עוואד ועל „המרכז ללימודי אי־אלימות" שהוא עומד בראשו בפירסום שהפיץ הפנה במכון כרוזים - „אנחנו לא תחליף לטירור: את המאבק שלנו אפשר לפתח אחר־כך למאבק מזוין".

„אחר־כך"... כך, בשיא הפשטות, בלי שום מאמץ לתיחכום... כך פשוט - כמו שמגיע לנו: בשיא הזילזול!

„אחר־כך", לאו דווקא עכשיו, שכן אם עכשיו יעסקו כולם, לא רק חלק, במאבק המזוין - מי יעשה באותו זמן את פעולת ההסתה, שהיא חיונית כל כך לכל מאבק: הסתת הדעת של אלה המסרי־הרעת אצלנו. כדי שיחשבו שיש גם פלשתינים אחרים, פלשתינים מתונים, שכל מאווייהם זה רק להטיף לאי־אלימות, כמו למשל:

- רק לנתק את קווי הטלפון;
- רק לנתק את קווי המים;
- רק לנתק את קווי התנועה בכבישים ובמסילות הברזל;
- רק לנתק המגע עם המינהל הישראלי;

רק.

אבל זה כספיק, שכן ביחד עם אותו חלק של העם הפלשתיני ש„נישא רובים" - קרי, אש"ף - זה יהיה כספיק כדי לנתק את פתיל חייה של המדינה.

■ ■ ■

עוואד, אכן, איננו קיצוני: כקונסנזוס הערבי לעקור את המדינה הציונית מן השורש -- עוואד יושב במקום טוב באמצע.

אבל אם להרות תביעת שלטונות הבטחון לגרשו, ואם למרות שפג תוקף הרשיון שניתן לו על־ידי משרד הפנים, ממשיך מוברק עוואד, התייר בעל האזרחות האמריקנית, להישאר פה – זה לא בגלל חסידיו הסוטים בישראל, שכותבים לו בנכונות להדריך את הפלשתינים „איך למגר את הכיבוש הישראלי" וראה העצות המעשיות שנותן להם ח"כ שריד במדור שלו „בהארץ", אלא זה בגלל כניעת ממשלת ישראל ללחצי ממשלת ארצות־הברית.

■ ■ ■

ארצות־הברית איננה באה בידיים נקיות. התערבותה שלא לגרש את עוואד איננה בעלת אופי משפטי - מתוך דאגה, כביכול, לזכויותיו של אזרח האמריקני, אלא בעלת אופי פוליטי - מתוך דאגה לזכויותיו של מי שהיה מקום פלסתיני.

מי אירה"ב שתמנע מ„פליט" פלשתיני את הגנתה: גם כשזה פוגע בכתובתה של ישראל? לו היה זה נוגע, למשל, לכתובתה של ארה"ב -- זה היה סיפור אחר: היעלה על הדעת שארה"ב לא היתה מעיפה מארצה, כמו טיל, אזרח ישראלי שהיה שוהה בארצות־הברית כתייר, אבל היה תובע את זכותו להישאר בארצות־הברית על מנת להטיף לכהן... הרעיון הקומוניסטי?

רק להטיף... לא לפעול בכפייה, לא לקרוא לברר אורזה, למשל, או לעורר, חלילה, תלמידיו תיכון לסרב לשרת בשטחים.

אכן -- לא בידיים נקיות, אבל גם לא תמימות: אשר על כן; אם ממשלת ישראל תיכנע ותאריך את שהותו של עוואד בישראל היא תפגע בכך לא רק בריבונות המדינה ובכבודה, אלא היא תקבל בכך בהכרה גם את הנכסים התוליטי - של התביעה האמריקנית, שטופפת בסתר וזה גם את התביעה האש"פית.

■ ■ ■

אם, איפוא, עוד לא נסתלקה לגמרי דעתה של הממשלה ואם ממשיך ראש־הממשלה להיות מופקד על ריבונותה של המדינה, על שלטון וצוק שבה ועל שירותי הבטחון שלה – הוא ורק הוא חייב תשובה לשאלה:

למי ולמה הוא צריך מחכה כדי לסלק מפה את מי שרוצה ועושה לסלק אותנו מן המפה?

GMX 616
אנטומיה של הצלחה

אישור משרד התקשורת מס' 481

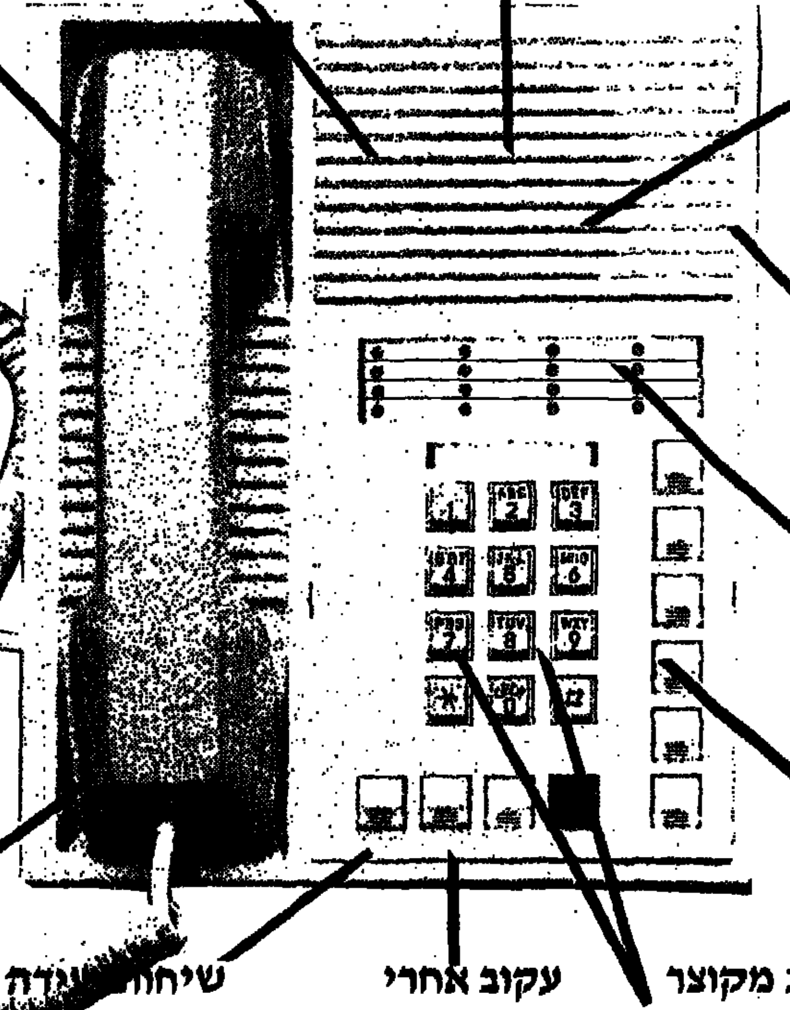

אם אתה מנתח נכון את צרכיך, אתה מגיע למסקנה ברורה - אתה צריך כבר להתקין מערכת תקשורת שהיא פשוטה להפעלה ומתוחכמת בתכונותיה. מערכת GMX! פנה עוד היום לסוכן מורשה - הוא ישמח לגלות לך כיצד מערכת GMX יכולה לקרום עור וגידים במשרד שלך!

GMX 616 הצלחה מצלצלת

מבית גמא תקשורת (1980) בע"מ פתח תקוה, קרית אריה, ז'בוטינסקי 102, 49130, טל' 9227928, 03-9227989

סוכנים מורשים: ■ אופיס סנטר 03-280425 ■ אופיס סנטר, ירושלים 02-233240 ■ א. צודקביץ בע"מ 03-295218 ■ גולן תקשורת 03-499588 ■ גלקסי 03-384911 ■ טלאר, חיפה 04-667895 ■ AHH תקשורת, ירושלים 02-382433 ■ סולן תקשורת 03-372346-9 ■ מרוטל תקשורת, נתניה 053-614903 ■ תלתן תקשורת 03-240039 ■ פונטיפ תקשורת 03-457313

אליהו עמיקם

קמח ותורה – חשבון החזון

ב־1986 סוטרו במערכת החינוך הישראלי 1,500 מורים. שעות ההוראה קוצצו ב־20 – 25 אחוז. בתקציב הבא עלינו לטובה ולקיצוצים חדשים, מבטיחים לנו לקצץ עוד 140 מיליון שקלים.

וכל זה, משום שאין כסף. כך טוען האוצר. ואם אין כסף, צריך לקצץ אפילו בחינוך. בעגבניות ובפילפלים אין צורך לקצץ. משמידים אותם באלפי טונותיהם, לא משום שאין כסף, אלא משום שיש כסף. מדינת־ישראל משמידה כסף, נעצרי־כסף.

מה לחינוך ולשאר הירקות? את פרי החינוך אין משמידים במזבלות, כמו עגבניות או פילפלים. אותו מביאים לפסטיבלים. שם רואים את טיבו האמיתי. שם רואים מה הצמיח החינוך־והתרבות (ויש אומרים – החינוך־והתרבוש) של מדינת־ישראל.

לא מכבר הופיעה על לוחות־המודעות של עיריית תל־אביב־יפו מודעה, שבישרה לקהל, כי ניתיבול התל־אביבי יארח את „הוונה־הציונית", את „העותים" ועוד אורחים מן הפסטיבאל של תרבות־עכו (העכשווית).

היתה זו מודעת־אבל לברל כצנלסון ז"ל, הוגה ציוני דגול. היא בישרה על קבורתו ב„ביתו".

■■■

פרי החינוך אינו נופל הרחק מעין־התרבות. הציונים שלו, בישראל, אינם גבוהים במיוחד. יהדות אמריקה נחשבת לקבוצה האתנית הראשונה בעולם מבחינת מספר האקדמאים לגולגולת. כלומר, כמעט כל צעיר וצעירה יהודיים מגיעים שם למוסד השכלה גבוהה. זה בגולה. במולדת זוכה לכך 1.6 אחוז מכלל האוכלוסיה הישראלית.

יש עוד משהו הראוי לציון (לא בליבך גבוה): במולדת – מספר הסטודנטים הישראלים נמוך ממספר הסטודנטים הפלשתינאים: 16 לאלף ישראלים לעומת 18.6 לאלף פלשתינאים.

אולם הפער לטובת הערבים קיים לא רק ב„שטחי־הכיבוש". הוא קיים גם בשטח הכבוש, בתוך הקו־הירוק, והוא נשמר כבר חמש שנים.

בשנת תשמ"ז היה שיעור התלמידים הערבים, שלמדו מתימטיקה ברמת קושי מוגברת – 46 אחוז לעומת 41.6 במגזר היהודי. ביולוגיה ברמה מוגברת למדו, באותה שנה, 12.8 אחוז מכלל התלמידים הערביים לעומת 23.7 אחוז במגזר היהודי („הארץ", 15.11.87).

הפער לטובת התלמידים היהודיים היה, באותה שנה, בלימודי הפיסיקה – 14.1 אחוז לעומת 10.2 אחוז. אבל דא עקא – „הוראת הפיסיקה בבית־הספר התיכון בישראל, נגמרת ב־1895 ואינה משקפת את הפיסיקה של המאה ה־20". אלה הם דבריו של פרופ' אורי גניאל ממכון־ויצמן.

ועוד אמר פרופ' גניאל, כי בישראל מקדישים ללימודי הפיסיקה והכימיה בחטיבת־הביניים – 5 שעות שבועיות, לעומת 16 שעות באנגליה. אצלנו אין כסף.

■■■

אצלנו כסף אין, אבל נחת יש. בבית־ספר מתקדם בארץ, נעצרה מורה טיפולית בחשד של סחר בסמים. תאמרו: מה רוצים מאשה מסוכסכת, מיסכנה? הלא היא צריכה לממן את הטיפול בסמים, ומאין תיקח כסף? האם תעשה את עבודת עמיתה, מורה בתיכון אחר?

על מאבקו המזויין של אותו מורה קראנו ב„ידיעות אחרונות" כתבה, שהתפרסמה על־פני שני עמודים (17.10.87). נסתפק בכותרת ובכותרת המשנה שלה. הכותרת: „שיעורים פרטיים מאור". כותרת־משנה: „הוא, מורה ידוע בבית־ספר תיכון במרכז הארץ. היא, היילת שהועסקה במכון 'זנוס' במתחן שירותי מין. לפי עדותה, המורה הוא שהיפנה אותה לעבודה במכון, הוא שסלח את הלקוחות והוא סגנה במנה את התשלום. עבודתו החינוכית וההדרכה שלנו - א.ע.) נמשכת כסדירה". יש עוד פרי לחינוך־ותרבות שלהם: הסמינריסטיות נגד קרות חיילות בכסחי דריכו אשר נפלכתן הכבושה. בארץ־הסובסידיות לא כל אחד יכול להגיע לכיתה הסמינרית ולדבר נגד הדיכוי. שמיניות כאלו אינן באות מן האוויר. הן באות ממיין החינוך הפורח בארץ־הסובסידיות.

יתר רגיבות מינולו העשיר של החינוך־והתרבות הצ"ל הוצגו לראווה בשוקי־הבהלות של עכו ובפסטיבאלים רומים של „שנת־האמנויות".

■■■

אין כסף לחינוך? בפרקיה הקודמים של סידרתנו, ביקשנו תשובה לשאלה: איפה הכסף שאיננו? איפה הכסף, שבלעדיו נהרס החינוך, הבינתון בסכנה, מערכת הבריאות חולה מאוד וכמיה איבריה האחרים של המדינה.

דיברנו עד כה על היש שאיננו. עתה נעבור אל היש היכול להיות. גם כאן נשתעים בנתונים, שמצאנו בספר על הכלכלה הישראלית של בס דוביגר, אשר עוד לפני שלושים שנה ובעליה התהיל לגלות את בערוביה.

עד כה הסתכלנו על נתונים של היש. מכאן ואילך נביא נתונים על האפשרי. בעיני הקיים ייראו הדברים באגדה. כך נראה רעיון מדינת־היהודים בימי הרצל. גם כותב טורים אלה רואה בתוכנותו של דוביגר חזון, שסיכויי מימושו בתנאי המציאות שלנו קלושים ביותר. אילם תענוג הוא לברוח אפילו לפאטה־מורגנה, מהלים הבלהות של הקיים, פרק נרגרים ספורים מפני הבאנו לעיל.

והרי תוכנית־ההפכה בנדרי־בראשית של החינוך ה„ישראלי", על־פי דוביגר.

או כל תלמיד יקבל – מיום כניסתו לבית־ספר תיכון, בישראל, ועד יום סיום לימודיו בהשכלה גבוהה – משכורת חודשית של 100 דולר.

כלומר, יהול שיני קוכבי בפוכג „בבר־לימור": לפי הבוצע, התלמיד לא יהיה אותו אלא יקבל איתו.

כו שנת־הלימודים תהיה בת 12 חודשים. ויום לימודים יימשך כ־8 בבוקר עד 4.10 אחר־הצהריים.

כרוך זו יוכפל במספר שעות־ההוראה והקיצר תקופת הלימודים – מ־8 שנים היום (בתיכון ובאוניברסיטה) ל־4 שנים.

גו שכרם של המורים יגדל פי־ארבעה – מ־600 דולר כדי לחודש, בממוצע, ל־1,800 דולר.

כזה, שירבה הופכה כנתיה. יוכל לקבוע על הכנסה. אפילו יקח המפנה של שבה חודשים, תהיה הכנסתו גדולה כזו הבאה לו כיום מסגת לימודים מלאה.

המהפכה המרגנית והכופעת תיתן את יבולה, לפי חישוביו של המציע, תוך כבע שנים.

להלן העיקריים שבחישוביו.

1) יגדל בטיהשכבה והניבוסידיות. כיכולם יבביר את כוח־הקנייה של הסבר, שאותו יקבלו המורים ותלמידיהם. מבוסרתם על המורים, למשל, תהיה בפועל – בכוח הקנייה – גבוהה פי־שכה לעומת המשכורת. שנגדה הם מקבלים כיום.

2) מערכת־החינוך תפסק להיות מידי שנה – 150,000 משרות עבודה חדשות. במחיר של 10,000 דולר לעובד והוו שכרו הפנותי הממוצע של בוגר פוסר להשכלה גבוהה. הוות אוכר: המדינה תזכה בתוספת פנסה של 1.5 מיליארד דולר.

הוספת זו תגדל פי־ארבעה, הודות לקיצורה של תקופת הלימודים בארבע שנים – משמונה שנים לארבע. ארבע שנים אלו תסשקנה לכורתי: 4 כפול 150,000 = 6 מיליארד דולר לשנה.

3) 600 אלף תלמידי מערכת־החינוך (תיכון ומוסדות השכלה גבוהה) ישתכרו, אישא – 3,600 דולר לשנה, בסך הכל: 2.16 מיליארד דולר. 30 אחוז מסכום זה יוחזרו לאוצר, בסכום עקיפים ובלא מסיהכנסה,כמובנו, אשר יבניסו – 648 מיליון דולר.

648 מיליון דולר ועוד 1.8 מיליארד הם – 2.448 מיליארד דולר, והוא הסכום נאמנו לאוצר. שכן, אם נגמה מכאת את ה־2.16 מיליארד, אשר יושקעו במשכורות לתלמידים, נמצא, כי מדובר ברווח נקי של 288 מיליון. כלומר, במליפם סכום שיוצים לקצץ בתקציב החינוך לשנה הבאה.

על הרווח הנקי הזה אפשר עוד להוסיף את ההכנסה, שתבוא מציבור 25,000 המורים, שכוח הקנייה שלהם יגדל פי־שישה, לפי תוכניתו של דוביגר. אני לא נלוון את ההדלת בדיבוי חישובים. העיקר הוא, שבתקציב החינוך לא תופרש אפילו פרוטה אחת לטיפוח המהפכה המרגנית, שבמסגרה החינוך לא יעלה כסף אלא יביא אותו לאוצר.

ודקיים כבו – אם יש תורה, יש קמח – שהוא ברכה הפוכה של הגאולה העתידה. יהי רצון, שכחנוך לרוב הדרשנים למדינת ישראל, יהיה הושר זה לכשנה ולברכה.

*

(מאמר שני)

הערות בשוליים

הרב מנחם הכהן

צריך לדעת לדבר

מצב לאומי: בזמן אסון – אסור לדבר, וכשאין אסון – „אין על מה לדבר".

★

מצב מדיני: „פגישת שמיר־רייגן ארכה לא יותר מ־20 דקות".

– כרגיל, רייגן דיבר, ושמיר ענה – אין על מה לדבר.

★

רעיונות חדשים: ראש הממשלה מציע ועידה איזורית בהשתתפות ארה"ב, בריה"מ, ירדן, סוריה והפלשתינים, ודוחה בתוקף ועידה בינלאומית בהשתתפות המעצמות, חוסין, אסאד וערפאת, ולעולם לא יסכים לשיתופו של שמעון פרס.

★

מחוץ ומבית: שלושה ראשי הממשלה חזרו השבוע הביתה.

★

יופי חי: „הלוואי שתמשיך להיות ראש ממשלה' – קראו אוהדים לממלא המקום דוד לוי".

– על שמעון פרס אמרו: „ראש ממשלה שהפתיע", על יצחק שמיר אומרים: „זה מה יש", על דוד לוי אומרים: „איזה יופי!"

★

תמונת השבוע: מכונית עם טלפון כמו ראש הממשלה – יש, כתובה שהוא ראש הממשלה – יש, תמונה על כס ראש הממשלה – יש, הליקופטר צבאי כמו ראש הממשלה – גם כן יש, אז מה צריך הבנאדם?

★

האח הגדול: „הממשלה מטרפדת כל הסדר עם עתונאי הרדיו והטלוויזיה, כדי ללמדם לקח".

– למען לא ישמעו ולא יראו.

★

פתח פתוח: שופטת פסקה: „מותר לפתוח בתי קולנוע בשבת בירושלים".

– אם זה כבר מותר אז למה לפתוח?

★

עשה שבתך חול: מהי במדינות היהודים שמירת שבת כהלכתה?

– בתי הקולנוע והבידור עובדים בשבת במתכונת חול, בתי החולים והרופאים עובדים בחול במתכונת שבת.

★

מסורת, מסורת: מדי חודש בחודשו ומדי שבת בשבתו, וכמימים ימימה, גם השבוע ימשיכו המפלגות הדתיות לדרוש קופית מן הקואליציה.

★

מעלה מעלה: הזמר החזן דודו פישר: „נדמה לי שאני חולם – לפני ארבעה חודשים הייתי רק חזן ועכשיו אני סטאר".

– קודם הוא שר רק לפני מלך־מלכי־המלכים, עכשיו הוא שר לפני המלכה.

אמנון רובינשטיין

עיר מקלט למשתמטים

כאשר דוד בן־גוריון הסכים לפטור תלמידי ישיבות משירות בצה"ל, היה מדובר בכמה מאות אברכים. גם אז לא היה צידוק לצעד זה, אך אפשר היה אולי להבינו, על רקע חורבן עולם הישיבות בשואה והרצון בפשרה עם אגודת ישראל.

מאז ועד היום השתנו לחלוטין מימדיו של הפטור: מה שהחל כעניין כמעט־אישי, ניתנה בלימודי דת, הפך להיות עיר מקלט לרבבות של משתמטים, שכל זכותם היא היותם שייכים למיעוט ביוחס, אחר שתי המפלגות הגדולות רוצות בחסדיו.

המספרים ממש מדהימים: בשנת 1976 – לפני הקמת ממשלת בגין – שוחררו מגיוס לצה"ל, במסגרת הפטור, כ־2.4% בכלל הבנים חייבי הגיוס, ילידי 1958.

ב־1977 ו־1978 עדיין חל הפטור על פחות מ־3% מכלל הבנים חייבי הגיוס; בשנת 1979 הגיע השעור ל־3.4%; מאז הוא בעריא עד שהגיע בשנה שעברה ל־4.8% בכלל חייבי הגיוס.

■■■

השנה, קרוב לוודאי, יגיע הפטור הבנתי ל־5%: אחד מתוך עשרים בנים יהודיים פטור היום משירות בצה"ל עקב היותו בישיבה חרדית, עם עיתותיו בידיו להסית נגד המדינה, לזרות אבנים בשוטרים ולהפגין נחת ורועו נגד כל מי שחולק על דעתו.

אם לא יבוא שינוי בחוק, תוך 10 שנים יעלה, לפי אותו קצב, שיעור תלמידי הישיבות הפטורים מכל שירות בצה"ל ל־10% – דהיינו, כל ישראלי עשירי יהיה פטור משירות. לכל חייב שירות, לרבות תלמידי ישיבות ההסדר, ייתוספו כ־4 חודשי שירות חובה ומאות ימי מילואים כדי למלא את החסר שנגרם לצה"ל.

אין מדובר עוד בפטור אישי, אלא בפטור שלם, המולל היום רבבות אברכים, שהממשלה משחררת אותם מהחובה המוטלת על כל יהודי: החובה לשרת את מדינתו, להגן על ביתו ולצאת, הלילה, כלית־ברירה גם להרב.

מה התירוץ שניתנים הליכוד והמערך לחרפה וכליה זו?

לטענתם, ריבוי הפטורים נובע אך ורק מהריבוי הטבעי של המחנה הדתי־חרדי. ריבוי זה. כך הם אומרים, הוליד את עיר המקלט הגדולה והולכת. אולם, כאשר בודקים את הנתונים של צה"ל, רואים כי אין הדבר כך. בנות דתיות מתגייסות דיים לצה"ל בשיעורים הולכים וגדלים. שעור הבנות המשתחררות מצה"ל מטעמי דת יורד בהתמדה באותן שנים בהן עולה מספר תלמידי הישיבות הפטור משירות.

בשנים 1977 ו־1978 לא גייס צה"ל, מטעמי דת, 29% בכלל הבנות החייבות גיוס. אך מספר זה יורד בהדרגה: בשנים 1982–84 הגיע השעור ל־24%–25% אחוז, ובשנתיים האחרונות הוא נע בין 23.3 ל־24.6 אחוז. במלים אחרות: תוך שבינה בנים גדל במספר הבנות הדתיות המתגייסות לצה"ל בכ־5%, וכל זאת למרות שהחיות באפשר היום לבת דתית לפטור עצמה באמצעות תצהיר ובלי איקור וערר.

מה הסבר לפער זה בין הבנות לבנים? אם הציבור החרדי גדל בקצב כה מהיר, מדוע אין לנו גידול מקביל בשיעור הבנות הפטורות?

שים מהר לא נעצה על מספרים מדהימים אלה. אני מבקש לתת הסבר מקלי. הגידול המואץ במשתמטי הישיבות החרדיות חל בד בבד להסכם הקואליציוני שעשה הליכוד עם אגודת ישראל, לאחר הקמת ממשלת בגין הראשונה. הסכם זה הסדיר תשלום כספי כדינה לישיבות המתנגדות בגלוי להתחתכמות בצה"ל ולאי־הכרה במדינה ובסמליה. עפ"י הסדרים אלה, מקבלות הישיבות החרדיות – בנוסף להקצבות שונות ומקיפות מבעדיה שונים – מעל ל־1000 ש"ח בשנה עבור כל אברך. מכיוון שמדובר היום ב־75 אלף תלמידי ישיבות ומוסדות תורניים – יותר מכל הסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה – ברור הדבר, כי יש קשר בין הפיתוי הכספי לבין גידול ההשתמטות החוקית והגלוייה משירות בצה"ל.

■■■

בתוך 75 אלף הללו, כ־3,500 בלבד הם תלמידי ישיבות ההסדר וכ־50 אלף מתייכים לישיבות החרדיות, שתלמידיהן משוחררים מצה"ל וכל השאר מצויים במוסדות שונים, לרבות כוללים, שתלמידיהם אינם בגיל גיוס.

לעומת־זאת, אצל הבנות המצב שונה לחלוטין. מבצעי החזרה בתשובה, לגביהן, הם דלים והולכים בהשוואה למאמץ הגדול המושקע בבנים. עיר המקלט של הישיבות סגורה בפניהן. מכוסיבך, פועלים בקירבן תהליכים הפוכים: בנות ממשפחות מסורתיות־דתיות – רבות מהן מעיירות הפיתוח ומשכונות המצוקה – רוצות להשתלב בחיי החברה והמדינה. וכך – למרות הקלה בחוק, הן מתגייסות לצה"ל במספרים גדלים והולכים.

הישיבות החרדיות הפכו להיות לא רק עיר מקלט: בעזרת האוצר, הן יכולות להציע – לבנים בלבד – פיתוי כוחני: בכסף 3 ו־4 שנות שירות חובה ושירות מילואים עד גיל 45 במקום קשיי פרנסה ודיור, מציעה הישיבה החרדית מחסה ומיסתור מפני קשיי הקיום של הישראלי המצוי.

כך מנבצעת המדינה את עצמה לדעת: והיא משלמת כסף כדי להפקיר את מספר החיילים: ככל שקטן מספר החיילים, כך גם גדל אורך השירות הנמשך ככל שגדל אורכו, כך גדל השוכר שהשתמטות מבנו עי"י בריחה למיקלטי הישיבות – וחוזר חלילה.

ואחרי כל זה, מצהירים ראשי הישיבות החרדיות, לא ינים את רגל המדינה על מוסדותיהם. כם אם תכבע תפן הכנסת, יש לי הצעה מסירה עבורם: ינים את רגל המדינה בתוך התורה. כך יאה לנו על שהכסבנו – המכונה המערך והליכוד הסכימו כבשנה – להשפלתנו מיות.

חיים חפר

שלום אחד

מָצָא חֵן בְּעֵינֵיכֶם הַשָּׁלוֹם, מָה? ● – גְּבוּל מִצְרַיִם שָׁקֵט, אֵין מֶתַח בַּנְּשָׁמָה ● דֶּגֶל פֹּה, דֶּגֶל שָׁם בְּרוּחַ הַחַמָּה ● וְקִיפִּים בַּמִּגְדָּלִים שׁוֹלְחִים „אַהֲלָן" בְּיָד מוּרָמָה ● שַׂר הַבִּטָּחוֹן נוֹסֵעַ בְּרֶכֶב רַךְ לְאֹרֶךְ הַגְּבוּל ● קְצִינִים מִצְרִיִּים מַבִּיטִים בּוֹ בְּמִשְׁקֶפֶת סַקְרָנִית מִמִּגְדַּל ● הַחַיִּים שִׁגְרָתִיִּים, בֹּקֶר וָעֶרֶב יוֹם אַחַר יוֹם ● אֵין הֲרוּגִים וְאֵין פְּצוּעִים, אֵין אַלְמָנָה וְאֵין יָתוֹם ● וַאֲנִי רוֹאֶה שֶׁמָּצָא חֵן בְּעֵינֵיכֶם – הַשָּׁלוֹם ●●

הַסְּטָטִיסְטִיקָה מוֹכִיחָה אֶת שֶׁיָּדַעְנוּ מִזְּמַן ● יוֹתֵר תַּיָּרִים שֶׁלָּנוּ יוֹרְדִים מִצְרַיְמָה מֵאֲשֶׁר מִצְרִים בָּאִים לְכָאן ● יוֹתֵר יִשְׂרְאֵלִים מִסְתּוֹבְבִים בְּקָהִיר בֵּין שׁוּק לְחָאן ● מֵאֲשֶׁר בְּנֵי הַנִּילוּס הַמְּסַיְּרִים בְּ„לֵב דִּיזֶנְגוֹף" עִם כֶּסֶף מְזֻמָּן ● אֲבָל, כָּךְ חוֹשְׁבִים הַמֻּמְחִים, גַּם זֶה יִתָּקֵן בְּבוֹא הַזְּמַן ● קָשֶׁה לְשָׁרֵשׁ אֶת הַשִּׂנְאָה – אוֹמְרִים – שֶׁחֻנַּךְ עָלֶיהָ דּוֹר שָׁלֵם ● וּמוֹסִיפִים – הוּא אָמְנָם עַל אֵשׁ קְטַנָּה, אֲבָל הַשָּׁלוֹם מִתְחַמֵּם ● עַל כָּל פָּנִים – הֵם מַסְכִּימִים – אֵין סָפֵק, הַשָּׁלוֹם מִשְׁתַּלֵּם ●●

מָצָא חֵן בְּעֵינֵיכֶם הַשָּׁלוֹם, אֶפְשָׁר לִרְאוֹת זֹאת מִיָּד ● מָצָא חֵן בְּעֵינֵיכֶם הַשָּׁלוֹם וְזֶהוּ רַק שָׁלוֹם אֶחָד ● שָׁלוֹם בֵּין שָׁוִים, לְלֹא הִתְנַשְּׂאוּת וְכֹחַ, לְלֹא הִתְרַפְּסוּת וְחֻלְשָׁה ● אָז שׁוֹאֲלִים – מַדּוּעַ רַק שָׁלוֹם אֶחָד, מַדּוּעַ לֹא שְׁנַיִם, מַדּוּעַ לֹא שְׁלֹשָׁה? ● מַדּוּעַ לֹא לִנְסֹעַ מִירוּשָׁלַיִם, וְתוֹךְ שָׁעָה וָחֵצִי לָבוֹא לְרַבַּת עַמּוֹן ● לִרְאוֹת אֶת הַפֶּסְטִיבָל בְּגֶ'רֶשׁ וּלְהִתְעָרֵב בְּתוֹךְ הֶהָמוֹן ● לִקְנוֹת מְנָיוֹת בַּחֲבָרָה הַכּוֹרָה אֶת הַתְּעָלָה בֵּין הַיַּרְדֵּן לַיָּם הַתִּיכוֹן ● לַחֲנוֹת בְּמִסְעָדָה בְּאִירְבִּיד וּלְשַׁבֵּחַ אֶת הַכֶּבֶשׂ וְהַסָּלָט ● לְהִשְׁתַּתֵּף בְּתַחֲרוּת מִפְרָשִׂיּוֹת בֵּין נוּאֵיבָּה לַעֲקָבָה וּלְאֵילַת ● וּבְלֹא פַּחַד מִבַּקְבּוּקֵי תַּבְעֵרָה וּרְסִיסֵי רִמּוֹן וָקֶלַע ● לָרֶדֶת לִפֶּטְרָה וּלְהִתְפַּעֵם מִן הַמִּקְדָּשִׁים הַחֲרוּתִים בַּסֶּלַע ● וְלִרְאוֹת אֶת הַמֶּלֶךְ וּמַלְכָּתוֹ, שׁוּרָה רִאשׁוֹנָה, בְּלִי שׁוֹמְרִים מִסָּבִיב ● מוֹחֲאִים כַּף וְצוֹעֲקִים „בְּרָאווֹ" לַתִּזְמֹרֶת הַפִילְהַרְמוֹנִית בְּתֵל אָבִיב ●●

וְאֶפְשָׁר לְפַנְטֵז גַּם סִמְטָאוֹת דַּמֶּשֶׂק וְלַחֲלוֹם אֲפִלּוּ עַל נַהֲרוֹת בַּגְדָּד ● וְלִרְאוֹת אֶת שָׁלוֹם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה, כִּילָדָיו שֶׁל שָׁלוֹם אֶחָד ● אִם כָּךְ, מַדּוּעַ לֹא? תִּשְׁאֲלוּ – וּבָרָק תִּקְוָה בָּעַיִן וּבָאִישׁוֹן ● אִם כָּךְ, מַדּוּעַ לֹא? תִּשְׁאֲלוּ וּתְבַקְשׁוּ הֶסְבֵּר בְּכָל לָשׁוֹן ● מַדּוּעַ לֹא, אַתֶּם שׁוֹאֲלִים? תִּשְׁאֲלוּ אֶת אֵלֶּה שֶׁהִתְנַגְּדוּ גַּם לַשָּׁלוֹם הָרִאשׁוֹן ●●

אנשים חושבים

יָשַׁבְנוּ אֵצֶל זִקְנֵי צְפַת, קָרָאנוּ עִתּוֹן, וְשָׁאַלְנוּ שְׁאֵלָה בְּעִתָּהּ: „מָתַי, אוּלַי אַתֶּם זוֹכְרִים, תָּמַךְ עִתּוֹן ,הָאָרֶץ' בְּאֵיזוֹ שֶׁהִיא שְׁבִיתָה?" ● אִמֵּץ יָשִׁישׁ אֶחָד אֶת מִצְחוֹ וְשָׁח: נִדְמֶה לִי – „אָתָא" ● עָנָה לוֹ רֵעוֹ לַסַּפְסָל: „ר' עַמְרָם, אַתָּה הִשְׁתַּגַּעְתָּ? ● אַתָּה חוֹשֵׁב שֶׁה„טַיְימְס" הַיִּשְׂרְאֵלִי רָם הַמַּעֲלָה ● יִתְמֹךְ בַּשְּׂכִירִים וְלֹא בַּהַנְהָלָה? ● גֵּרַד אֶחָד בֶּן תִּשְׁעִים וְשֶׁבַע בִּזְקָנוֹ וְאָמַר: ● „,הָאָרֶץ' תָּמַךְ בִּשְׁבִיתַת הַיַּמָּאִים, כֵּן, כֵּן, אֲנִי נִזְכָּר ● כִּי שָׁם הֲרֵי הָיָה זֶה עִנְיָן שֶׁל פְּרִינְצִיפּ וְלֹא שֶׁל שָׂכָר..." ● כְּחָכָם, כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים, ר' עַמְרָם בִּגְרוֹנוֹ וְעָנָה: „לֹא מַתְאִים ● מָה פִּתְאוֹם שֶׁעִתּוֹן כְּמוֹ ,הָאָרֶץ' יִתְמֹךְ בַּיַּמָּאִים? ● אִם בִּשְׁבִיתַת הַשְּׁלָבִיּוֹת הֵם אֲפִלּוּ לֹא תּוֹמְכִים בָּעִתּוֹנָאִים?" ● יָשְׁבוּ זִקְנֵי צְפַת וְחִדְּדוּ אֶת מוֹחוֹתֵיהֶם כַּחֲנִיתוֹת ● סִפְּרוּ אַחַת לְאַחַת אֶת כָּל הַהַפְגָּנוֹת וְהַשְּׁבִיתוֹת ● עַד אֲשֶׁר קָם צָעִיר בֶּן שְׁמוֹנִים וְאָמַר: „רוֹצִים לָדַעַת בְּמִי? ● אֲנִי זוֹכֵר – הָיְתָה שְׁבִיתַת רָעָב אַחַת בְּוַעַד הַלְּאֻמִּי... ● נִדְמֶה לִי שֶׁזֶּה הָיָה בִּגְלַל לָה סְפֶּצְיָה, בִּגְלַל אֵילוּ מַעְפִּילִים... ● כָּל הַיִּשּׁוּב אָז הִתְגַּיֵּס, גַּם הַבּוּרְגָּנִים גַּם הַפּוֹעֲלִים..." ● שָׁקְעוּ זִקְנֵי צְפַת בִּתְנוּמָה קַלָּה כְּשֶׁהֵם מְמַלְמְלִים: ● „אָה, אֵיפֹה הָאַנְגְּלִים, אֵיפֹה, אֵיפֹה הָאַנְגְּלִים..." ●●

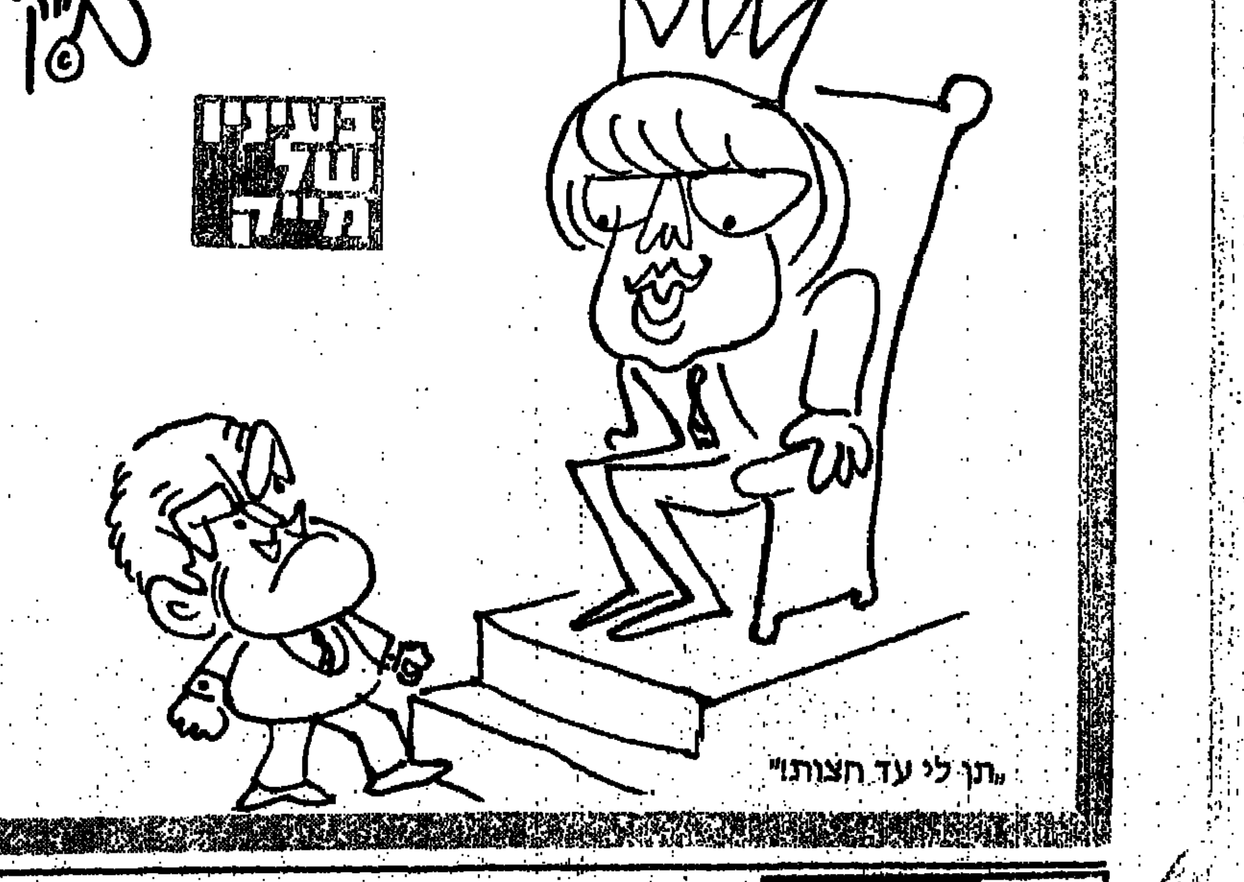

„תן לי עד חצותו"

כדורגל שבתי

בועז עברון

מוות וחיים

מי אני שאחווה דיעה בפולמוס זה על המתת־חסד, שאכניס ראשי בין ההרים המתנגחים זה בזה, בין הרמב"ם לבין היפוקראטס, בין ההסתדרות הרפואית לבין אוריית־ותומי המשפט? כל מה שאוכל לתרום לוויכוח זה הן תרגשותי והתרשמויותי האישיות, שאף הן אין בהן חידוש רב.

אני זוכר ביקור אצל קרוב־משפחה ששכב או במוסד מלב"ן בפרדס־חנה. פעם היה איש מצליח, משכיל, חריף ובעל הומור עוקצני, שתפס עמדה רמה כמינהל הציבורי בארץ. הפעם האחרונה שפגשתיו קודם לכן היתה כשנתיים לפני הביקור, בהיותו כבן 73, וכולו נמרץ וחריף כתמיד ואחת המימרות ששינן לי בנעורי היתה: על שלושה דברים העולם עומד – על הכסף, על הממון ועל הדרמים). לכן היתה ההפתעה על מצבו העכשווי קשה עוד יותר. לא עברתי שלב הכנה לכך.

הוא שכב במיטה ופניו ורודות וחלקות כפני תינוק, כשעיניו הכחולות בוהות באוויר. קראתי לו בשמו שוב ושוב, והוא בהה בי בחיוך רחב כשל תינוק, ומעין גרגורים רכים עלו מפיו. אבל תגובה דומה היתה לו אל האחות שניגשה אלינו. מובטחני שלא זיהה אותי. לא היו כאן כאבים, לא היו כאן יסורים, לא היתה תחינה של איש מעונה לשחררו מיסוריו חסרי התוחלת. וזה משום שכבר לא היה כאן אדם. לא היתה עוד תודעה, אולי חוץ מתחושה מעורפלת של נוחות או אי־נוחות פיסית וחילופי אור וחושך, בלי זכרון, בלי תודעת עתיד. זה היה במובן מסויים גרוע ממוות – לראות קליפה חיצונית חיה לכאורה כשהאישיות כבתה מזמן. ומקץ שבועות אחדים מת גם „מוות קליני".

יצאתי משם חדור בהרגשה (ששותפים לה ודאי רוב האנשים הרואים דברים כאלה) שאינני רוצה בשום אופן להגיע למצב כזה.

■■■

קיוויתי, שאם ארגיש שכוחותי השכליים והפיסיים אפסים והולכים, יהיו לי אומץ וישוב דעת מספיקים לסגור אחרי את הדלת עוד בטרם אתקרב למצב כזה. אבל כשאקלע ממש למצב כזה, האם לא אאחז בחיים אלה, עלובים כל שיהיו, עד נשימתי האחרונה? האם לא אנהג כאותה מכרה שלי שגססה ימים רבים במחלת הסרטן, וכאשר נרמז לה שאם אך תבקש – אפשר יהיה לשים קץ לסיבלה, דחתה את ההצעה?

ממנה שמעתי את המשפט „איש לא סיפר לי אף פעם כמה משעמם למות". הערה זו הממה אותי, מפני שפתאום קרעה את המסך הפרוש ביננו לבין עולם הגוססים והמחישה שאף מצידו השני של המסך ממשיכים להתקיים הרגשות הרגילים; ושתהליך זה, שאנו מנסים להימנע מלחשוב עליו ואף מצליחים בכך, תהליך הנמשך לעתים ימים על ימים, כשאין לאדם מאומה להרהר בו פרט למכאוביו ולקיצו המתקרב, הוא גם משעמם לאין הכיל, נוסף לכל מעלותיו האחרות.

מה דעתי בפולמוס?

לשני הצדדים טענות כה משכנעות, עד שקשה מאוד להכריע ביניהן. אולם כמו ברוב הדברים הנוגעים לעצם מהות קיומו של אדם, דומני שאנשים נוהגים במקרים כאלה לא לפי עקרונות מופשטים אלא לפי הבנתם והרגשתם הם את המצב. סבורני שאם יגיעו הדברים חלילה לחוג האנשים הקרובים אלי ביותר, אתעלם מכל העקרונות, לכאן או לכאן, ואנהג כפי שאבין שמצופה ממני. אשר לי, תמיד הערצתי את איתנות־רוחם של המינגוויי וארתור קסטלר, שהיה להם הכוח הפנימי להחליט בעצמם מתי לפרוש.

בזאת דמו שני אלה לקדמונים, שגישתם לנושא היתה שונה מזו המקובלת היום. במסורת היוונית־רומית, ובעיקר אצל הסטואיקנים, טופח מושג „המיתה הנאה", ציפו שאנשים יחליטו בעצמם אם לחיות או למות, ושיידעו לעשות זאת בצורה אסתטית ומכובדת (כגון סנקה ופטרוניוס ארביטר, שחתכו את ורידיהם כשהם טובלים באמבט חם). הדבר לא נחשב לפשע, כפי שנתקבל מאוחר יותר במסורת היהודית־נוצרית. והרי גם שאול המלך נפל על חרבו בראותו שהקרב אבוד, כסאמוראי יפאני או כמצביא רומי, וגם לוחמי מצדה נהגו כך.

■■■

אלבר קאמי כתב שהעובדה שהאדם – להבדיל מכל בעל־חיים אחר – מסוגל להתאבד היא היא ההוכחה והערובה העליונה לחירות האנושית. להבדיל מכל חי אחר, האדם הוא היחיד המסוגל להחליט בכל שעה שירצה שאינו משתתף יותר במשחק. לדבריו זהו היסוד העמוק ביותר לתחושת החירות הפנימית שלנו, שממנה אנו מפיקים גם כוח להתמודד עם החיים.

בקשר לכך יש קטע נפלא בסרט „דאנטון", בבימויו של אנדז'יי ויידה: כשרובספייר כולא את כל סיעתו של דאנטון ומועידים למיתה בגיליוטינה, יש אחד מהם האחוז פחד נורא. אותו אדם הוא גם חביבו של רובספייר, המגיע לילה אחד לכלא ורוצה להיפגש עם האסיר על מנת להציע לו חירות. כל אנשי הסיעה דוחקים בו להיענות לרובספייר ולהציל את נפשו. זהו רגע ההכרעה – והגבר הצעיר עומד בה ומשיב את פני רובספייר ריקם. מאותו רגע, משום שבחר הפעם בגורלו בעצמו, מרצונו החופשי, נעלמים כל פחדיו והוא חש שלווה וחירות.

■■■

החופש אינו דווקא מה שמתחשק לנו לעשות – אלא היכולת להזדהות עם החלטותינו ולבצע אותן. חופש דורש הרבה מאוד כוח, הרבה יותר מאשר העבדות.

עמוס קינן

איש ושמו

שמו של האיש, פרץ חן. עד לפני זמן־מה, מפקד כלא איילון.

היום, מאלצים אותו לפרוש מתפקידו. לכאורה, מטעמי בריאות. אני, כותב השורות האלה, על סמך התרשמות שהיא אך ורק אישית־מוגבלת ולא ציבורית־מקצועית לכאורה, מבקש למנוע את פרישתו.

לאחר 30 שנים ומשהו במקצוע העתונות, אני מודע במשהו למיגבלות המקצוע כשלעצמו, ולמיגבלותי שלי, כאיש המקצוע הזה. אין עתונאי, כמעט, שאינו חולם על היום בו יכתוב את הסידרה שלו, „J'ACCUSE", שבה הוא ממלא את תפקידו של אמיל זולא. אני לא בסיפור הזה, אני כבר גמרתי להאשים את מי שלא יהיה, כי האשם בכל מה שכן קורה או לא קורה כאן הוא אני וכל שאר האזרחים. השלטון אינו אשם במאומה. השלטון, כל כולו, הוא באשמתי. כל מה שאני יכול לעשות, נראותי דבר הדומה לעוול, הוא לבקש לעצור. לבקש פסק זמן. לבקש הירהור חוזר.

זה מה שברעתי לבקש בעניינו של פרץ חן.

■■■

מעטים האנשים בשירות בתי הסוהר – שב"ס בלשון העילגים המקצועית – שצמחו מתוך השורות. למעשה, יש רק איש אחד שכזה, פרץ חן שמו. איש שנכנס לשירות כסוהר פשוט וגמר כמפקד כלא: עם התקדמות איטית, עם קורסים מקצועיים, עם אוניברסיטה, עם דרגה גבוהה.

איש ישראלי יפה. אידיאליסט, בעל אמונות.

איש שעלה מטוניס, כילד. ספג את ישראל של הימים ההם, ובהכרה התגייס לשירות בתי הסוהר, מתוך הכרת סביבתו.

יש לו רעיונות מתקדמים, כמעט מהפכניים, על הנושא כיצד תטפל החברה באסירים. כיצד תרחיק אותם מסיכון לחברה, מבלי להעניש אותם. כיצד, אולי, בסופו של דבר, תוציא אותם החוצה מנוטרלים מסיכון אל הסובב אותם.

■■■

אותו איש שטיפס מן השורות התחתיות למעלה, והגיע לדרגת מפקד של בית כלא קשה, הואשם שאיפשר התראיינות של איוואן דמיאניוק עם כתבת עתונאית, בניגוד לכל הוראה. האשמה חמורה.

בשתי חקירות ארוכות־עד־מאוד במכונת אמת, האחת מהן במשך חמש שעות ויותר, יצא פרץ חן דובר אמת.

לא רק בעניין גדול זה, יצא דובר אמת. גם בכמה עשרות עניינים פחותים מהמה. דובר אמת, יצא גם יצא. אבל בכל זאת, נגזר עליו להציע מרצון את פרישתו מהשירות.

זאת, בגלל הנוהג הממלכתי הפסול השולט בנו: של הצנחת אנשים בלתי מקצועיים אל שירותים הדורשים מקצוענות. ובגלל הנוהג האומר שכאשר איש שהוצנח נכשל, עליו לקחת עמו גם כמה אנשים טובים אלי־קבר, להראות שהאשם אינו במוצנח הבלתי מקצועי – האשם באנשים הטובים שהקיפו אותו.

מי אינו זוכר את שלושת אנשי השב"כ שהתריעו על נוראות השב"כ – והיו הראשונים לעוף משם ללא חקירה כעוד העבריינים האמיתיים זכו לחנינה או להעלאה?

מי אינו זוכר עשרות עוכרי ציבור שהתריעו על ליקויים והיו הראשונים לעוף הביתה.

■■■

תמונת מצב להיום וגם לאתמול:

שום נציב קודם לא הצליח להביא קציני צה"ל לשירות. איש לא בא.

60 אחוז מהעובדים בשב"ס, אינם עומדים בקריטריוני המינימום. פאקט.

אין גיוס לשב"ס. איש לא בא.

אם אנשים פחות מטובים אינם באים, אם אנשים לא רעים אינם באים ואם אנשים טובים מסולקים, אי אפשר יהיה לחיות כאן. מהסיבה, שבמקום שבו בבית הכלא לא ניתן לחיות, גם מחוץ לבית הכלא, לא יינתן.

אומר זאת מי שסבור שלא רק על פי רמת האוניברסיטאות נשפטת ארץ, אלא בפירוש גם על רמת בתי הכלא שבה. בית כלא רע, הוא אוניברסיטה טובה. שנת שבתון בכלא מצמיחה פרי באושים כשם ששנת שבתון לפרופיסור הגון בהארוואורד, לא תתקן.

אסור למדינה שהאיש הזה יילך הביתה. לא מייצרים היום אנשים טובים כמותו.

המדינה ושירותיה, מלאה בפרוטקציונרים חלקלקים, ועניה באנשים טובים, ישרים, הדורי תחושת יעוד.

אני אישן יותר טוב בביתי אם אדע שבעבריינים הבלואים, מטפל איש כמו פרץ חן. אני אישן יותר טוב אם אדע שכמה חברי כנסת, לא חשוב מאיזו סיעה, לא יתנו לסלק איש כזה משירות המדינה. אם אנשים כאלה יאבדו לנו, מה יישאר.

נציב חדש, שים לב.

דוד שחם

כסף קטן

צריך לנחש רק שש

אורי גלר שיחרר לרגע את הכפית המתכופפת מבין אצבעותיו. הוא חש שזה הרגע להסתכן בחיזוי תוצאות דרבי הכדורסל התל־אביבי. הפרש של שש, קבע בפסקנות. לטובת מיז לטובת מכבי. כמובן.

היה הפרש של שש. אבל בכיוון ההפוך. לטובת הפועל.

ועכשיו לשלב השאלה הזהה: האם זה ייחשב לו כאילו ניחש את התוצאה וטעה רק במנצח, או שלא ניחש מי ינצח וקלע במקרה להפרש?

וזה מזכיר לי סיפור על גינקולוג אחד. היה זה לפני תקופת האולטרא־סאונד ובדיקות מי השפיר. ויצא לו שם שהוא יכול לקבוע על פי מראה הכרס את מין העובר. לכל אשה שבאה אליו ושילמה את דמי הבדיקה אמר שתלד בן ותוך כדי כך היה מוציא את פנקסו ורושם בו משהו.

לימים, אם נולד בן, זכרה האשה את דברי הרופא וסיפרה לחברותיה כמה גדול חוש ראיית־הנולד שלו. אם נולדה בת, היתה באה אליו בטענות. במקרה זה היה מוציא את הפנקס, שואל לשמה ולתאריך שבו ביקרה אצלו. ואז היה מעלעל בו ואומר: „כנראה שלא שמעת היטב מה שאמרתי. הנה, ראי. כאן כתוב בפירוש בת".

הבעייה של אורי גלר היתה שלא רשם את התוצאה בפנקס, כי אם הלך להתראיין בטלוויזיה.

★

מיבחן של השפעה

אני מודה, שבעניין הזה של בנימין נתניהו אני מבולבל לגמרי. כל הידיעות הסותרות האלו שורפות אצלי את הנתיכים.

תחילה אמרו שהוא רוצה לעזוב את משרתו באו"ם ולשוב לישראל כדי לנסות להיבחר ברשימת הליכוד לכנסת. מן הסתם עלו לו לראש הדברים שכתב חוזאי פוליטי אחד כי הוא עתיד להתמודד על ראשות הממשלה בראש רשימת הליכוד מול אלוף אהוד ברק, שיעמוד בראש רשימת המערך. אבל כאן נתקל במכשול בלתי־צפוי. ראשי הליכוד ובכללם ראש הממשלה ביקשו לשכנע אותו, בלי הצלחה, שימשיך למלא את תפקידו בשליחות המולדת שם בגולה. אולי גם הם קראו מה שכתב הפרשן ההוא.

ואז נכנס לתמונה הרבי מלובביץ'. וכפי שסופר בעיתון היהודים בניו־יורק, לא נזקק ליותר מחמש עשיות דקות טנדרו כדי להצליח במקום שנכשלו ראשי הליכוד. הרבי, שעדיין לא הציג את כף רגלו בארץ הקודש, עשה זאת, כך טוענת הידיעה, בנימוק שאם ישוב נתניהו לארץ יוחלף בשגריר שאינו מן הליכוד וייגרם, ח"ו, „נזק למדינה".

עכשיו, מלחששים, מנסה שמיר לשכנע את נתניהו כבל־זאת לשוב, כדי שיהיה אפשר להעמידו במועמד מטעם הליכוד לראשות ההסתדרות הציונית במקום הנטל הזה ושרי פת.

מכל מקום: עכשיו תהיה לנו אולי הזדמנות להיווכח השפעתו של מי גדולה יותר בעניינים הנוגעים למדינת ישראל ולהסתדרות הציונית – של הלובביצ'ר או של ראש הממשלה. ובא לציון גואל במהרה בימינו, אמן.

★

מקום תחת השמש

שאנחנו הכי טובים, יפים ומוצלחים במזרח התיכון, בעניין זה אין בינינו חילוקי דעות. אבל בעניין זה שאנחנו המדינה הכי מודרנית, שם לא מספיק מה אנחנו חושבים על עצמנו. יש גם מודים אובייקטיביים. למשל, מספר הנוסעים בחברות התעופה הלאומית אל ומכל ארץ.

חברת התעופה הלאומית של ישראל הסיעה בשנה האחרונה קצת יותר ממיליון וחצי נוסעים. טוב, או אם חברה האיראנית הסיעה ארבעה וחצי מיליון, ההשוואה היא בוודאי לטובתנו. מה גדולה של ישראל לעומת איראן אבל אם אני קורא הלאה בדו"ח של יאט"א ומוצא שחברת נרקמייר והשותפות לכמה מן המדינות הנגנסיות של המפרץ הפרסי) הסיעה יותר משניים וחצי מיליון נוסעים באותה שנה, ההשוואה היא פחות מחמיאה לנו. או מה נגיד כשנשווה את מספר הנוסעים בחברות התעופה הסעודית (למעלה מעשרה מיליון) ואפילו בחברת התעופה של כווית הקטנטנה (יותר מארבעה וחצי מיליון נוסעים) למספר הנוסעים בחברה הלאומית שלנו

כדאי לפעמים לעיין בסטטיסטיקות כאלה. זה עוזר לראות את עצמנו בפרופורציות הנכונות.

ויזה ידיב

טלוויזיה בכבלים

במלאת 40 שנה למדינה, השתלטה תחנה פיראטית של טלוויזיה בכבלים על מתקני רשות השידור בירושלים. הבניין שהיה ריק זה חודשיים, ניכבש ללא מנקים וללא שפיכות דמים.

איזי סורת, מפקד תחנת הפיראטים פרק מהכנרר שת סוני וידאו ואמר:

„זהו זה: הדירק על ימי־הנגס נפסק. אנחנו ניתן לציבור מה שהוא באמת רוצה. לא עוד טפטפת, דבורת, מלל וחדשות. אנחנו נגן עד טיפת דמנו האחרונה על זכותו של הציבור לא לדעת"

וכך, ביום חורף נאה, ארבעים שנה אחרי הכרזת מגילת העצמאות הונהגה סוף־סוף בישראל התשתית לכיסוי דמוקרטי.

הידיעה המשמחת לא תתפרסם, כמובן, בתחנה הפיראטית, כי במדינה דמוקרטית לא רוצים לשמוע הרשות.

מהרצל עד פת

מים רבים זרמו בנהר הירדן מאז ניצב בנימין זאב הרצל על הגשר. עתה ניצב לו שם המנהיג הציוני הדגול גדעון פת, כועמד הליכוד ליו"ר ההסתדרות הציונית, שקוע בשרעפים עמוקים:

החליפה האלגנטית אכן תפורה לפי מידתי. המפתים מונחים טיפטוף על פיקי ידי, גם העניבה של פייר קרדן נראית עלי לא רע. אפילו המכנסיים של קלווין קליין תואמים להפליא את חמוקי רגלי הארוכות, אם כי איכית אני מעריץ את דיור. תהיה לי, כמובן, בעיה עם הארוחות הכבדות בהילטון ובריץ, שיאלצו את החייט שלי להרחיב את המכנסיים.

אבל, לעומת זאת, בפלאזה ובוולדורף־אסטוריה מגישים בראנץ' מצוין, ולסיגרים בלובי של וולדורף יש ארומה מלובחת, הולכים טוב מאוד עם הבודי־סטרוגונוף של קרלטון.

ואז מקירית ענקה בנרה את מצחו ורעם של המנהיג הציוני והוא פלט אנחה קלה:

אומנם החליפה בסדר, אבל הנעליים, הנעליים של הרצל, קטנות עלי, לעזאזל! הרגל הגדולה שלי לא נכנסת. הרצל הזה היה בכה ננס. אני נוכרח להזמין נעליים גדולות יותר. והשאלה היא, כמובן, אצל מי אצל גוצ'י או פוצ'י

צירוף מקרים אומלל

מזוות דרכי הבורא, חשבתי, כשקראתי שחוקרי השב"כ העידו במשטרה שמותו של עוכר המראן לא נגרם במתכוון, אלא נבע מצירוף מקרים אומלל.

אכן, היה זה צירוף מקרים אומלל ביותר שארע, אל תשכחו, תוך 48 שעות בלבד.

כי חשש רקה בלבד אחרי שהורשה לך לכלא, והאי המוזר באופן מוצאר מי לחלוטין ולקת ריאות קשה מלווה בסיבוכים נראה ודוח המכון הפתולוגי, שבעקבותיו התפתח מייד התקף לב חמור נראה ודוח המכון הפתולוגי, וכריזק ברגע שנזרת והחייאה.

כיפל בחולה הגיח נחש מאחד הכלים, שבגלל צירוף מקרים אומלל הונחו שם וראה הגירסה שסופרה להדיום והכיש את ליבו הפגום של הנ"ל.

עוכר המראן היה בוודאי חי עד עצם היום הזה אילולא נפל מן הארגוחה בדרך אל האמבולנס ונחבל קשות בראשו. אכן, צירוף מקרים אומלל.

אפילו לא הספקנו להציע לשלב הלחץ־הפיסי־המתון, שכנעו אותי הוכרח מהשב"כ, לצערנו הוא משום מה לא הרגה קודם לכן.

זלמן אין לו מכנסיים

אולי לפי החוק היבש מגיע לו לשקספניל הזה, זלמן שושי, ומספינים, או שש, או שבע. כי מהיטה זו לא מסוקן ילדים, וזלמן שושי מחושר אינו שה תמים וגם לא שה תמימה.

אבל סקנה כי משום מה ותירשה עמוקה, שאם הוא היה סתם גבר בשם זלמן, היה מקבל עונש פחות וחמור, נאמר שנתיים. ואם זו היתה סתם אשה בשם שושי, גם אז, נדמה לי, היתה מקבלת עונש צנוע יותר, שנתיים לכל היותר.

אבל מידיענו, בידיע, אינני לא זה ולא זה, כי אם גם זה וגם זה, ואולי משום כך קיבל ארבע שנות מאסר, שנתיים בשביל זלמן, ושנתיים בשביל שושי.

נאצר נלחם במובארק

כאב־ראש מצרי: בנו של נאצר, הנשיא המצרי לשעבר, מראשי המתנגדים למובארק, הורשה לצאת בחשאי ללונדון במקום להיעצר כחתרן ● בעבר איימה אחותו, בשם קדאפי, על חיי סאדאת

סמדר פרי

דמות אחת, מרכזית למדי, הצליחה לחמוק עד כה ממעצר במצרים ושמה אינו מופיע בכתבי־האישום שפרטיהם נחשפו השבוע בקהיר. לפי השמועה – והרבה מן הסיפורים הקשורים בדמות הזאת נולדו מן השמועה – הורשה האיש לצאת בחשאי ממצרים.

מדובר בחאלד, בנו של גמאל עבד אל־נאצר, נשיאה השני של מצרים. חאלד, גבה־קומה ומשופם, הנראה צעיר מ־35 שנותיו, הוא דוקטור להנדסה תעשייתית ומרצה באוניברסיטת קהיר. לפי שמועה המתהלכת בקהיר כבר שבועות ארוכים, נתפס חאלד בבדיקת פתע, בשובו מלוב, עם מזוודה מלאה מזומנים. כספים אלה, אומרים, נועדו למימון פעולותיהם של מתנגדי השלום והנורמליזציה עם ישראל.

לפי אותה שמועה, החליטו השילטונות להניח לבנו של הנשיא לשעבר לצאת בשקט ממצרים, כדי לחסוך כאבי־ראש מיותרים. וכך, בעוד גל מעצרים שוטף את מצרים בחודשיים האחרונים, נמצא אל־נאצר בלונדון, סמוך על שולחן גיסו, איש העסקים אשרף מרוואן, ומגייס משאבים להוצאת שבועון ערבי.

מבין חמשת בניו ובנותיו של נאצר, הודא, מונה, עבד אל־חכים ועבד אל־חמיד, חאלד הוא היחיד המפגין נטיות פוליטיות. עם־זאת, הוא השתדל – אולי נאלץ – במשך שנים ארוכות, שלא להתבטא ברבים.

אין תמונות ודיווחים

בכלל, בכל הקשור בנשיא לשעבר, עבד אל־נאצר, שומרים במצרים על פרופיל נמוך. בארכיונים של עיתוני הממסד בקהיר, תיקי משפחת הנשיא השני דקים להפליא. אין תמונות, אין כמעט ריווחים. נאצר, בחייו, אסר על רעייתו תחייה להצטלם ומנע, בזמנו, פירסומים על בני משפחתו. הודא, הבת הבכורה, זכתה לפירסום ראשון רק ב־1965, בשהוכרז על אירוסיה לד"ר חאתם סארק, בנו של מנכ"ל משרד החקלאות המצרי. כך היה גם בחתונתה של מונה.

כשהגישה הודא אל־נאצר עבודה לתואר שני בפקולטה למדעי המדינה באוניברסיטת קהיר, ב־1980, כלל צוות הבוחנים את שר המדינה לענייני חוץ, ד"ר ר'אלי ואת ד"ר עבד אל־מלכ עורה, מומחה לאפריקה. תמיכתו של השר המצרי בשלום והתנגדותה הקולנית של בת הנשיא לפתיחת שגרירות ישראל במצרים באותם ימים, לא הפריעו לדיון האקדמי השליו, שממנו יצאה הודא עם ההערכה „סיימה בהצטיינות".

רק לפני שנה, לראשונה, הטילה הודא פצצה בעלת משמעות פוליטית: אבי – כך הודיעה בכינוס אקדמי־פוליטי בקהיר – לא הותיר אחריו מסמכים. מי שביקש ל„נגח" את נאצר, בטענה שגם הוא ניסה בעבר להגיע לשלום עם ישראל, נאלץ לסגת.

אופוזיציונר חאלד אל־נאצר

יחי הפרעה החדש

מה רוצה חאלד עבד אל־נאצר מן הישראלים? איזה עניין יש לבן הנשיא־לשעבר להיות מעורב בתוכניות לרצוח את הישראלים במצרים? אנשי מימסד, שעימם שוחחתי בקהיר בעקבות גלי השמועות, הגיבו באי־נוחות. „פרעה הלך, תודה רבה. יחי הפרעה החדש".

תַחייה, אלמנתו של נאצר, מקפידה, לעומת־זאת, להישאר בצל. רק פעם אחת, לפני כשנה וחצי, כשהתעורר ויכוח סוער בעניין נכסי משפחות הנשיאים לשעבר, דאגה להשמיע קולה. הנשיא מובארק הורה להשאיר לאלמנות קודמיו את הארמונות בקהיר ובאלכסנדריה לכל ימי חייהן. ג'יהאן סאדאת קיבלה את ההצעה, וזכתה למטר ביקורת. תַחייה עבד אל־נאצר, אחרי התייעצות עם חאלד, מיהרה להודיע, כי היא מוותרת על החווילה באלכסנדריה ועל צי המכוניות והנהגים ותורמת את הכסף לכיסוי חובותיה של מצרים.

לפני כשנתיים, בכינוס איגוד עורכי־הדין של מצרים – מן המיליטנטים והקולניים שבמתנגדי ישראל, הופיע חאלד עבד אל־נאצר וביקש את רשות הדיבור. „אני ממשיך דרכו של אבי, דוגל בהשקפת עולמו ומתנגד לשלום עם האוייב הציוני" הודיע וזכה לתשואות.

כעבור חודשים אחדים ניתן היה גם להבחין בו בראש הפגנת מחאה, שקראה לשיחרורו של סולימן חאטר, רוצח הישראלים בראס־בורקא.

ג'יהאן סאדאת, בסיפרה „להיות אשה מצרייה", חושפת את קשריה של משפחת נאצר עם קדאפי. בין השאר היא מספרת, כי יום אחד הודיעה לה בתו של הנשיא לשעבר, „חזרנו מלוב ויש לנו מסר בהול מקדאפי". ג'יהאן, לדבריה, השתדלה לשמור על טון צונן, כשאמרה לה הודא: „קדאפי מוסר, שאם בעלך לא יחדל מ'שיגעון השלום' שלו, לא תהיה לו ברירה אלא לשגר אליו מרצחים".

חאלד אל־נאצר הוא מבקר קבוע בטריפולי ובארמונותיו של קדאפי. מי שעוקב אחרי היחסים המתוחים בין מצרים ללוב מבין, כי הביקורים הללו לא הסבו נחת לנשיא מובארק, במיוחד כאשר יש די והותר סימנים, המעידים על הקשר הישיר בין מחנות האימונים בלוב לבין מתנגדי המשטר בקהיר.

מסקנה: נוסחת הפשרה שגיבש המשטר התקבלה, ככל הנראה, על כל הצדדים: מובארק לא יאסור את בן הנשיא, בתנאי שזה יתרחק ממצרים.

בזק החברה הישראלית לתקשורת בע"מ

במסגרת פעולות פיתוח מערכת התקשורת בצפון הארץ

יוחלפו ביום ב' 30.11.87
בשעה 6.00 בבוקר מספרי הטלפון

בטבעון

ובישובים הבאים:

אלוני אבא, אלונים, אורנים, בית-זייד, בית לחם הגלילית, בית שערים, בסמת טבעון, זבידאת חג'אגרה. חלף, כעביה, כעביה טבאש, כפר יהושע, משאיה-סעדיה, פי-נר, רמת ישי, שדה יעקב ושער העמקים.

השינוי יתבטא בהחלפת הספרה הראשונה של המספר מ-9 ל 8

בשאר הספרות לא יחול כל שינוי.

לדוגמא: המספר 04-931000
יהיה לאחר השינוי 04-831000

עם החלפת המספרים יחוברו המנויים למרכזת ספרתית חדשה ויחולו עליהם תעריפי המנייה המקומית בשיחות טלפון. פרטים נשלחו ישירות למנויים.

חברת בזק מבקשת מהמנויים לנצל את 60 פעימות המונה שהוענקו להם ללא תשלום כדי להודיע על השינוי לבאים איתם בקשרי טלפון.

לב הגליל

טבריה

דירות נופש
החל מ- \$27,000*

יחידת נופש
אפשרות רכישת נופש
על בסיס יחידת בעלות שבועית
החל מ- \$990*

* לא כולל מע"מ ואגרות

לב הגליל - טבריה, טלפון באתר:
06-792652 • 792680
גבעתיים, רח' המרי 13
03-312986

נמשכת ההרשמה לקורס
רפלקסולוגיה
מקצועית מורחבת
בהדרכת רחל אשכנזי
לימודי תעודה
לימודי בוקר דצמבר 87'
נפתחה הרשמה לקורס ינואר 88' ערב
הקולג' הישראלי מפעיל קליניקה לרפלקסולוגיה, הטיפולים ע"י מטפלים מוסמכים
רח' יעבץ 30
תל־אביב 65258
03-5101062 .70
שרות לציבור: כל שאלה בנושאי רפואה אלטרנטיבית, ניתן להפנות בכתב לת.ד 29627 ת"א 61296 כל פניה תענה בכתב.

עונשו של חושף אהובת ערפאת

לפי עיתון בריטי, איש אש"ף המתחזה, שהיה מעורב ברצח קריקטוריסט פלשתיני, גורש לישראל ● הנרצח ליגלג בפומבי על ערפאת ועל אהובתו הסודית

עוזי מחנאימי

זה היה, בעצם, רצח על חילול כבוד המשפחה. הקריקטוריסט הפלשתיני של העיתון הכוויתי „אל־קבס", נאג'י אל־עלי, נרצח כיוון שלא היסס לפרסם קריקטורה הלועגת ליאסר ערפאת („אני נשוי למהפיכה הפלשתינית"), המסתיר את דבר קיומה של מאהבת.

המאהבת, ראשידה מהראן, שבעבר כמעט ונישאה לערפאת, נפגעה מן הקריקטורה לפחות כמו המנהיג הפלשתיני, וערפאת מיהר להורות לאנשיו להוציא להורג את האיש שפגע בכבודו ובכבוד אהובתו.

אל־עלי, שנרצח בלונדון, ביולי השנה, חזר בתחילת השבוע אל הכותרות. אחד מעיתוני סוף השבוע הבריטיים ריווח, כי פלשתיני, שנמנה על החבורה שרצחה את אל־עלי, היה בעצם סוכן של המוסד הישראלי, וכי הוא גורש לישראל. האיש, דרוזי תושב הכפר מג'דל־שמס, מסתתר עתה מאימת בני־כפרו, שנשבעו, כי אם אכן היה סוכן המוסד הישראלי, כפי שכתב העיתון הבריטי, אחת דינו – למות.

נפגשתי עם הקריקטוריסט אל־עלי כמה ימים לפני הירצחו, בלונדון. האיש היה מגיע מדי יום למשרדי „אל־קבס", היוצא במהדורה בינלאומית בלונדון, ומכין שם את הקריקטורה היומית שלו.

ירייה אחת בלחי

ב־22 ביולי, יום קייץ לונדוני קריר, הגיע אל־עלי, כדרכו מדי בוקר, לסימטה הקטנה שבה מצויים משרדי עיתונו. על־פי תאורים של עדי ראייה, קרב אליו אדם כהה־עור בריצה, שלף אקדח – וירה ירייה אחת בלחיו. אל־עלי התמוטט והמתנקש נמלט מהמקום.

ה„סקוטלנד־יארד" חשף את חוליית הרצח, אולם הרוצח עצמו הצליח להימלט אל מחוץ לגבולות בריטניה. בחקירתם גילו הבריטים, על־פי מה שהתפרסם השבוע, כי אחד מחברי החוליה היה סוכן של המוסד הישראלי, ומסיבה כלשהי החליטו לגרשו לישראל.

היום, אחרי הגירוש, מסתבר כי אכן, איש־שם בישראל, מסתתר צעיר ג'ינג'י, בן העדה הדרוזית, בשאר סמארה שמו, הטוען כי אכן נעצר וגורש על־ידי הבריטים, אך אינו מרגל. דרוזים בני כפרו מספרים, כי אין זו הפעם הראשונה שבני משפחתו של סמארה מסתבכים בעסקי ריגול.

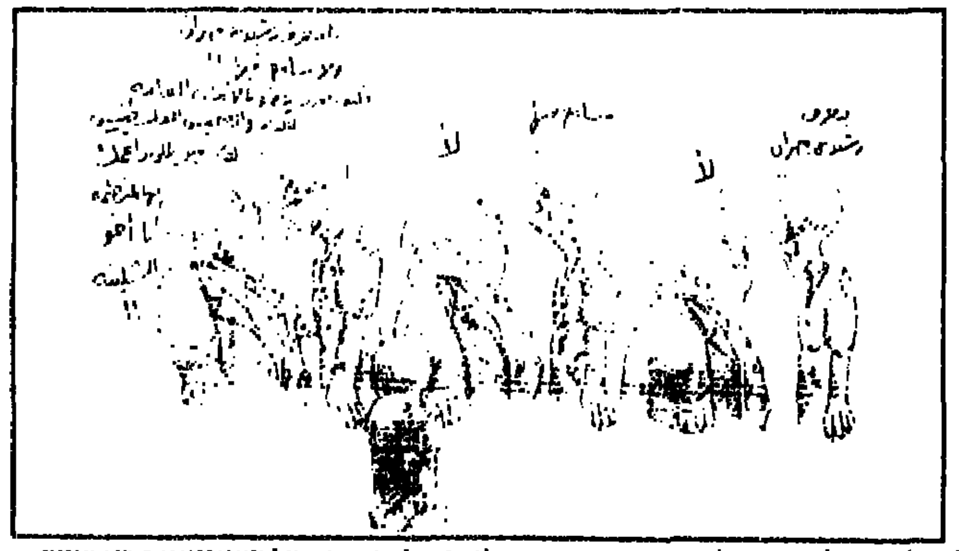

נאג'י אל־עלי: ההזהרות בטלפון לא הועילו. משמאל – הקריקטורה הקטלנית: „לא שמעת על העיתונאית ראשידה מהראן (אהובת ערפאת)?" – „לא". „אז איך הצלחת להיבחר כחבר באגודת העיתונאים הפלשתיניים?"

הרצח של נאג'י אל־עלי הוא, במידה רבה, חריג בשלשלת מקרי הרצח הפוליטי שאירופה משמשת להם בימה עיקרית. הוא הוזהר מראש. בעשרות שיחות טלפונית התרו בו ל„רדת" מיאסר ערפאת בציוריו. את האזהרה האחרונה קיבל כמה שבועות לפני הירצחו. בדרך אחרת: שבועון אש"ף, „פלשתין אל־תורה", פירסם מאמר חריף נגדו וכינה אותו „פלשתיני שיצא מעורו".

לפלשתינים, מסתבר, יש מידה לא מבוטלת של חוש הומור. כמה שבועות לאחר הירצחו, פירסם אותו שבועון עצמו דברי הספד חמים ל„אמן הפלשתיני הדגול", והקדיש לו כמה עמודים צבעוניים.

מבצר בשכונת קנסינגטון

בלונדון ארעו במהלך השנה האחרונה יותר מעשרה מקרי רצח של „גורמים מזרח־תיכוניים". בעיר, שבה מתגוררים זה לצד זה, עיראקים ואיראנים, ישראלים ופלשתינים, וגורמי אופוזיציה סוגים מהמזרח־התיכון, לא פלא, שכמה מהם חשים, בהולכם באוקספורד־סטריט, כאילו הם נמצאים בלב הספארי באפריקה.

גם הפלשתינים חוששים לעורם. אנשי אש"ף בלונדון, רוצחיו של הקריקטוריסט, עברו לפני כמה חודשים לבניין חדש בשכונת קנסינגטון, שאותו הפכו למיבצר.

פייצל עווידה, ראש מישרד אש"ף בלונדון, הפועל בתוך הבית המבוצר, ודאי לא שכח את קודמיו בתפקיד, סעיד חמאמי, שנרצח על־ידי אנשי אבו־נידאל בלונדון. „כולם מחסלים את כולם" אמר לי פלשתיני שהצליח כבר כמה פעמים להינצל ברגע האחרון מרצח.

אתונה משמשת, אפילו יותר מלונדון, כשדה־הציד הנצחי של המחסלים ההדדיים. הפלשתינים חוזרים וטוענים, כי הישראלים „יושבים להם על הזנב". אם אכן כך הדבר, הרי שכמה מסוכני המוסד הם אופנוענים. המכירים היטב את רחובות אתונה, כיוון שחלק ניכר ממקרי הרצח שם נעשה על־ידי אופנוענים זריזים, שהתקרבו למכונית בה נהג או ישב הקורבן, וירו בו לעוות מטווח קצר.

אלו מטרות מישרתים החיסולים באירופה? רבים מהם אינם נובעים משיקולים מבצעיים טהורים, וללא ניתוח ראייה אסטרטגית מרחיקת־ראות. הרצח של אל־עלי, למשל, עורר תמיהה באש"ף.

בינתיים, נציגים ישראליים באירופה אינם רושמים את שמותיהם בפתחי הבתים, הפלשתינים מתבצרים מאחורי חומות, האיראנים בוחקים בדי זמן עם נוסף בריטניה חבריהם כמתנגדי חומייני, ומי שמבקש לשכור על ראשי הזר הביתה, למזרח התיכון.

משרד הבינוי והשיכון

בוא להקים ביתך

בגבעת אלה

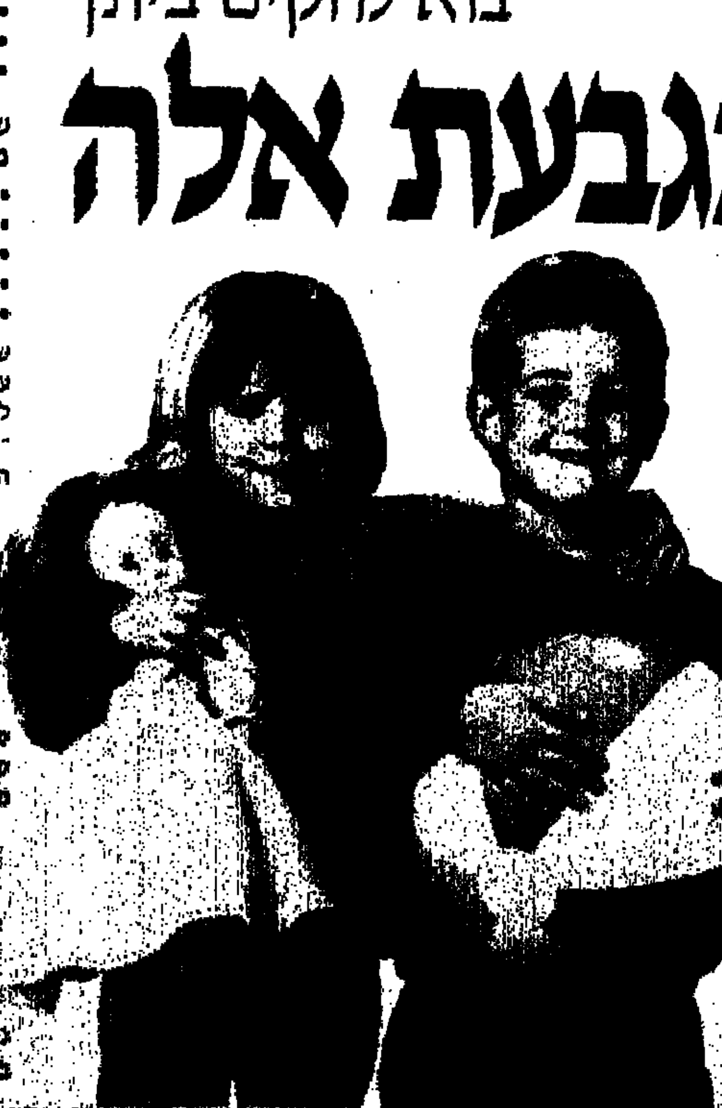

מקום חדש וצעיר
• רמת בנייה גבוהה
• חיי קהילה מפותחים
• איכות חיים

שירותים קהילתיים מגוונים
• גני ילדים
• מעונות יום
• בית-ספר
• מרכז ספורט
• מרפאה

שלב א' -
עדיין נותרו מגרשים פנויים
לאכלוס בקיץ 88'
- בנגיה מרוכזת
החלה ההרשמה לשלב ב'

בגבעת אלה בונים חלומות של אנשים

שירותים בשטח בסביבות, סילוק אשפה, מצוות נהלל

ניתן לקבל סיוע בהלוואות ומשכנתאות

קבלת פרטים והרשמה במשרדי האגודה:
חיפה רח' טרומפלדור 37 טל': 04-234973, 04-222214

איטונג

קרן מפעל הפיס
ע"ש פנחס ספיר

מענקים למחקר רפואי 1988

הנהלת הקרן מכריזה בזה על מתן מענקים לחוקרים בבתי־חולים של מוסדות ציבוריים, במכוני מחקר ובמסגרת רשויות המחקר והפיתוח של המוסדות להשכלה גבוהה.

מענקי מחקר יחולקו השנה לנושאים המפורטים מטה:

1. תאונות דרכים ומניעתן.
2. רפואה מונעת וציבורית:

א. מחקרים העשויים לתרום **למניעת** מחלות נרכשות, תורשתיות, ומחלות המועברות מבעלי חיים לבני אדם.
ב. מחקרים העשויים לתרום לקידום או שיפור של דרכי ההפעלה של שרותים רפואיים קהילתיים (אירגון של רפואה קהילתית, שיתוף פעולה בין בתי־חולים ומרפאות, שיטות מיחשוב של מידע המתייחס לחולים וכו').
ג. מחקרים בתחום דלקת פרקים.

בקשות יש להגיש עד 31.3.88 באמצעות מנהלי בתיה"ח או הרשויות למחקר ופיתוח של המוסדות להשכלה גבוהה.

טפסי בקשה ניתן לקבל במזכירות הקרן בבית מפעל הפיס, קומה ה', רח' הפטמן 3, תל־אביב.

22.11.87 /רב

ח"כ גדעון גדות
יו"ר הדירקטוריון

רות פרי – התשובה
לפנויים/ות איכותיים.
רות הידועה בהצלחותיה בנושא הכרויות מעמידה לרשותכם את נסיונה וקשריה למציאת בן/בת זוג מתאים מן המאגרה הגדולה. נוסף מארגנת מועדון חברים ענף לקליטה, מסיבות וטיולים בארץ וב' חו"ל.
טל. משרד ראשי 03-453075
בבית 052-914257
• מחלקה מיוחדת לדתיים
• סניפות בכל הארץ

בהזדמנות
מכונות דפוס

תרבות ספרות אמנות

עם פטירתו של המשורר, הסופר והחוקר פרופסור שמעון הלקין

מבקש „פלא אהבה"

גרשון שקד

הזוכרים

רַק הַזּוֹכְרִים צוֹמְחִים תָּמִיד צְמִיחָה חַיָּה.
רַק בַּזּוֹכְרִים הָעֹמֶק הַמְּיֹעָר הַזֶּה.
שֶׁמְּשֻׁקָּעִים גְּבָהִים בּוֹ: גֹּבַהּ מְקֹמָּר
צוֹלֵל שְׁקַעֲרוּרֵי תּוֹךְ גֹּבַהּ – וְעֹמֶק
הָעֹמֶק עוֹד וְהָרְקִיעִים שׁוֹקְעִים בּוֹ שׁוּב.
רַק הַזּוֹכְרִים חַיִּים: צוֹמְחִים כִּמְעַט לָעַד.

(ש. הלקין, מתוך „הזוכרים", מעבר יבוק, עמ' 117)

רגישות רוטטת של משורר, אינטלקט מבריק של הגהדעות ומעורבות עמוקה של יהודי־ציוני

א

אני עומד כאן כאחד מאותם זוכרים המנסים לצמוח עם זיכרו של מורי ורבי שמעון הלקין. באתי לאוניברסיטה כסטודנט צעיר ונפחד, שמעיינות התרבות עדיין סתומים לפניו, והוא בא בצמא גדול למים שהיא התורה. אני הייתי צמא מאוד, משום שבאתי מן המידבר של עברי האישי, וכמו שאר חברי מן המידבר של המלחמה, שבה הרוח והתרבות לא היו הסחורה המצויה ביותר. משהגענו לבית־המידרש נפגשנו ברמות, שזימנה אותנו בבת אחת עם שלוש תרבויות, אשר מיצו את כל מה שהעולם היהודי, ואולי כל מה שתרבות העולם יכלה להעניק לאנשים צעירים וצמאים: זו היתה באר מים חיים, פרשת־דרכים שבה נפגשו שלושה נהרות: נהר התרבות הגדולה של המסורת היהודית; נהר התרבות הרוסית; והנהר של תרבות המערב ותרבות אמריקה. שלושה נהרות אלה, שנתערבבו זה בזה ברמותו של הלקין, היו לצעירים הצברים והצברים למחצה ולרביע לבאר מים חיים.

הם פרצו כאשר אדיר את מחסומי הפרובינציאליות שלנו, שלא ידענו לא את אירופה ולא את ארה"ב והיינו רחוקים למדי משורשי התרבות היהודית.

ב

אבל מעל ומעבר לשלוש התרבויות שהיה להן לצומת, עמד הלקין האיש שלימר את עצמו יותר מכל תורה אחרת: מה שחשנו היתה רגישות רוטטת של משורר, אינטלקט מבריק של ההגהדעות ומעורבות עמוקה של יהודי ציוני. נתוודענו אל אוזן קשבת לאנשים צעירים וליצירתם. היתה בו בהלקין היכולת הבלתי רגילה להקשיב ולהבחין בין אמת לזיוף, שבעטיה הפכנו אותו לשופט של ביכורינו. ואני אהבתי בו גם צד אנושי מאוד של עלם, שעל אף שהיה כבר לאב ולסב, עדיין הוא ממשיך לחפש תמיד מה שהוא עצמו כינה „פלא אהבה", מסביבתו הקרובה ומן הסביבה הרחוקה. חיפוש זה הפך תביעה לקשב, לאהדה וליחס של אדם שהעניק כל ימיו קשב, אהדה ויחס עמוק לכל מי שבא במגע עימו.

הלקין אוהב ושנא, אך לעולם לא היה אדיש. מגעו עם תופעות ואנשים היה מגע רוטט של משורר, רווי מעורבות ורגישות. משום כך היה כל יחס בלתי זהיר עימו כמלח על פצעי אוהב.

ביחסים שלו עם אנשים, נופים וטקסטים ניכר תמיד מגעה של אישיות שלמה. שהביאה עימה את כל המסע התרבותי ואת כל המורכבות האישית. לעיתים למרות מרטט הקול ומבע העין יותר מאשר מן הדברים עצמם. כשדיבר אליך בעל־פה או נכתב, זה היה תמיד העלם הרגיש המבקש „פלא אהבה", ואין זה משנה אם כתב שיר, רומאן, מסה, מחקר, נשא הרצאה לפני ההמונים ששמעו את שיחתו, או שוחח באינטימיות רבה עם אדם אחד. המגע הזה יישאר עימנו כל עוד אנו חיים.

ג

הדורות הבאים יעירו תכונות אלה מתוך דברי השירה, הסיפורת, המסות, דברי התרגום והמחקר שהשאיר אחריו: כל שירה, שהמשיך לכתוב עד לפני שנים מעטות, „יחיאל ההגרי", „עד משבר", „זרמים וצורות בספרות העברית החדשה", „דרכים וציורי דרכים בספרות", תרגומי שקספיר, ויטמן ותרגומים רבים אחרים – הם השארת נפש מופלאה שלו, שתישאר לניניו, לנינינו, ולניני נינינו.

אומנם אפשר לומר עליו שהיה פעיל בשטחים שונים וכתחומים מגוונים משני עברי האוקיאנוס וברמות שונות של הוראה (ואני מכיר כמה מתלמידיו בגימנסיה „גאולה" בת"א ובמוסדות שונים בארה"ב), אבל בכל התחומים הללו ובכל נושא ונושא שלימד ובכל יצירה שכתב אין כל אפשרות להפריד בין התחומים והרשויות. הוא היה תמיד־תמיד אותו משורר־עלם המחפש „פלא אהבה", בין שחבש את כובע הפרופסור ובין שקרא שיר בודד לפני אחד מחבריו או תלמידיו.

— — — אנחנו אהבנו אותו, אף־על־פי שלא תמיד ידע על כך. אני רוצה לומר לו את זה כאן ועכשיו. ש י י ד ע ל ו ! – כפי שהיינו אומרים כשהיינו ילדים. אנחנו זוכרים. יהי זיכרו ברוך.

מורי, פרופסור הלקין

רות קרטון־בלום

הדריכות הלשונית הסערה הנפשית ואי־השקט ההגותי איפיינו את יצירתו ואת אישיותו

קשה לכתוב בזמן עבר על אדם שנוכחותו היתה חלק בלתי־נפרד של מהותי.

הלקין היה מסוג האנשים שהווייתם הופכת באופן אוטומטי, בכל מקום שהם, למרכז. הוא היה מה שנקרא מורה כריזמטי. אישיותו סיקרנה אותנו. הלכנו שבי אחרי סערת־רוחו והופעתו האצילה.

הדריכות הלשונית, הסערה הנפשית ואי־השקט ההגותי, שאיפיינו את יצירתו, איפיינו גם את אישיותו. חייו היו רוויים באותו מתח שייחד את כתיבתו. הוא היה איש הניגודים והסתירות הפריפות, שגם ההרמוניה המקסימה של העברית שבפיו לא יכלה, ואולי גם לא רצתה, להסתיר אותם. ההתבוננות בו העלתה על הדעת, כמעט בהכרח, דמות של גיבור, מאלה שנתקלים בהם ברומאנים גדולים.

היתה בו מזיגה בלתי־שכיחה של עילוי תלמיד־חכם, מורה, חוקר, משורר ומספר. הטעמנו מן הריצה הקלה האסוציאטיבית שלו על־פני מקורות היהדות ותרבות־אירופה. היוונית הקלאסית והמודרנית היתה נוכחת בתודעתו לא פחות מדרושי חב"ד וסיפורי צדיקים. לכן לא הקפיד איתנו על שלא ידענו את ההבדל בין סינקדוכה למטונימיה, אך לא סלח למי שלא ידע מי היא „דידו", וקצף עלה על שפתיו מול כיתה שלא ידעה לפרש מלה יהודאית בשיר של יעקב שטיינברג.

יוצר היה גם בשיחה; איש ריאלוג מצודד. לעיתים חשבתי, שאלמלא היה מורה כל־כך ברבדים שבעל־פה, היה אולי „פנוי" להשלים את יצירותיו שכבתב. הוא היה איש־שיחה קשוב, שירע לרובב את בן־שיחו. הוא גם החזיק את השיחה על הרמה שבה חפץ, ובן־שיחו עלה אליו בעל־כורחו.

כמורה וכחוקר שב ולימדנו כמה עיקרים גדולים לגבי הספרות העברית. הוא הרגיל אותנו להרגיש בזיקות המורכבות שבין הספרות העברית החדשה לספרות אירופה, ולבדוק את הספרות העברית בכלי המחקר שנוצרו בתרבויות האחרות, מבלי להתעלם מן החוקיות הפנימית המיוחדת שמפעילה את התפתחות ספרותנו. הוא חייב אותנו להבחין בכך שהספרות העברית החדשה, אי־אפשר שתנותק מן הספרות שקדמה לה, ושעם כל מה שמתחדש בה היא קשורה באלפי נימים נסתרות ביצירתו ההיסטורית של עם ישראל.

שירתו הגשימה בעיני את מה שתבע וולאס סטיבנס מן השירה הגדולה: שתעסוק בנושאים גדולים ושתינק את לשונה מהגות מורכבת. הלקין היה משורר־הגות, מסוג אותם משוררים שככל שהם מזקינים, שירתם משביחה. שירתו לא חדלה לעלות על עצמה עד שנותיו האחרונות כמעט. ההתרוצצות והסערה, שהשתקפו משיריו המוקדמים, הלכו והתגבשו במיבנים ברולחיים וצלולים יותר ויותר. אין ספק כי כואו לארץ והפגישה עם העברית המדוברת הגמישו את לשונו ויצקו בה מוסיקאליות ורישה.

החוקר והמשורר היו ממוזגים אצלו, לפחות מבחינת הסקרנויות וה„תלשות", בנושאי המחקר: מי שהכיר אותו ואת שירתו הבין יפה מדוע, דרך משל, היה ברדיצ'בסקי אהבתו הספרותית הגדולה, ומה משך אותו לשירת טשרניחובסקי. גם המשוררים שבחר לתרגם היו מבואה של נשמתו או שהתגרו בה: קל לעמוד על אחוות החוויות שקישרה בינו לבין וולט ויטמן „הרומאנטיקן הפרא". העיסוק בשאלות מטאפיסיות, המיסטיציזם והחילוני, הפאתוס הדתי של האנטי־דתי – כל אלה חיברו ביניהם. כך גם לגבי ספרים, שמואל הלקין וכל השאר. גם בביקורת נמשך אל הדומים לו: לא בכדי „נידנד" לנו, תלמידיו, לקרוא חוזר וקרוא בכתביו של ג'ורג' סנטיאנה, האסתטיקן הרליגיוזי (שהיה גם נערצם של המשוררים האמריקניים דוגמת וואלס סטיבנס ורוברט לואל). גם אהבתו אל ברנר המבקר ואל יעקב רבינוביץ (שאת דמותו הנציח בפואמה המרתקת „יעקב רבינוביץ בירמות") היו לה סיבות פנימיות עמוקות.

הלקין חי את הספרות באינטנסיביות מתוחה. על רמויות ברומאנים דיבר כאילו היו בשר־ודם, אנשים חיים. לעיתים נדמה היה לך שהוא מאוהב בגיבורה זו או אחרת ומקנא במאהבה, ועוד מעט הוא מחבק ומנשק את גרושינקה או את נאסטסיה פיליפובנה. גם סופרים ומבקרים שפעלו ומן רב לפניו היו כאילו בני־דורו. הוא אהב ושנא אותם בעוצמות מבהילות, כאילו הם מסתובבים בסמוך לו. את החוויה הגדולה של ההוויה הספרותית הקרין על כל מי שבא עימו במגע.

עם הסתלקותו נתלש מנופה של הספרות העברית משורר גדול, מספר, חוקר חשוב, מתרגם בחסד, מלומד ואיש תרבות, שמעטים היו כמוהו גם בדורו. אבל עולמנו יחסר מעתה יותר מזה: את אישיותו המרתקת, את קסם רעותו, את הכוחות המגנטיים שזרמו ממנו – שהם המפעילים האמיתיים של חיי תרבות אותנטיים.

שמעון הלקין בצעירותו עם המשוררת יוכבד בת־מרים

ק. א. ברתיני

הלקין לפני מַעֲבַר יַבֹּק

וְאִם גַּם יִתְמַהְמֵהַּ אֲנִי מְצַדֵּי מוּכָן.
אֵינֶנִּי יוֹדֵעַ מַהוּ הַשָּׁם
אַךְ יוֹדֵעַ אֲנִי גַּם יוֹדֵעַ מַהוּ הַכָּאן –

אָזְנַי אֲטוּמוֹת מִשְּׁמֹעַ
אֶת הַזּוּלַת שְׁמּוּלִי
וְעִם זֹאת אָסוּר לִי לִנְגֹּעַ
בַּמָּה שֶׁהָיִיתִי שׁוֹמֵעַ מִפִּיו בִּתְמוֹלִי

אֵינֶנִּי רוֹצֶה לִזְכֹּר, וּבְכָל זֹאת הוּא צָף,
הַדִּבּוּר הַהוּא בֶּעָבָר.
עַתָּה מִשְׁתַּקֵּף אֲנִי תּוֹךְ עֵינָיו
וּפִתְאֹם נַעֲשָׂה לִי קַר

וְחָשׁ אֲנִי אֶת הַמַּבָּט הָאַחֵר
וְתוֹפֵס בְּקַרְנֵי רַחֲשֵׁי תְּהוֹמוֹת,
כִּי יָדַעְתִּי שֶׁלְּאָרֶךְ שָׁנִים פְּגַמְתִּי דַּי וְהוֹתֵר
לִפְנֵי וְאַחֲרֵי עַד מַשְׁבֵּר
וּמְכַרְסְמִים יְסוֹדֵי הַחוֹמוֹת
עַל עֵינֵי חֲלוֹמוֹת.

מַה חֵפֶץ בְּטוּרֵי הַשִּׁירִים עַל הָאִי שֶׁמָּאז –
יָנוּחוּ קְבוּרִים בִּסְפָרִים.
אֲבָל אֵיךְ לִשְׁכֹּחַ אֶת הַדַּפִּים הַמָּרִים
הַכְּלוּאִים בְּאַרְגָּז

וְיִסְלַח לִי הַכִּבְיָכוֹל
שֶׁאֶת שְׁמוֹ אֵינֶנִּי רָאוּי לְהַעֲלוֹת
עַל דַּל שְׂפָתַי –
מִי יוֹלִיכֵנִי לְשָׁם?
הַמֶּרְחָק אֵינֶנּוּ גָּדוֹל,
וּמָתַי?

קיץ תשמ"ח

ש. שפרה: זרה במקומה

עם הופעת ספר שיריה החדש „חצבים נרות נשמה" – ראיון על מיתוס ושירה, נשים וגברים, מולדת וגלות, יהדות וישראליות וגם קצת כנעניות

יונה הדרי־רמג'

ש. שפרה
צילום: שחר מלמד

איש היה לפני כמאה ושלושים שנה, רבי אשר שמו, חסיד קרלין, אחד מחמישה אחים שבנו בתים בירושלים ותיקנו את בורות המים. כאחד הימים נמצא יושב בבור המים קורא „ממעבקים קראתיך יה" ופוטר. מאז נעשה „מלמד" ב„תורה". בנו מיכאל אף הוא היה „מלמד" ב„מאה־שערים". כשביקש ללמד חשבון ומולדת ב„תורה", נאסר עליו. לאחר שהשתלם בסמינר למורים, יצא לנדוד כמורה בצפת, בראש־פינה, ביסוד־המעלה, בעקרון, וב־1925 התיישב בבני־ברק שנה לאחר שנוסדה, לימד טבע וחקלאות והעלה הצגות תיאטרון בבית־ספר „המזרחי".

כתוך ה„ארדוף אשיג אחלק שלל", אני ממודרת אל המשתלה שליד ביתי ושומעת כאדנית שבחלוני פקעות פרחי העונה

איש היה בירושלים לפני כמאה ושלושים שנה, משה־צבי מירסקי שמו. בשנות ה־20 של המאה עזב את הארץ עם מישפחתו, רק בתיה בתו סירבה לנסוע וקרעה את הדרכונים שלה ושל מיכאל בעלה. משה־צבי עזב את הארץ והיגר לארצות־הברית. אחד מבניו, שמואל־קלמן, נשא לאשה את שולמית, נכדתו של ר' יואל משה סלומון ונעשה רב ופרופסור למישפט יהודי בישיבה יוניברסיטי של ניו־יורק.

המשוררת ש. שפרה היא נכדתם וכתם של מורים.

מיכאל אביה למד ב„בצלאל" בסתר. פעם עבר על האיסור וצייר דמות אשה עומדת בחלון, וכך כמעט הוטל עליו חרם מגזר מישפחת אשתו בתיה, שנחשבה חרדית מתונה.

ככלה צעירה הגיעה בתיה לביקור בבית הצמתה ציפורה בירושלים, חבושה פיאה נוכרית ולבושה מעיל. ציפורה מקוטשת ונעלמה למראה חילול קודש כזה, שהרי מעיל הוא לבוש של גבר, ואשה צנועה יאה לה לגלח את שער ראשה, לעטפו כשביס, ואת כתפיה לעטוף בצעיף. בתיה לא נענתה והמשיכה לכתוש שנים ארוכות בסירי רבק מקמה, לעזור למיכאל בהכנת תפאורות, תילבושות, פיאות נוכריות ומסכות למחזות שהעלה בבית־הספר.

אף שבמישפחתה של ש. שפרה יש התמסרות שיגעונית לארץ, של יותר מ„מאה שנים של בדידות", ויש בה נין שעבר את שנות העשרים ושש, והיי מישפחה שמאבדת רצה, שעלמה מתפורר וכוריזם של בתיה ומיכאל „מקרים בשיש את הדר האמבטיה ומעסים את / נוטם במערבולת מים, לא אינני יכולה / לבטא את שמה ואפילו בדו / זהב – ואנחנו גידלנו אותם אל אדמה וגג". ויש שירים בספרה של ש. שפרה „חצבים נרות נשמה" שיאת אור בימים אלה בהוצאת „עם עובד", שאומרים, בלי אגרה, בלי הפלאות וקדושות מורשת ומבלי ליישות, שלא רק נכדי בתיה ומיכאל דגו אדמה וגג סגלו עליהם ויצאו לחפש תחליפים בכרוז והב אל באריך רחוקה.

לבד משלושה ספרי שירה קודמים „שיר אשה", „הנער הבא", „שירי מידבר", כתיבת סיפורים קצרים וחקר הספרות, תירגמה ש. שפרה לעברית, בשיתוף עם האשורולוג פרופ' יעקב קליין, את מגרות המזרח הקדום מן המקור השומרי והאכדי, והמגר יצאה אור בהוצאת „עם עובד" והמיפעל לתרגומי מופת ובסיוע קרן תל־אביב לספרות ולאמנות.

הספר החדש שלי הוא מסע של הישרדות, אותו מבנית־היסוד היא נחת הירידה לשאול והשיבה ממנה

שנים אחרות נאלמתי דום, גם מפני הכאב וגם מפני האשמה – איך הופכים את הכאב למעשה של יופי

● „חצבים נרות / נשמה ברכס · אי־כל אשה מבכה אשה מנקרת בגעגועים / לנכח היופי..."

עונת הפריחה של החצבים מתחילה עם הימים הראשונים של הסתיו כשהאוויר בחוץ צלול חד וזקוף.

● אבל החצבים לא רק פורחים, הם גם נרות נשמה.

המחזוריות האקלימית בארץ יש בה הבהנות חדות מאוד בין יובש לפריחה, בין מוות לחיים. דופק ציפייה מתוח ותגיגי על אף הוודאות שבמחזוריות האקלימית.

● גם ספר השירים בנוי לקצב „רופקי הפריחה והקמילה" של החצבים.

הספר הוא מסע של הישרדות. בראייה כללית מעשה, כמובן, אחת מתבניות־היסוד שלו היא מיתוס הירידה לשאול והשיבה כבנה. לא בכדי צמחה במורת שירה סקציים מיבנורית המרכזיים הם האל, הבן, העלם הנער הנצחי, גילגולו המוקדם של ישו הנוצרי, אם תרצי, תמוז, האנושי באלים שנידון למות עם הקמילה הקיצית של האדמה, ואישתר, האם הגדולה שבחיקה החיים והמוות, וכדוגמתם אוזיריס ואיזיס, בעל וענת. כולם לא היו אלא הביטוי הספונטני לקיבוץ החייז בין יובש־פריון, מידבר־ארץ נושבת, חיים־מוות, כבעיתרנות.

● אני קוראת בשער „קינת משפחתיות" את מותם של מיכאל, אבידטבי, של אהובה, אמי־אמתך, ושל אודרידורי יוסף.

גם אם זוהי את הרבודות המישפחתיות ואת הוכרי המציאות. המוכרים לך ודאי כחלק מילדותך, הרי נתקלת גם בדבויות שלא הכרת מעודך, ששימשו לי כעין בסכה. הצד הבידיוני־סיפורי התחום.

אפשר לשאול: מסמלים כמציאות לכצב הקיומי הגשי בארצות שונות, והל בארצות־הברית וכלה באוסטרליה.

● אף הקרבה הנבזה היא יותר על החיים.

אכן היא יותר על ההתנסות. הביחר הוא הרדיקו, ההתבוננות מן החוץ.

● אולי הכידוזר הוא תוצאה של גיל.

ודאי גם זה. שירים אחרים, בעיקר „שירי בצאי", הם ביטוי לגילגול הקיומי החרם. כצד אחר הדוק עלוכה, לא ניברות. שבעניינה אפילו עוצבה כאידך, איזו תחושה של עוני, של התנצלות בעדויות. מתחזי הספיד וענק הנכפים כלוזן המיתוס. נדכי חיי עבר בעניני הלב, הבית, כתחמנות טוואליות להתנסות. אל תחשבי עשייה יוצרת והישגי, שאיכשהו נתפסים בעיני לפעמים, למנגנה המארדוקס, עדיים בביכול הקיום כלי היום „גברי". לפעמים אני שואלת את עצמי איך הם, הגברים, יכולים כך כל החיים, כאילו עיקרון הבדידה בכתיבה תובע ממך לעמוד מבחוץ, כמו להבדיל בורא עולם. ואז בתוך ה„ארדוף אשיג אחלק שללי" אני ממודרת אל המשתלה שליד ביתי ושומעת באדנית שבחלוני פקעות פרחי העונה.

● ודאי שאינך מתבוננת רק לוויתור על כוח, בחיבשטה יהודים.

לא להיום נקבעה בזיכרוני איברה אחת של איפכר ויילד: „ביזבזתי את גאוניותי על חיי ואת כישרוני על יצירתי". אכה כמזוכני, גבסכת בכפייתיות אל פרטי המציאות. הפיתוי הגדול את יודעת כזה להתפרקר בשבש על שבת הים, או לסבת כול דף נייר ליד שולחן הכתיבה. אני זוכרת איך בסיפור אחד רציתי להלביש את שם הגיבורה פשט כדי לא להוסיף את הזהות, ולא אגזים אם אומר שהתלבטתי בכך כמה שבועות. שנה המבצבעתי הלום איתה יותר בכל אמנאה. הייתי שבויה בכסם הגביאות של השם.

● הוויתור על החיים, או ההתנסות, כמסבירים את השירה שאת כותבת היום.

ראשית כתיבתי היתה בפרוזה. כנערה בת עשרים הבאתי עלומה מסיפורי לגבירה, איש „התרבות העיתונית", כימים שעדיין נתפס כסאלין „כמם העבים", והוא אמר לי לאחר הקריאה: „את יודעת לכתוב. נערה, אבל תוצרים למות כשקוראים את סיפוריך. שימרי אותם בגניזה". היום אני חוזרת אל הפרוזה ועוסקת בכתיבת נובלה בשם „רחוב ההולל", שפרק הימנה יתפרסם בקרוב ב„פרוזה".

● אולי תבריית נשים את „הפלאי בביתי" בגאמיה של היינריך וולף, שיגבגברים בה זקוקים לו, בגי ליגצור, ואת הגים בה?

האנדרוגינוס הבדוי בחלק ביירי הספר קיחרד אותי בין התלות באנדרוגן איפי חולשני.

● האם השיגאוגית התגשית בהיית?

ודאי שלא, אבל הכויות הנקים ב„שירי ילדה" לכשל, אפשרו לי להתמודד עם המצב הקיומי האנוטיבני ועם כאבה האיתנים הגברי גברי ללא סטריפטיז.

● איך מתמודדים עם מותו של איש אהוב מבלי לגרוש אל הרגשני הבנאלי?

שנים אחרות נאלמתי דום, גם מפני הכאב וגם מפני האשמה – איך הופכים את הכאב למעשה של יופי. אחר־כך עלו הקינות בקולות אחרים, לאי דוווקא שלי. הכאב־אדיפוס בין היים אל מעשה השירה הוא בשבילי בבחינת העלייה מן השאול.

● והמחיר?

אישתר, או כשפה השומרית אינגה. אלת השמיים, הפריון והמלחמה הבבלית, שבה פניה אל השאול, כמלכת ארשכיגל אחותה. „אל הדרך אשר נתיבתה לא תשיב". בכמע הירידה היא עוברת שבעה שערים ובכל אחד מהם, עליפי חוקת השאול, היא מתנצלת מלבושיה ומעדייה, שהם בעצם סוד כוחה. עם ירידתה לשאול חדל הפריון על הארץ. בחסדי האלים הגדולים וכשבצים היא שבה לחיים. אבל תיקת השאול קובעת כי לא תעלה בגוה, עד אשר תיתן ייוגשי תמורתה בלווייה ובי שאול, יצורים חסרי טיו, אשר „כוחן אתה ענג לא ידעו · ילדי הנער לא ינקסו", היא עולה לנקום בקיפויו ויפתה. איש מן הנקרים בדרכה אינו נראה בעיניה. רק כשהיא מגיעה אל אריגו הבירכית, הם הוגג תמוז אהובה־בעלה לבוש בגדי הדר, היא נותנת בו עינה · עין המיותר ומצווה: „אותו עכבם שויה!"

● מידע היא מקריבה את אהובה־בעלה הרי יכלה אחרת.

הוויתור על הבית, אי הקרבה, היא הדרך היחידה להבטיח לה את החיים. כבכפ הסיפורות הבינלאומית, שנעוך השנה בירושלים, הופתעתי לגלות כי עיסוקי בספרות האוטוביוגרפית אתי בבחינת שינעון פרטי, אי לכל הביטנב „כנעני". כיתוסים מסופיטקים כמו „ירידת אני לא כטוחה שנשים אכן רוצות את „הפלאי כבית". העשיות היא חלק כן הביית האנושית של ראשה היוצרת לא פחות כן הגברית. שהיא הלק כן המהות האנושית של הגבר היוצר. העשייה היוצרת תובעת התגבות בשבים על חשבון של כל האיים, התפיבה שהאיש אינה יכלה וגם לגבר היוצר, אבל קשה שבעתיים לאשה – היא אם, יולדת, בניינה והיא גם עורת מבחות וסובבתיות.

● רבים באבשים התגאים לאשה להתפתות כדי ליצור.

עדיין לא הסתהרנו בן המילכוד: אם היא נתבעה לוויתור על הגרעין הביותי של אישיותה כאשה ובאם כדי להתפתח ליצירה, עליה לוותר, לכשל, על האבהות, שהיא אחד הביטויים העשי והציב לה כבר, או אי בתוך כך היא יצרה?

● ביצור את יכולה בפגעוריות לזהות בבבואה אחת עם העיסקים הפיליטיים של איזה מהי שמואלזון יש להביא גם הי בשירים.

בבייגוד איך נשים, בהוכן, לדוות את דהשפעתי ויעיתי עם אלה של בתי סבואלביץ. כיכן כאליו גם בעיניהם של הליברלים בביצורי הדתיים, כאשה הולכת אחר בעלה. אבל התחי העיברי נעורץ

(המשך בעמוד 25)

אלן גינזברג ונתן זך בצוותא בישראל

אלן גינזברג · נתן זך

בהוצאת „עם עובד" נשלמות בימים אלה ההכנות האחרונות להוצאת ספר מיוחד – ביכורי משירי אלן גינזברג, כולל הפואמה האהובה והידועה ביותר שלו, „קדיש", שכבר תורגמה לעשרות שפות ודיאלקטים והופיעה ביותר מכמאה אלף עותקים. כתרגום לעברית של המשורר נתן זך. המיפעל כולו הוא הגשמת הבטחה ישנה שהבטיח זך לגינזברג לפני יותר מ־27 שנים, כשהשניים נפגשו בעת ביקורו הראשון והיחיד עד כה של המשורר היהודי־אמריקני בישראל.

בנוסף ל„קדיש", הפואמה מאמת שורות ובקינה לאמו המבוגרת של גינזברג, נעמי, פליטה מרוסיה שהגיעה לניו־יורק בראשית המאה, נישאה שם לאבי המשורר, לואיס גינזברג, משורר אף הוא, וסיימה את חייה בבית־חולים לחולי־נפש – כולל המבחר העברי עוד 21 שירים מכל תקופות יצירתו. אחד מהם, „תבורך לבך", כתב המשורר, שכבר תמה את קדיש השירים, כמעין המשך או שיבה באזורות ל„קדיש" (1959).

את השירים למיבחר העברי בחר נתן זך, אולם העבודה נעשתה על־ידי שני המשוררים במשותף. כך השיב גינזברג, במיכתבים רבים, תשובות מפורטות לשאלות שהופנו אליו ביחס למשמעות מונחים בשירים, לתחביר הדיבור, לבירור [illegible] לקורא שאינו אמריקני הכל. והוא אף הוסיף [illegible] מן הנוסח האנגלי ולתקן שיבושים שנפלו בו ולא תוקנו במהדורות שלושים שנה. העבודה כולה נמשכה למעלה משנתיים, ובמהלכה נפגשו שני המשוררים פעמיים בניו־יורק.

גינזברג, יחד עם ידידו וחברו הסופר האמריקני המנוח ג'ק קרואק, נחשבים חברי הראשים ומנהיגי האינטלקטואליים של דור ה־Beat האמריקני של שנות ה־50 וה־60, שיצירתם הספרותית [illegible] את הקרקע לאמנות הפופ. לאחר פטירתו של רוברט לואל מעטים יחלקו על כך שהוא היום גדול המשוררים החיים של אמריקה, והמשורר בעל ההשפעה הגדולה ביותר [illegible].

על הפואמה „קדיש", שסוכרה כעבור שנים בידי אחד המבקרים [illegible] „בתי־בכי"), אמר נתן זך: שהיא בעיניו „אחד משירי הסיפור הגדולים והמזעזעים ביותר בספרות העולם, והיחיד בספרות שנכתבה על־ידי יהודים בלשון כלשהי".

אלן גינזברג יגיע לישראל עם צאת ספרו. קריאה משותפת, בעברית ובאנגלית, של שני המשוררים יערך באולם „צוותא" בתל־אביב ביום 11 בינואר 1988 בשעה 18 בלילה. ייתכן שהפגישה תלווה בנגינת גיטרה מפיה של גינזברג הוא שלגב [illegible] של סוביט נאו.

הצייר הישראלי היושב זה עשרות שנים בפאריס, צבי מילשטיין, אף הוא יליד רוסיה כאמו של גינזברג, השתתף בעבודת ה„קדיש" והכין סידרת רישומים, שילוו את הספר העברי. „עם עובד" תוציא גם מהדורה ביבליופילית מצומצמת [illegible] שגינזברג הכתיב שיריו יופיעו באנגלית, ובעברית, וכן גליל ציור באורך 18 מטר שיוצג על פני אורכה קירה. יוצגו בתערוכה ביחד עם של צבי מילשטיין, שתיפתח ב־ גינזבורג, יומיים לאחר בואו של המשורר ארצה, בגלריה „גורדון" ברחוב דיזנגוף בתל־אביב. הצייר יגיע ארצה במיוחד לשם כך.

גינזברג יבוא לישראל במעמד חבר באגודה האמריקנית לאמנות שהוזמן לכאן כמה פעמים על צילום באמצעי [illegible] ביותר כפי שנמכרו לתערוכת הצילום שלו.

לאירוע הוו בעקבותיו חיספות בהופעת כסף הצמיחות, ביקור ובירוגיבליות הציורות ביותר באורח רשמי של „עם עובד". הוא המשורר הבעיקר להאשון שגבה לכבוד כתוב. דפים השירים שנכתבו באותה השוציין כמו ביותר של [illegible].

עד כה ביקורי המשורר הסיבובות בעשרות אירוצות, וגם לישראל לא והי משתרתה זה 27 שנים. באותם ביקורים ואסתכני ייפגש בסיבותו עם לביקור שם המנורים, וגם להעמיד את הסטיניזם, כמו שכתב לנתן זך.

במיכתבו אחר ביקש לעמוד על „הדוד בבית" בביכורי, שם, לקראת, והוא הגיע ארצה „מקצירתו", [illegible] והטיול.

ממכבש הדפוס

ת ר ב ו ת · ס פ ר ו ת · א מ נ ו ת

אורי סלע

הגות

לייבוביץ עם כל דבר

ישעיהו לייבוביץ על עולם ומלואו / שיחות עם מיכאל ששר / כתר / 236 עמודים.

פתח תחילה את המפתח שבסוף הספר ותמצא בו ערכים לאבולוציה, אורתודוכסיה, אטום, אמונה, אנטישמיות, אשה, גאולה, גוש־אמונים, הלכה, השתלה, התיישבות, חוק השבות, יהדות, כנעניות, מדע, מוסר, מיפלגות, סוציאליזם, ספרויות, עיתונות, קולנוע, שב"כ, שואה, תפילה, תשובה ועוד רבים אחרים. ללמדך ששיחות אלה מתפרשות "על עולם ומלואו" כנאמר בכותרת. לייבוביץ הוא איש מלא וגדוש תורה ותוכמה ומדע והזאונה לו, גם דרך הכתב, לעולם איננה משעממת, מפני שלכל הרקע הלמדני מצטרפות גם מקוריות, הברקות, פרובוקאטיביות ומנה גדושה של "איפכא מסתברא", הנראית לפעמים כאילו באה לשמה. כל התכונות האלה אינן מצטרפות לכלל כוח חי ומשפיע במציאות הפוליטית והרוחנית, אבל הן כופות על הנאזין לבדוק מחדש את כל המוסכמות שלו ובכך כוחו של הספר.

רבנים נון־קונפורמיסטים

שיח אחים על "מלחמות היהודים" / שלום כהן / זמורה ביתן / 216 עמודים.

שלישיית האחים־הרבנים שמואל אבידור־הכהן, פרופ' פנחס פלאי וח"כ מנחם הכהן היא שלישייה מרתקת. האחד, רב נון־קונפורמיסטי שהופיע בלילות שבת בטלוויזיה ומתגורר בקיבוץ. השני, מקורב לזרם הקונסרבטיבי ומורה באוניברסיטת בן־גוריון בבאר־שבע, בעל לאשה פמיניסטית־יהודית. השלישי, ח"כ במפלגת־העבודה, יונה פוליטית ומטיף ליהדות בדרכי נועם. שלום כהן בחר לראיין ולדובב את שלושתם בצוותא לא מפני שהם מאפיינים משהו, אלא להיפך: מפני שהם אנשים מקוריים בהגותם ונועזים בהבעתם החופשית. השלושה דנים כאן ביהדות ובהתפתחויות שחלו בה לטוב ולרע, בציונות וביחס המורכב שבינה לבין יראת־שמיים, שאלות יסוד של האמונה מעורבות בדיון בנושאים פוליטיים וחברתיים אקטואליים, ויש כמובן גם ויכוחים בין האחים. משולב בספר סיפורו האישי של כל אחד מהם וגם סיפור בית־אבא, הרב מרדכי הכהן, שהיה דמות מיוחדת ומרתקת לעצמה. נכללים גם פרקים חשובים מקורות הייסוב היהודי בירושלים בכלל.

הרשעות והטיפשות

סרגם או חלם / עזרא זוהר / דביר / 360 עמודים.

זה שנים זועק פרופ' זוהר ומתריע נגד "משמעת המים" הכלכלית והחברתית, שמטיל השלטון בישראל על עמו. לטעמו, צמח כאן גידול פרא של מימשל שתאוותו לשעבד את אזרחיו אינה יודעת גבול, והוא גידל ביורוקרטיה תמנונית השולחת זרועות ארוכות לקבוע כל דבר ולחלק כל דבר, אגב טיפוח שחיתות וסיאוב ופרוטקציוניזם והחנקת כל תרות וכל יוזמה לא ממושטרת. בדרך זו נוצרו אצלנו כלכלה כושלת, שרותים ציבוריים מנופחים, שכר ירוד בייצור, ריבוי תאונות ורפואה מתמוטטת. מי שטוען שאין בכל אלה יותר משמץ של אמת, שיקום.

מחקרים

ידע מיני

מין ואהבה / ויליאם ה. מסטרס, וירג'יניה א. ג'ונסון, רוברט כ. קולודני / מאנגלית: דורית לנדס / מינוח וייעוץ רפואי: ד"ר אריאל אקסלרד / זמורה ביתן / 559 עמודים.

הדו"ח הראשון של מסטרס וג'ונסון על מיניות האדם היה אחד מפורצי־הדרך הגדולים למודעות מינית, לדיון גלוי־לב בשאלות הסיפוק המיני (ביחוד של האשה) ולהצבת האושר המיני במקום בולט בסולם העדיפויות ואנושי המרצה. עכשיו הוסיפו עליו את הספר שלפנינו, שגם הוא שופע ידע רב, גם אם אינו בנוי, כקודמו, בפריסת מימצאים של מחקר מקיף. נדונים פה האנטומיה והפסיכולוגיה המינית, מיניות בגילים שונים, התנהגויות מיניות, ביסקסואליות והומוסקסואליות, מין כפייתי, ליקויי תיפקוד מיני, תראפיה מינית, מניעת הריון, מחלות מין ועוד.

יהדות, נצרות ונאציזם

Judaism and Christianity Under the Impact of National Socialism 1919-1945 / Edited by Otto Dov Kulka, Paul R. Mendes-Flour / The Historical Society of Israel, the Zalman Shazar Center / 558 Pages.

שאלת יחסו והתנהגותו של האפיפיור פיוס הי"ב בימי מלחמת העולם השנייה לנאציזם ולרדיפת היהודים עלתה בזמנה על הפרק בכל חריפותה, עם הצגת "ממלא המקום" של הוכהוט. שאלה זו נדונה גם כאן, אך הטעם ההקשר הרחב והכולל של יחסי יהדות־נצרות הן בשואה והן בתקופה שקדמה לה והכינה אותה. לענין זה הוקדש כנס חוקרים בינלאומי שנערך לפני חמש שנים, ועכשיו רואות הרצאותיו גם אור דפוס בכרך שלפנינו. יש פה כ"ח מחקרים מקיפים של חוקרים ישראלים ואחרים, וייסלח לנו אם לא נוכל למנותם ולפרטם. הם פותחים, מהצד הכרונולוגי, ברקע הכללי של האנטישמיות הנוצרית, בעימות התיאולוגי היהודי־נוצרי בימי רפובליקת ויימאר בגרמניה, ביחס האידיאולוגי של הנאציזם הן לנצרות והן ליהדות, ביחסן של הכנסיות השונות ליהודים ולשואה בימי המלחמה עצמה הן בגרמניה, הן בארצות אחרות והן בגופים כנסייתיים על־לאומיים, ולבסוף ביחסי יהדות־נצרות לאחר השואה.

מחקרים בקורצ'אק

עיונים במורשתו של יאנוש קורצ'אק – 1 / המערכת: אדיר כהן, שבח אדן, ראובן יציב / אוניברסיטת חיפה, האגודה ע"ש קורצ'אק, בית לוחמי הגיטאות / 172 עמודים.

מפתיעה הקשת הרחבה של חוקרים ממקומות שונים בעולם, העוסקים בקורצ'אק ובמורשתו: לצד חוקרים ישראליים תמצא כאן מחקר של חוקר־עולה מארצות־הברית (סטיבן קופלנד על חינוך לאידיאליזם מציאותי), חוקר מוורשה (אלכסנדר לוין על היהודי במורשת קורצ'אק) וחוקר ממערב־גרמניה (פרידהלם ביינר על התאוריה של הדיאלוג החינוכי ויישומה). עוד באים כאן מחקרים על שורשיו היהודים של קורצ'אק (אלכסנדר גוטרמן), על החונכות (זהבה ושבח אדן) ועל סיפורי הילדים ומקומם בתוכנית הלימודים (מנחם רגב). מובאים גם תרגומים חדשים מכתביו החינוכיים של קורצ'אק ושלוש עדויות עליו (ערה הגרי־פוונגסקי, מיכאל ורובסלבסקי ואירה מרדן).

סיפורת

חוכמת השיגעון

שורשי אוויר / רות אלמוג / הספריה, הקיבוץ המאוחד, ספרי סימן קריאה, כתר / 359 עמודים.

אם אמר טשרניחובסקי כי האדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו, גיבורת הספר הזה, מירה, היא בעיקרה תבנית נוף מישפחתה. זוהי צעירה ישראלית יפהפיה וראדיקאלית המתגוררת במילאנו, שותפת פעילה בתנועות השמאל הקיצוניות הצעירות, עובדת כעיתונאית ומסקרת, בין השאר, את מהומות הסטודנטים בגרמניה ובצרפת. (אפשר שלויה רוקח המנוחה, בתו של ישראל רוקח, שימשה כאחד המקורות ליצירת הדמות הזאת.) מצד הקשר עם גברים, אין היא מצליחה ליצור קשר בר־קימא ונדונה לקשרים ספונטאניים, חריפים וקצרי־ימים, לרוב עם גברים מבוגרים ממנה בהרבה. בדמותה ובמעשיה משוקעות תכונות שעוצבו בה כהדים לדמויות של אבי סבה, איש העלייה הראשונה, שהותיר אחריו קונטרס גדוש בדעות קיצוניות, אמה היפה והתמהונית ושני בעליה, הראשון שהיה אבי הנערה והשני, "הצועני", ידידה הקרוב של אמה, חוקר קנאי של טבע הארץ העוסק כל ימיו בחיבור אנציקלופדיה ועוד אחרים, איש וייחודו. "השגעון", אומר שמו של אחד מפרקי הספר, "הוא תוכמת היחיד" ובדמויות הספר הזה מתרוצצים החכמה והשיגעון ומתנגשים זה בזה במתחים גבוהים וטראגיים.

אבו אל בנאת

שני ספרים חדשים בסידרת "פרוזה אחרת" בהוצאת עם עובד: דברי ימי תועבת העולם / חורחה לואיס בורחס / תירגמה מספרדית והוסיפה אחרית דבר רנה ליטוין / 156 עמודים • בן הבנות / טאהר בן ג'לון / תירגם מצרפתית יהושע קנז / 192 עמודים.

לפני יובל שנים ויותר החל בורחס לפרסם במוסף סוף־שבוע של עיתון יומי נפוץ בארגנטינה את הסיפורים הקצרים האלה, המעובדים ברובם מתוך ספרי אחרים ועוסקים בדמויות אמיתיות או "מיתולוגיות" של נבלים גדולים ומפורסמים, ביניהם, למשל, "בילי הנער" האמריקני. ייחודם של הסיפורים בעיבוד התמציתי והחריף שבורחס נתן להם, בהרחיקו כל רגשנות וכל פסיכולוגיזמים לטובת מלאכת־המחשבת הזיקה של סיפור "פשוט", הטעון לאמיתו של דבר תת־רבדים מורכבים. ספרו של הסופר המארוקני טאהר בן ג'לון עשוי להעלות בזיכרונו את "אבו אל בנאת", מערכונו השנון של שייקה אופיר, אף כי הטיפול בנושא הוא ברוח אחרת לגמרי. זה סיפורה של ילדה שאביה השתוקק לבן זכר, וכשנולדה, לאחר שבע בנות שקדמו לה, קרא לה אחמד וגידל אותה כנער לכל דבר. מכאן מסתבכים הדברים ומסתכסכים. הסיפור מובא מפיו של מספר עממי, שנעלם בנקודה קריטית ואין למאזינים ברירה אלא להמשיכו ולהשלימו מדימיונם, וכך ישתלבו בו סטיות מיניות, הזיות פרועות ואולי – מי יודע? – גם עובדות חדשות. הריקמה המתוחכמת שטווה הסופר זיכתה אותו בימים אלה בפרס גונקור היוקרתי.

שגעון לדבר אחד

רופא הנפש / מאשאדו די־אסיס / מפורטוגזית: מרים טבעון / כתר / 123 עמודים.

בימינו יש זרם גדול של אנטי־פסיכיאטריה המערער מטעמים כבדי־משקל על תקפותן של ההגדרות "שפוי" ו"חולה נפש". אבל מאשאדו די־אסיס הברזילי (1839 עד 1908) כתב את הסיפור הזה הרבה לפני שהזרם הזה החל לנבוע. הוא מספר על רופא בעיירה ברזילית, המתמסר לחקר בריאות־הנפש וכמו אותו גיבור של "שלושה בסירה אחת", המגלה מתוך עיון באנציקלופדיה הרפואית שכל המחלות בעולם מקננות בגופו – כך הרופא האובססיבי של די־אסיס מאבחן מחלות־רוח בכל תושבי העיירה ומאשפז את כולם בהדרגה בבית־המשוגעים שבנה לצורך זה, בלי להוציא מן הכלל את עצמו. זה הראשון מחמישה סיפורים קצרים שיאפשרו לקורא העברי להעמיק את הכרותו עם הסופר הנחשב ביותר של ברזיל.

בתו של דהפלורט

מי הגבעות – מאנון / מארסל פאניול / עברית: אביטל ענבר / מסדה / 216 עמודים.

זה ההמשך והסיום של "ז'אן דה פלורט", שזכה לתהילה רבה הן כסרט והן כספר. כאן עומדת במרכז העלילה

שער "מאנון"
ציור העטיפה: דודו גרשטיין
עיצוב העטיפה: דורית שרפשטיין

מאנון, בתו של ז'אן שהשתקע בכפר הסרשי שמעל למארסיי, ניסה לעבד את האדמה הצחיחה ומת במאבקו על המים. מאנון חדורה שאיפות נקם מרות על מה שעוללו לאביה, וכאשר נקמתה מתממשת צפויה לה אפתעה גדולה, שאולי לא כדאי לפרט אותה כאן, כדי להשאיר לקורא את הנאת הגילוי. גם "מאנון" הוא נושא של סרט־המשך שבוודאי יזכה לתשומת־לב לא פחות מקודמו.

קפקאיזם איטלקי

מידבר הטטרים / דינו בוצאטי / מאיטלקית: מרים שוסטרמן / זמורה ביתן / 176 עמודים.

ככל שמגיע זיכרונו של כותב שורות אלה, זה ספרו הראשון של דינו בוצאטי (1906 עד 1972) בעברית. בוצאטי היה עיתונאי של החשוב בעיתוני איטליה "קורייר דלה סרה" מאז 1928, ובמקביל כתב סיפורים, שבהם ניכרה מאוד השפעתו של קפקא, כפי שיבחין קורא הספר שלפנינו, שהתפרסם לראשונה ב־1940. גיבורו הוא קצין צעיר, הנשלח למיבצר גדול מרוחק ומנותק. הוא מקווה להזדמנות להוכיח את גבורתו, אלא שציפייה זו אינה מתממשת והוא שוקע בשיממון, באפסות וביאוש שסופם מוות, כקורבן של נסיבות שרירותיות שמחוץ לשליטתו ולהבנתו.

לנוער

נוסטלגיה לקיבוץ צעיר

קיבוץ של פעם / מלה יצחקי / אורים: אשר בר־אמת / ספרית פועלים בשיתוף קיבוץ עברון / 72 עמודים.

זה סיפור של ותיקה על חיי הקיבוץ בראשיתם, כששכן עדיין בבית גדול ישן. איך גידלו את תינוקות, איך בישלו, איך כיבסו, איך למדו עברית, איך עבדו בסנדלריה ובמיפעל של שטראוס בנהריה, איך יצאו לדיג ולקציר, איך שמרו בלילה ועוד. לסיפורים נילווים איורים יפים ומיוחדים, שבהם משולבים תצלומים ישנים.

האדם והזמן

שני ספרי מדע פופולארי לנוער בהוצאת כרטא־ג'רוזלם: בני־אדם הם בני־אדם / ניל בל / תרגום: רימונה גרסון / איירה: סנג'י קליפורד / סידרת יסודות המדע לנוער / 118 עמודים • הגיע הזמן / מרילין ברנס / תירגמה: רמה יעקובי / איירה: מרתה וסטון / סידרת אבני יסוד במדע / 131 עמודים.

שני הספרים הם תוספות לסדרות ארוכות העוסקות בהעשרת המידע של בני־הנעורים על־ידי הגשתו בצורה של פרקים קצרים, גדושים בהמחשות משעשעות ומלווים בציורים עליזים. הראשון שבשניים עוסק בהתפתחות החיים, בתורשה, באבולוציה, בגילוי האדם, בחברה האנושית ועוד. בספר "הגיע הזמן" נדון מושג הזמן בהיבטיו השונים, למן היממה והשנה ועד לטווחים האינסופיים של העבר והעתיד. מדובר פה, בין השאר, על תולדות השעון, על הזמן הביולוגי, על לוח השנה, על יחסיות הזמן ועוד כיוצא באלה, גם כאן עם שפע איורים רוויי הומור.

סוד המערה באי

תעלומת חותם הזהב / יגאל לב / ציורים: יוסי וקסמן / כנרת / 63 עמודים.

אי קטן בירקון, לא הרחק ממבצר אנטיפטרוס וממקורות הנהר בראש־העין, הוא זירת העלילה של הסיפור. שישה נערים ונערות מבני הקיבוץ הסמוך יוצאים לחקור את מסתרי האי הזה, שיש בו כפי שמסתבר מערה סודית, ובה מסתתר חותם זהב עתיק־יומין שחרים אחריו גם שני תאבי־בצע. החומרים האלה משמשים לסיפור־מתח, שמעורבים בו גם, היסטוריה וחוויית־חבורה, החביבה כל־כך על קוראים צעירים.

לילדים

ספר גמדי

גמד אחד / שלומית אולצ'יק / ספרית פועלים / 32 עמודים.

זה הספר הזעיר ביותר שיצא לאור מתחת ידי המו"לים בישראל זה שנים רבות. ממדיו הזעירים הותאמו למיניאטורות הצבעוניות, המשמשות לו כאיורים לשירים זעירים, בני ארבע שורות, שכל אחד מהם מספר איזה סיפורון על גמד. למשל: "גמד אחד / כתב מכתב / לגמדת שאהב".

קורותיו של כלב

הדינגו הלבן / מרי אלוין פאצ'ט / מאנגלית: טלי נתיב־עירוני / איורים: פטר קסטלון / מרגנית, ספרי טופת לילדים ונוער, זמורה ביתן / 127 עמודים.

מרי פאצ'ט שייכת למישפחה הקטנה של סופרי־חיות הבקיאים בעולם־החי ומספרים עליו מתוך שילוב של ידע ואהבת אמת. אלא שעולם החי, שבתוכו גדלה פאצ'ט וטיפחה את אהבתה, פחות מוכר מעולם החי האירופי ואפילו האפריקני: זהו עולם החי של אוסטרליה, ארץ מולדתה. גיבור הספר הוא דינגו, כלב־הבר הטורף, אבל תפגשו בסיפור גם את האיביס והאמו, הכרוון והואלאבי, הגוואנה והקיפורון. במרכזו עומד סיפורו של הדינגו פאלארי הלבן, ששני ילדים מאמצים אותו בסתר (שכן הדינגו טורף כבשים ובאוסטרליה נחשב לפגע־טבעי) והוא גומל למיטיביו בשהוא מסייע בהצלת הילדה שנפלה למחפורת.

אבא פוטר

הסוד של משפחת ששון / רבקה זיו / איירו: יעקב גוטרמן / ספרית פועלים / 93 עמודים.

אבא ששון פוטר אחרי 15 שנות עבודה במיפעל המתכת שנסגר, ועל המישפחה יורד ענן של קדרות. הילדים אינם מתאפקים ומספרים את הסוד הקשה לחבורה טובה, ובסופו של דבר מתברר שאביה וקוק ברחיפות לעובד ורוץ כמו אבא ששון, והכל בא על מקומו בשלום. זה אחד משפה סיפורים לילדים. המעוגנים בהווי של ישראל עכשיו.

רוח שטות בשקית

מעשה בשקית / מיריק שניר / איורים: שלומית זהר / שבא / 40 עמודים.

גיבורת הספר היא שקית הפלסטיק השקופה שאין לנו בחיינו צער בלעדיה. היא נועדת, בסיפור המחורז, לאריזת ככר לחם, אך הופכת ברוח למעין מצנח או עפיפון, טסה ונסה, עד שהיא נחסמת סוף־סוף כדי למלא את ייעודה. סיפור פשוט, חרוזים קלים ומשעשעים ואיורים [illegible] יפהפיים מצטרפים לספר נאה ואנין לגיל הרך.

בישול

הטעם כשר

כשר / ישראל אהרוני, שאול אברון / סדרת בישול בעריכת נירה רוסו / מודן / 281 עמודים.

ספרי הבישול שראו אור בארץ, אפילו המתורגמים והמעובדים, היו רובם ככולם כשרים. מבחינה זו, ספרם של אהרוני ואברון בגירסתו הראשונה היה קריאת־תיגר נוטה נגד שלטון הכשרות במיטבח הישראלי והציע לקוראיו רוטבי שמנת יצוקים על בשר לבן בלי כל רגש אשמה. אך הנה, עכשיו, הוא חוזר בתשובה ומוציא לנו בגירסה חדשה, שבה הומרו כל המאכלים האסורים, ר"ל, בתחליפים כשרים. מכל מקום, תמצא פה שוב את הצלויים והמטוגנים, המבושלים והעשויים על האש, את מאכלי האיברים הפנימיים ומיבחר נאה של תוספות לא שיגרתיות ואת כל תצלומי הצבע היפים והמבואות העוסקים בטיפול בבשר.

פיתחון פה

ת ר ב ו ת

יעל זיידמן

מאיר שלו: רומאן חדש הוא כמו תינוק בחיתוליו

מאיר שלו, המוכר לכולנו מהתיקשורת הכתובה והאלקטרונית, עומד לחשוף פן חדש. בחודש יוני 88' ייצא לאור בספרייה לעם של עם עובד ספרו "רומאן רוסי". זו הפעם הראשונה שהוא כותב ספרות יפה. עד עתה פירסם מיספר ספרי ילדים ואת ספר הרשימות "תנ"ך עכשיו".

• שאלה אינטימית: בן כמה אתה?

כשהספר ייצא אני אהיה בן ארבעים.

• במאמר שפורסם בידיעות, "אומרי" על מערכת יחסים בינך לבין אומנט, אתה כותב בין היתר: "הענין עם האומנט התחיל לפני שנה, כשהבחנתי בנשירת שיער מוגברת בקדקדי. הבנתי שאני צריך להתחיל להראות את הסימפטומים הנשיים המקובלים של גיל המעבר. [illegible]". האם גם הכתיבה היא סימפטום של גיל המעבר?

אין קשר בין הגיל והספר. אני מניח שבאיזשהו שלב עשיתי עם עצמי חשבון, ואמרתי שאם אני לא מתחיל עכשיו עם הפרוייקט הזה, אולי לא אכתוב אותו בכלל. מאוד היה חשוב לי לכתוב. אני חושב שהעבודה שכתבתי רק עכשיו היא ענין של בשלות נפשית ושל כישרון. לבשלות הגעתי רק עכשיו, ועל הכישרון יצטרכו הקוראים להחליט. גם הגעתי לגיל שבו הדברים היותר חולים הולו לעבור עלי. למרות שאני אוהב מאוד את הבדיון של הטלוויזיה והרדיו, שבשניהם התנסיתי, יש לי הרבה יותר הערכה למלה הכתובה, ודאי למלה הספרותית והכתובה.

• כמה זמן אתה כותב את הספר?

התחלתי לפני כארבע שנים, ואז התחלתי לכתוב טיוטות. כתבתי על סמך הטיוטות האלה גם כמה סיפורים קצרים, שחלקם פורסם ב"מוניטין". [illegible]

[illegible]

האוזן השלישית

ס פ ר ו ת

ענת לויט

חגיגת ספרות בניו־יורק

חגיגות 40 שנה למדינת־ישראל הגיעו גם לניו־יורק, וייפתחו שם דווקא בארוע ספרותי. נתן זך, עמוס עוז ואנטון שמאס יתכתשו ב־6 בדצמבר בערב שייקרא "מחווה לישראל" ואשר יתקיים במרכז ליצירה במיקום היוקרתי ביותר לכינוסים ספרותיים בארה"ב, הוי"ץ שברחוב 92. הערב ייפתח בדיון סולחן־עגול בין שלושת הסופרים על הנושא: "התרבות הישראלית על רקע ארועי העשור האחרון והמצב החברתי בישראל". לאחר מכן, ב־7 בדצמבר, יתקיים ערב־קריאה, שבו יקראו שלושת המוזמנים מיצירותיהם בתרגום לאנגלית. כן נתבקש כל אחד מהם להכין ולקרוא כעין אני־מאמין בן חצי שעה, שבו יסביר כיצד הוא רואה את יצירתו על רקע המצב הישראלי. עוז ושמאס נמצאים כבר בארה"ב ואילו זך יוצא לשם ב־1 בדצמבר.

ביוגראפיה של עגנון

כרך ביוגראפיה של ש"י עגנון עומד להופיע בקרוב בהוצאת האוניברסיטה הפתוחה, במיסגרת קורס אקדמי מקיף על הרומאנים של עגנון. כרך זה, שייקרא "דיוקנו של ש"י עגנון", הוא ראשון מבין ארבעה כרכים. הכותב הוא ד"ר אבינועם ברשאי, המספר כי "בכרך הראשון מתוארות התחנות השונות בחייו וביצירתו של עגנון". [illegible] של הסופר בדרך מבוטשאטש לירושלים. שני פרקים יוקדשו לבירור תפיסתו העצמית כסופר יהודי, ליחסו אל הספרות העברית [illegible] המיוחדת ללשון העברית ולמקורות היהודיים שהשפיעו עליו. בין השאר מסופר על עגנון שהכיר בערך עצמו, והחשיב מאוד את מה שאמרו על יצירותיו. רגישותו לביקורת הגיעה עד כדי כך שכאשר נכתבה עליו ביקורת שלילית, העדיף שלא יוסיפו להזכיר לפניו את המבקר. [illegible]

בגידותיה של דיראס

המתרגם אביטל ענבר [illegible] "בית המתרגם" בצרפת, [illegible] דיראס [illegible]

פתיתים...פתיתים...פתיתים

• פרס "הראל" לספרות [illegible]

• כנס ראשון מסוגו על יצירות [illegible]

• [illegible]

ספרות חו"ל

א מ נ ו ת

ניצה בן־דב

עמוס עוז באוניברסיטת פרינסטון

"אני חיל ותיק", עונה עוז [illegible]

[illegible]

THAT WAS THE BEST SHOW IN TOWN

ד"ר ניצה בן־דב היא מרצה לספרות עברית באוניברסיטת פרינסטון.

באר יעקב - 80 שנות התיישבות

הודעה חשובה

ראש המועצה וחברי המועצה מבקשים מהציבור אשר היה לו קשר כלשהו עם הישוב במרוצת השנים, במיוחד מהמתיישבים הראשונים מתקופת המנדט והנוטרים שיש ברשותם תמונות או מסמכים מהתקופה ההיא, ליצור קשר עם המועצה במטרה לשתפם בחגיגות ובאירועים לרגל 80 שנה להיווסדה של באר יעקב אשר יתקיימו בחנוכה.

החומר ישמש גם כמוצג ולימוד לילדים בבתי הספר בישוב. כמו כן יתקיים ערב ראיונות עם וותיקי היישוב.

את הפניות יש להעביר למועצה המקומית באר יעקב
ת.ד. 5 מיקוד 70300
לשם בירורים והבהרות ניתן להתקשר לטל: 245015–08

נחום איצקוביץ
ראש המועצה

פרסום: מוקד 81

בנק ישראל מציע:

הנפקה במכרז:

חדש!

גליל סדרה 5404 ה'

צמודה למדד המחירים לצרכן
כולל מדד החודש האחרון (בעיקור 5)

הסדרה תוצא ביום שני, 30 בנובמבר 1987, בסכום של 20 מיליוני שקלים חדשים.

הסדרה תוצע לציבור ביום ראשון, ה־29 בנובמבר 1987, באמצעות מכרז.

הסדרה צמודה למדד המחירים לצרכן שיפורסם עבור חודש נובמבר 1987 ותפדה בתום 15 שנים, ביום העסקים האחרון של חודש נובמבר 2002.

איגרות החוב ישאו ריבית בשיעור 4.75% לשנה.

הריבית תשולם בשיעורים שנתיים ביום העסקים האחרון של כל שנה, החל בנובמבר 1988.

המדד הנוסף (בעיקור 5) על הריבית ועל הקרן יצטבר בתנאי הקרן וישולם כאמור בדרכי תשלום הריבית ובדרכי פדיון הקרן ובתקנון מילוות המדינה (סדרות מסוג „גליל").

הזמנות יוגשו לבנק ישראל במחירים שלא יפחתו מ־85% מהשווי הנקוב.

מחיר המכירה שיקבע במכרז יהיה אחיד, כאמור בתקנות מילוות מדינה (מכרזים).

הסדרה תרשם למסחר בבורסה תוך שבועיים מיום פרסום המדד לחודש נובמבר 1987.

פרטים מלאים ורכישה בכל סניפי הבנקים ואצל חברי הבורסה לניירות ערך.

הערה: התנאים המחייבים של הנפקה זו נקבעו בתקנות מילוות מדינה (סדרות מסוג „גליל") ובתקנות מילוות המדינה („מכרזים").

יד יצחק בן־צבי

בתי כנסת עתיקים
שלושה ימי עיון וסיור

ימים: ראשון–שלישי, כ"ט בכסלו - א' טבת תשמ"ח, 20-22.12.1987

לרגל הופעת קובץ המחקרים: „בתי כנסת עתיקים" – בעריכת א' אופנהיימר, א' כשר וא' רפפורט – תקיים „יד יצחק בן־צבי" שלושת ימי עיון וסיור.

בכנס יוצגו סיכומי מחקר ותגליות חדשות בתחום חקר בתי הכנסת העתיקים בא"י. הנושאים יידונו מהיבטים היסטוריים, ארכיאולוגיים, אמנותיים ומחשבתיים.

בין המרצים:

ד"ר צבי אילן	ד"ר עמוס קלונר
פרופ' מ.ד. הר	מר דוד עמית
ד"ר זאב ייבין	ד"ר גדעון פורסטר
הגב' רות יעקובי	ד"ר אביגדור שנאן
פרופ' ישראל ל. לוין	

במהלך הכנס נקיים סיורים לבתי הכנסת העתיקים בעמק הירדן ובקעת הכנרות ובדרום הר חברון.

הכנס יתקיים באולם „יד יצחק בן־צבי", רח' אברבנאל, רחביה, ירושלים.

פרטים והרשמה: „יד יצחק בן־צבי", ת.ד. 7660, ירושלים 91076
טלפונים: 02־667675; 02־639170; 02־639201/2.

יד יצחק בן־צבי

ספרים חדשים

★ **מפתח „קתדרה"** לחוברות 21-40 / בעריכת מנחם שרף
200 עמודים ובהם אלפי ערכים בהצגה נהירה [illegible] המשתמשים.
מחיר קטלוגי – 16.30 ש"ח למנויי „קתדרה" ו„פעמים" – 12.20 ש"ח

★ **גאולה תתנו לארץ** – חברת „גאולה" לרכישת קרקע (1902 - 1914) / יוסף כ"ץ
ספר ראשון בפרוייקט תולדות רכישת קרקע ארץ־ישראל ע"י יהודים מאמצע המאה ה־19 ועד להקמת המדינה.
מחיר קטלוגי – 28.00 ש"ח למנויי „קתדרה" ו„פעמים" – 21.00 ש"ח

★ **מחקרים בגיאוגרפיה־היסטורית־ישובית של א"י** / בעריכת י' בן אריה, י' בן־ארצי, ח' גורן
קובץ מחקרים על תהליכים, אירועים ותופעות בתולדות א"י מנקודת מבט גיאוגרפית
מחיר קטלוגי – 28.00 ש"ח למנויי „קתדרה" ו„פעמים" – 21.00 ש"ח

★ **פעמים 33** / בעריכת יצחק בצלאל
חוברת יהודית המוקדשת כולה למחקרים על תולדות יהודי אתיופיה בתחומי ההיסטוריה, תרבות ולשון. מחיר קטלוגי – 8.00 ש"ח

הגיע הזמן לחדש מנוי לתשמ"ח
ל„קתדרה" – 30 ש"ח ל„פעמים" – 28 ש"ח

מנויי „קתדרה" ו/או „פעמים" אשר יזמינו ישירות מ"יד" יקבלו הנחה של 25% מהמחיר הקטלוגי.
לכל משלוח של ספר יש להוסיף 2 ש"ח.
הזמנות ישירות: יד יצחק בן־צבי, רח' אברבנאל, ת"ד 7660, ירושלים 91076 טל' 02־639203

חנוכה בגבעה ★
יריד חנוכה -
שפע של אירועים לכל המשפחה
אל תפספס

להשכרה - ביתנים

ליריד חנוכה מסגור, שיתקיים במרכז החדש, בצומת חניל, בין התאריכים 17-23/12

ספורט	פרחים ועציצים
צעצועים	עבודות יד
ביגוד	קוסמטיקה
יד שניה	אביזרים
תמונות	צימוד
ספרים	תוצרי נייר
תקליטים	מוצרי פלסטיק
אומנות	תוסיקה
	ועוד ועוד...

קבלת פרטים והזמנות:
טלמון - 03/470993
ביפר 03/667606 (שיר) - אייל.

מספר המקומות מוגבל
כל הקודם זוכה!!!

מפעל מתכת מציע למכירה

★ מכונות ומלאי
★ מחרטות ★ כרסומות
★ גליוטינה 3.10x10 מ'
★ מכונת כיפוף (ברייקפרסט) 160 טון x3.60 מ'
★ טרנספורמטורים לריתוך
★ שולחנות שרטוט, ריהוט וציוד משרדי
★ מלגזות, טנדרים ומכוניות
★ מלאי אביזרי חנעה וציוד שינוע

לפנות לטל. 03־9224125, לבנימין או מיכה

להשכרה בהזדמנות
אולמות 650 מ"ר

לתעשיה מסחר ומשרדים
ברחוב שונצינו 17 תל־אביב
לפנות לטלפון:
03־770391 ■ 03־747429

מ.נ.מ.ת.

מרכז ניתוב מוצרים בע"מ

חברת שיווק וקידום מכירות בצפון (חדרה עד ק.שמונה) בעלת קשרים בשווקי חו"ל מעוניינת בשיווק מוצרי חברות ומפעלים יצרניים בתחומים הבאים:

אגף מוצרי אופנה
● בגדי נשים, גברים וילדים ברמות: ספורטיבי עד אלגנט.
● אביזרי אופנה לסוגיהם

האגף התעשייתי
מוצרים ייחודיים בתחומי
● פלסטיקה
● אלקטרוניקה ומכשור
● מוצרים כימיים אנאורגניים
● פטנטים חדשים.

בהצעות רציניות בלבד נא לפנות למחלקת השיווק טל' 04־642339 ת.ד. 46651 חיפה

חיל רפואה מקיים

כנס הסברה למועמדים לעתודה האקדמית

לשנת הלימודים תשמ"ט במקצועות רפואיים:
רפואה כללית, רפואת שיניים, רוקחות, רפואה וטרינרית וסיעוד

מוזמנים להצטרף לכנס, תלמידי י"ב המעוניינים במקצועות הללו וכן הורים ומורים.

הכנס יתקיים בראשות קצין רפואה ראשי, תא"ל פרופ' יהודה דנון בבית־חולים תל־השומר, אולם בית סורסקי ביום ב' 7 דצמ' 87, בשעה 15.00.

ניתן להגיע לבית־חולים תל־השומר באוטובוסים של חברת דן: 35, 55, 64, 70, 71, 87, 43, 45.

הבדידות מעיקה עליך?

כס"ד

תשמ"ח בתשמ"ח

אל תשאר(י) חורף נוסף לבד!

התכונן(י) כבר עכשיו ל־1988...
כדי להישאר זוג נשוי לתמיד...
פנה מיד ל:

„בנה קינך" שידוכים לדתיים

הצלחה גדולה בין שומרי המסורת מכל הגוונים.
★ נאמנות וסודיות מוחלטת מובטחות לך. ★
רח' שטראוס 20 ב', ירושלים, ☎ 02־242428

לחברת שיווק גדולה
דרוש
מבנה
בגודל 600—400 מ"ר
למשרדים + מחסן

לקנייה או חשכרה לטווח רחוק באיזור מזרח ת"א – כביש איילון – דרך השלום

נא להתקשר טלפונית ל־זוהר או שלום, טל' 03־246183/4

מוצעים למכירה בראש־פינה

א. **מגרשים ובית מגורים** ברחוב רוד שוב, בראש־פינה, בשטח כולל של 11,770 מ"ר. הידועים כחלקות 30, 32 בגוש 13941.
ב. **מטעי זיתים** ממערב לכביש ראש־פינה–מטולה, מאחורי תחנת המשטרה, בשטח כולל של 22,833 מ"ר, הידועים כחלקות 19, ו־34 בגוש 13948.
ג. **מטעים** – חלקים בשותפויות במטעים, הנמצאים מצידו המזרחי של כביש ראש־פינה – הכוללים חלקות שונות בגוש 13948 ו־13949.
ד. **מגרשים** בצד דרום של ראש־פינה, בשטח כולל של 6,380 מ"ר, הידועים כחלקה 36 בגוש 13961.
ה. **קרקעות חקלאיות** מצידו המערבי־צפוני של כביש ראש־פינה–כפר־הנשיא, מול איזור התעשיה, בשטח כולל של 44,034 מ"ר, הידועים כחלקות 22, 31, 32, 33 בגוש 13963.

1. פרטים לגבי המקרקעין הנ"ל ניתן לקבל אצל הח"מ.
2. הצעות בצירוף ערבות בנקאית בשיעור של 5% מסכום ההצעה יש להגיש לח"מ עד ליום 26.12.87.
3. אין הח"מ מתחייבת לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא.
4. המכירה טעונה אישור בית־המשפט.

מרים שפירא, עו"ד
מנהלת עזבון המנוח יוסף הורוביץ ז"ל
רח' יהודה הלוי 81, תל־אביב.
טל' 03־613264, 03־613672

מעוניין להשקיע במשרד נסיעות

סך של כ־75,000 דולר
כשותף פעיל

לפרטים: נא לפנות ל־עו"ד רם אילני 03־225568, בימים א'–ד' בשעות 19.00–22.00

למכירה ציוד לתעשית מזון מגרמניה

מערבלי סטפן לתעשית סלטים ובשר+פרסים לחלוקת בצק לסופגניות ולפיתות עד 160 גרם + מטחנת בשר תעשייתית + מטחנות פרג + משטחת בצק „רונדו" 60 ס"מ רוחב לעשית גלילי בצק + מטחנות לכל מטרה + משאבות ריבה לסופגניות

בעבודה: 02־523560, בבית: 02־522269, 02־438655

מסעדת פועלים משגשגת בנתניה

חייבת להימכר לרגל נסיעה
ת.ד. 5433 קרית־ביאליק
★
סודיות מובטחת

ש. שפרה: זרה במקומה

(המשך מעמוד 21)

במישור אחר, במיפגש שבין עיסוק מוחצן, שאין עימו תוצר, אף כי התוצאות משחקות מישחק של חיים ומוות, לבין עיסוק מופנם: בין חיים בהוויה פוליטית של מסכות ללא פנים, ללא קלסתרים, לבין חיים בהוויה אשר פניה אומנם מבקשות להן מסכות, אבל בלא קלסתר אי־אפשר לה.

● רבים משירייך קצרים.

אני יכולה להעיד רק על השירה של עצמי. אך נדמה לי שמשך הנשימה של נשים קצר, שיש להן ריתמוס פוריות קצר. אני כמעט לא

לוחית עשתורת, מגידו, בעולם משתי חיות שונות

מכירה ספרות בעלת נשימה אפית רחבה שנכתבה על־ידי אשה. לרוב זוהי פריחה לירית, שהיא בעצם כעין רפסודיה של רגעים, או אפיזודות שיש ביניהם קווי חיבור.

● יתכן שבארץ מתגלת המציאות במיוחד ביצירת האשה.

אשה יוצרת בארץ נושאת על גבה רגשה כפולה ומכופלת. אשה אינה שותפה שווה ופעילה, וכדאי לקרוא לדברים בשמם – אין היא חשופה להרוג וליהרג בקרב. אמת, היא תמיד בכוננות אנוש המוליך את בנו לעקדה, אבל לעולם אינה בכוונת יצחק הנעקד, שכן אחד מצירי חיינו המרכזיים והכאובים נמצא מחוץ לתחומי התנסותה. היא מתנצלת תדיר בלשונה של רחל „רק על עצמי לספר ידעתי / צר עולמי כעולם נמלה".

● את כותבת על אשמת האשה שאינה יכולה לבוא תרומה.

כשבנם של ידידי נפל במלחמה בלבנון אני הרגשתי אשמה כשה כאדמה, כארץ הזו, המתלבשת בצלמה של אישה, והנער הוא העלם תמוז, קורבן התמיד של ההוויה המזרחתיכונית.

● אבל מי שנושא את הנער הרוג אל ההרים בשיר „על מות לנער", הוא רחם ולא אשה „...רחם בנהריים הטנאות / במלתעות מחוצות".

אם תרצי, אשמר אפילו להוות את הרחם.

● המוות של הנער, של אביך מיכאל בשירים, הוא חי מאוד, יפה אפילו, אף־על־פי שהיה לך מגע קרוב עם המוות והתגלות.

מכאן תחושת ההוסש, איך נהפך הכאב ליופי. ואולי מחת ולידה הם חלק מתהליך מחזורי אחד. כארכיטיפים המיתיים הדברים קיימים בניגודם, כמו בשפה בכללי: אם אורת חי, אמרת מת. והזה אם כל חי היא גם גוזרת מותו.

● אביך מיכאל, שאני מעולם לא קראתי לו אבא, אלא תמה, והוא האיש שהשפיע עליך ביותר.

אני חבה לו כל מה שאני וכל מה שאינני. הוא כעין אב שכסה לא רק מפני שהשפחה שלנו גדולה, אלא מפני שגילם את המקום, את הארץ שמבעד לעיניו ראיתי אותה [illegible] שלה, הוא גידל אותי ואף הוריש לי את [illegible].

● מה הביא אותך לטיפול התרגום לעברית [illegible] של ספרות המזרח הקדום?

ראשית, במובן, החיפוש אחר לשון שתואמת את התרגום [illegible] ביותר לכללי. ועוד ההכרה לי תוך כדי עיסוק בספרות ישראלית, שהתכנים המקומיים נזקקו לשולחן זר, ומכאן למהדורות [illegible] ולא מזרחתיכונית.

● כך את מגדרת [illegible].

„אינני מכירה אומה שתרבותה מעליה עשר [illegible] גבולי תרבותה, ואולי גם לשמש, סכות חיבור אל [illegible] מקור יניקה משותף לכל יהודיה, ללא הבדל עדה [illegible]

מעולם לא נדרשתי לכנענות כאידיאולוגיה, אלא כתחושת עולם

את חשבון הנפש של הצד הערבי על חלקו בטרגדיה הארץ־ישראלית אני משאירה לצד הערבי

עירבק שבה גדלתי היתה בטעם המושבות של פרדסים, ערבים בשכנות טובה ויללת תנים

אני מאמינה גדולה בכוח של המקום, בכוח של הלשון, ולא פחות מאלה – בכוח של הבורה

לאומה אחת. תמיד תמהתי כיצד הגיע המקרא לשלמות נפלאה ללא רובדי ביניים. כאן נתפענחו לי רובדי התשתית של הספרות המקראית. מאידך, בהגדל מכניזם ההפקעה המקראית, מצאתי כאן חטיבה מיתופואית שנקברה בתחתית ההיכור שבין האדם להוויה, בין המלים לדברים.

● הרצף הלשוני והתבניות הארכיטיפיות מחברים אומנם את ספרות המזרח הקדום אל המקרא, אך יש במקרא, בתורה ובנבואה בעיקר, מה שאין בספרות המסופוטמית.

וכי הצעתי לדחות את המקרא מפני הספרות המסופוטמית? אבל מה נותר מסיפור שמשון שהוא ודאי אחד מדגמי הגיבור השמשי, כמו תמוז, אדוניס, אודיס, מה קרה לו במקרא: כולו „מסובב" על־ידי האידיאה המונותיאיסטית, והצד המיתי טושטש.

● את בודדת בעצם במיתי ולא במונותיאיסטי.

אני עוסקת בספרות ולא בתיאולוגיה. אין ספק שכל כותבי עברית שגדלו על המקרא, כותבים בצילו, אבל השאלה היא באיזו מידה ספרות יכולה להיבנות מרכת ההפקעה של המקרא והגיחוק מוזיאליה, מהקונקרטי. הרי הספרות העברית „סותכת" איתה קשרי זה של התמודדות עם הקונקרטי עד היום. נדמה לי שעדיין לא השתחררנו מ„מין ציפור" ו„מין פרח".

● יש יוצרים שהצליחו.

חלק גדול מן השירה בת ימינו כתוב בשום לשון, ולכן היא ניתנת לתרגום לכל לשון, כי יש ניתוק לא רק מן המיקום ומאקלימו, אלא מן הספרות של המקום.

● רק מעטים זכו כמוך להיות כאן מיספר דורות.

אכן, נוצר מצב פארדוקסלי: בת המקום, ואף־על־פי־כן לעתים זרה מבחינה תרבותית וחברתית. אם, חלילה, מתגנבת אל שירתי רמות קדומה מן המיתוס של המזרח התיכון אני מוזמנה על עצמי מייד תווית של „כנענית". ואם אני מריחה גשם כשלהי אלול, אני פקוט מדיינת. מיתולוגיה יוונית היא אורחת רצויה, כבו היא נתפסת כחלק מן הרוח המערבית. אמרי מיתוס, ובייד את נתחרת בעבודות אלילים, ירחם הכם, נהספעות ניטשיאניות, ומכאן ועד לפאשיזם הדרך קצרה.

● עמיתייך, ולא את, הם המייצגים ואף מכתיבים את כיוון התפתחות התרבותית בארץ.

הוא אשר אמרתי: זרה במקומי.

● האם את לא מטעמת תפיסה שבטנות של מי שזכו להיוולד כאן?

בת המקום, נכון. אבל תרשית נתונה, וכבה מאות ואולי אלפי יורדים ילידי הארץ יעידו. דור המקים ואף עשירי יצאו כבאו. אני בוחרת כל בוקר מחדש. אבל אינני נורסת: „סולימית" [illegible].

דווקא מתוך מרד בבה שהתרחש באושוויץ ובדכאו הצבתי שיקום כאן משהו חדש – אבל הזיכרון לא הוליד מרד

מתלכנת / ואסור להציץ דרך חור הנבעולי, כדברי אלתרמן. יחיון של הוויה עברית בעלת יחוד תרבותי מתבסם והולך. ביתהו פריד דלת, וקולמית של נותר פורחת כבעבר לחלון לפתוח כיכברה בלוס־אנג'לס, או להבים שביס ב„אור שכוח".

● ובניה אחר השורשים טובית. הדיאות טובים לשולך.

הסכנה שהעלוה תלך אחרי השורשים מתמעטת. הדפוס אחר בית־ההולדת האישי, שהוא מובן ולגיטימי, הפך לחיפוש אחר בית קיבוצי שאינו ביתי.

● ואושוויץ ודאכאו?

דווקא מתוך מרד בבה שהתרחש שם הצבתי שיקום כאן משהו חדש. לא אמרתי לשכוח, להיפך. אלא שהזיכרון תעך לנוסטלגיה לא אל מקום טוהם, אלא אל מקום חורה חריבה. הזיכרון לא הוליד את המרד.

● אומך „צביאי" הוהיים בשם אחרים.

המקום הזה הוא הגר שהרקברים שלנו, ואפילו ללא כצבה. גולי ספרד נשבעו לא לדרוך עוד על אדמתה, ואנחנו –

● את לא יכולה להבין כבנים להיתנק מאבותיהם.

אני לא מכירה שום צמיחה תרבותית־ספרותית ללא מעבה של מרד.

● הוי תהליך קצת הראאי, בעיקר בתרביל יהודי.

התחיה הלאומית העברית התחילה כמרד, והיא נשברה אל מול השואות המתים, כי אין קשה מגמור בצילו של אב מת. [illegible]

● הספר היכולה לסרור באבות מתים [illegible] את הספרות העברית.

הספרות העברית מצאה לה הרבה נתיבי בריחה, ובלבד שלא תצטרך להתמודד עם הדיוקן העצמי שלנו [illegible]

[illegible]

כאנשי הקנאל, התובעים מדינה פלסטינאית, אינם תובעים אותה בשמם של הפלסטינאים, אלא בשמה של מדינה נקיה מערבים.

● הציונות באה להקים כאן מדינה יהודית.

קיימי לב איך הקיננה הפנטסטית עלינו. פעם נהגו לומר מדינה עברית. קיום יהודי בעולם לא דרש פיסת קרקע. ואולי זהו גם סוד נצחיותו. קיום יהודי בלתי טריטוריאלי ונדיל בכל שיחה, בתנגש ללא הרף עם ההגדרה העצמית החילונית שלנו כאומה.

● לזאת ייקרא „כנענות".

מעולם לא נדרשתי לכנענות כאידיאולוגיה - אלא כתחושת עולם. אם את מוכרחה להתחפש בתוית, אבחר עבריות ולא כנעניות. האם האנגלים זקוקים לאידיאולוגיה של „אנגליות" כדי להיות אנגלים!

● אולי רק מי שנוסעה בתוך את המעגל העולם מבית התיהודי, יכול לסטור איתי בעבריות חילונית בלי „הקפיצה" ההיסטורית הכנענית.

אמת. אך אני מוכרחה להכיר בעבר הטראגי, שהוא נחלת הרציפות הלאומית והתרבותית שלי. ואני לא מוכנה ראיות אותו באופן מלאכותי, או לכלא אותי בתוארים שאינם מתיישבים איתי.

● אך הבית היה דתי, ואולי דתי מאוד.

אין ספק שהייתי בת בלל. מן הברכה על ארבעת המינים בחג הסוכות נותר בעיקר הניחות. ודאי, גם לשון הברכה היא חלק מן המאגר הלשוני שלי, ביחוד שתוך כדי ברכה הופנה אבי את תשומת ליבנו לפראה האתרוג, לריחו המיוחד, לפרופורציות שבין הפיטם והגוף, למגע המיוחס של עלי הלולב, לשליבר היפה של התיה שוסר ני־אימי הלולב.

● היום כשיריים רק את בגיבורית „השוחרות".

בנעירות שבה גדלתי היתה בטעם המושבות של פרדסים, ערבים בשכנות טובה, נשימת באר ויללת תנים. [illegible] שעברה הוויה התרבותית הישראלית כולה. אני לנדתי בבית־הספר „העברי", שבו למדו בנות ובנים ביחד [illegible]

● ואני למדתי, רק בעבר מספר שנים, באותו בית־ספר בכיתות נפרדות של בנים ובנות.

[illegible]

● פניית הבעיני בעבריות [illegible]

כאן את בגלה [illegible] אינני בבירה עיני שיסאל את השאלה הזאת. [illegible]

● מאידך, את מודה שהמציאות סיפקה בסיס [illegible] הערבי בספרות העברית.

את חשבון הנפש של הצד הערבי על חלקו בטרגדיה הארץ־ישראלית אני משאירה לערבי, אף־על־פי שלדאבון לבי חשבון זה אינו נעשה.

[illegible]

פרשת השבוע

ויצא

מאת מנחם בקר

"וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע, וַיֵּלֶךְ חָרָנָה" (כח, י)

על פסוק זה שבפתח הפרשה מעיר רש"י: לא היה צריך לכתוב אלא "וַיֵּלֶךְ יַעֲקֹב חָרָנָה"; ולמה הזכיר יציאתו (מבאר שבע)? אלא מגיד, שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם (על הבריות). שבזמן שהצדיק בעיר – הוא הודה. הוא זיוה, הוא הדרה (= הוא מעניק הוד והדר למקום-מגוריו): יצא משם – פָּנָה הודָהּ, פָּנָה זיוָהּ, פָּנָה הֲדָרָהּ (סר ונעלם כל ההוד וההדר מן המקום).

הגאון רבי יוסף דוב סולובייצ'יק מבריסק, בעל בית הלוי" (1820 – 1892), מסביר את כפל-הלשון בתחילת הפרשה בדרך הבאה: כשאדם עובר ממקום למקום, הוא עושה זאת מאחת הסיבות הבאות: א) הוא מחליט לעזוב את מקום-מגוריו, מנימוק זה או אחר. ב) הוא משתוקק להגיע למקום החדש.

במקרה של הליכת יעקב לחרן נצטרפו יחד שתי המטרות הבאות: לברוח מעשיו אחיו, הזומם להרגו, ולהגיע לחרן כדי להקים לו משפחה הראויה לבית אביו. לגבי רבקה פעלה כאן בעיקר המטרה הראשונה: להרחיק את בנה האהוב מן הסכנה המרחפת עליו; ואילו יצחק – שלא ידע על מזימת עשיו כלפי אחיו – חשב כאן על המטרה השנייה: שיעקב בנו יישא לו אישה, הראויה למשפחת אברהם. מטרה כפולה זו של יעקב מרומזת איפוא בכפל-לשון בפתח הפרשה: "וַיֵּצֵא יעקב מבאר שבע, וילך חרנה".

"וַיִּקְרָא לוֹ לָבָן יְגַר שָׂהֲדוּתָא, וְיַעֲקֹב קָרָא לוֹ גַּלְעֵד" (ל"א, מ"ז)

נשאלת השאלה: מה ראתה התורה לספר לנו פרט לשוני זה? אומר על כך הפרשן האיטלקי רבי עובדיה ספורנו (1470 – 1550): התורה באה לספר כאן בשבחו של יעקב אבינו, שחרף שהותו שנים הרבה בארם נהרים – לא שינה כמלוא נימה את לשון הקודש, שרכש בבית אביו. וכבר ציינו חז"ל במדרש שוחר טוב, שסגולה זו הנחיל יעקב לבניו אחריו; ובני ישראל נגאלו ממצרים, בין השאר, בזכות דבקותם בלשון-הקודש של האבות הראשונים.

ממידרשי חז"ל

"וַתַּעַן רָחֵל וְלֵאָה וַתֹּאמַרְנָה לוֹ..." (ל"א, י"ד)

למה מתה רחל תחילה (קודם שמתה לאה, אחותה הגדולה)? רבי יהודה ורבי יוסי (חולקים בדבר):

רבי יהודה אמר: שדיברה בפני אחותה (= רחל הצעירה מיהרה להשיב ליעקב קודם שהשיבה אחותה הבכירה), ולכן נענשה מידה כנגד מידה בהקדמת מותה).

אמר לו רבי יוסי: ראית מימיך אדם קורא "ראובן", ושמעון עונה אותו?! והלא לרחל קרא, ורחל ענתה אותו (= יעקב פנה תחילה לרחל, ככתוב: "ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו" (ל"א, ד'); ולכן בדין הקדימה רחל להשיב ליעקב על פנייתו). אלא לא מתה רחל (בדמי ימיה) אלא מקללתו של זקן (= בגלל קללת יעקב): "עם אשר תמצא את אלהיך, לא יחיה" (ל"א, ל"ב); והיה כן (= קללתו נתקיימה), כשגגה – כהוראה מוטעית) היוצאת מלפני השליט (על-פי קוהלת י', ה'). כשם שמתקיים כל דיבור היוצא מפי השליט, אפילו דבור שנפלט מפיו שלא בכוונה; כך נתקיימה קללת יעקב, אף-על-פי שבוודאי לא היה מוציא מפיו קללתו כלפי רחל אשתו).

חסידים מספרים

כיצד הפיס הנצי"ב מוולוז'ין דעתו של אורח נכלם?

על הכתוב בפרשתנו: "וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו" (כ"ח, י"א) מעיר רש"י על-פי חז"ל (חולין צ"א, ע"ב): עשאן (יעקב) כמין מרזב (= צינור) סביב לראשו, שהיה ירא מפני חיות רעות. התחילו האבנים מריבות זו עם זו; זאת אומרת: עלי יניח צדיק את ראשו! וזאת אומרת: עלי יניחו! מייד עשאן הקדוש-ברוך-הוא אבן אחת; וזהו שנאמר: "ויקח את האבן, אשר שם מראשותיו, וישם אותה מצבה" (כ"ח, י"ח).

★

בעניין זה מספרים חסידים: סוחר אחד, שהיה גדול-מידות ובעל-בשר שלא כדרך הטבע, בא אצל הנצי"ב מוולוז'ין (רבי נפתלי צבי יהודה ברלין; 1817 - 1893) כדי להיוועץ עימו בענייני עסקיו. הנצי"ב קיבל כדרכו בקודש, את האורח בלבביות רבה והציע לו כסא, שמושבו היה עשוי מקלעת-קש. אך משהתיישב האיש כבד-המשקל על המושב המחורר, פקעה המקלעת של המושב וחור גדול נפער באמצעיתו.

חלשה דעתו של האורח על מה שעולל, שלא ברצונו, לכסאו של הגאון, והדיבר ממש נתקע מפיו. ביקש הנצי"ב להפיס את דעתו של אורחו המבויש ואמר לו בדרך הבדיחה והחידוד: המעשה שאירע לך זה עתה מזכיר לי מה שאירע ליעקב אבינו. בשכבו לישון בבית אל לדברי הקדמונים, היו האבנים מריבות זו עם זו על הזכות לסעוד את ראשו של אבינו יעקב. עשה הקדוש-ברוך-הוא פשרה ביניהן, וכל האבנים נעשו אבן אחת.

אף לך אירע, ככל הנראה, מעשה מופלא מעין זה: החורים הרבים של מושב-הכסא היו מריבים על הזכות שמר ישב עליהם, וכדי לפייס ביניהם נעשו עשרות החורים חור גדול אחד...

תור של שעות עבור חפיסת שוקולד

(המשך מעמוד 11)

לי: "המשטר הקומוניסטי השיג דבר אחד – אין היום בפולין דלות משפילה כמו שאתה רואה בפרברי-עוני של ערים מערביות צפופות אוכלוסין".

אבל אין גם עתיד כלכלי ברור. מראה של ארבע או חמש נפשות מצטופפות בחדר אחד שכיח מאוד. למכונית תוצרת פולין אתה ממתין עשר שנים. לדירה משלך אתה יכול להמתין ברווח דור – להירשם היום, כדי שילדיך יזכו בה. רמת החיים של הבנים ירודה בהרבה לעומת זו של האבות.

■

לשנות מהיסוד

בקיץ 1986 סברו כמחצית הפולנים, לפי תוצאות הסקרים שמציג בפני קביאטקובסקי מן המרכז לחקר דעת קהל, כי מצבם הכלכלי אינו טוב ואינו גרוע במיוחד. כ־40 אחוז מהם אמרו, שמצבם רע ורע מאוד. עכשיו, ערב הרפורמה, השתנתה התמונה: אחוז המגדירים את עצמם כמעמד הביניים ירד עד פחות מ־20, ואחוז המגדירים את מצבם הכלכלי כקשה עד קשה מאוד עלה לכמעט 75 אחוז. רק פחות מרבע מן הפולנים מאמינים בשיפור כלשהו. 40 אחוז חוששים מהרעה נוספת.

העורך הראשי של "החיים הכלכליים" אומר: האדם הכלכלי הושחת אצלנו. אין יוזמה. הפתרון הוא אכן שינוי מן היסוד. אבל איך, אדוני, איך.

עזבתי את פולין תחת רושם אחד, בלתי-נמחק ומתחזק: הסוס של ה"סוציאליזם העממי" בניסוחו המקורי מלפני 40 שנה נגמר. בכל המובנים: הפוליטי, הכלכלי, החברתי, התרבותי. שני שלישים מצעירי פולין סבורים, שנזקיו של המשטר הסוציאליסטי לפי הדגם ההוא עולים על יתרונותיו, או לפחות שווים להם. וזהו פירסום רשמי.

מחוץ לתחום הרשמי והמותר, קיים בפולין מחזור מקביל של חיים ציבוריים, במיוחד בתרבות ובפוליטיקה. אך התחומים, שהיו נפרדים מאוד בימי היד הקשה של המשטר הצבאי, עכשיו הולכים ומיטשטשים.

בחיפושיה אחר צורת משטר חדשה, עומדת פולין על סף ניסוי לוטה בערפל. חלק מן המחדשים מדברים בגלוי על ההכרח להנהיג בפולין קניין פרטי, באמצעות שוק מניות כמו במערב, למכור מפעלים לידיים פרטיות. פרופ' סארובסקי, סגן ראש הממשלה ואבי הרפורמה, עדיין נרתע מרעיון זה.

אנו דוחים, הוא אומר, את ההצעה לחולל בפולין מהפך של פריבטיזציה. אבל שר האוצר הפולני אינו מהסס לומר, בתשובה לשאלתי, שאכן צריך לפתח בפולין שוק הון חופשי. ומהו שוק הון חופשי אם לא שוק של בעלות פרטית?

כלכלן ממשלתי אחר, שהסיע אותי לאולפני הטלוויזיה ומשום מה ביקש להשפיע עלי שאגיד משהו חיובי לפולנים בשפתם, מסביר: שמע, הלא מה שאנחנו מציעים לעשות עכשיו ממש לקוח מן המירשמים של מילטון פרידמן ומרגרט תאצ'ר.

אולי זו העדות החזקה מכל לבילבול המושגים והכוונות.

■

החלום הצרכני

לאורכה ולרוחבה של פולין פזורות חנויות שהשם "פאווקס" מתנוסס מעליהן בגאווה.

"פאווקס" היא מערכת שיווק של מוצרי מותרות מערביים לצרכנים תמורת דולרים אמיתיים, ללא מכס, ובלי לשאול כלל וכלל למקור הדולרים הללו. מה שחשוב לממשלה הוא רק דבר אחר, אחד ויחד: שהדולרים עוברים מכיס האזרח לכיס הממשלה.

דולר הוא כאן מטבע עובר לסוחר. בעשר בבוקר עומדים להם עוברי אורח בתור שקט בכניסה ל"פאווקס", מגיעים אל הזבנית, מבקשים, למשל, בקבוק וודקה, ניגשים לקופה, שולפים דולר מן הכיס, משלמים, מקבלים חמישה סנטים אמריקניים עודף ואת הבקבוק.

בעל הדולרים יכול לחיות בפולין כמו במערב אירופה, אבל הרבה יותר בזול. לקנות יומיום שוקולד מיובא, פירות מיובאים, משקאות חריפים ממיטב הנפוליאונים הצרפתיים, סיגריות אמריקניות, סרטי צילום גרמניים, ווידיאו יפני, בגדים איטלקיים. הכל, בשפע, מהר, ביעילות.

תמורת 2500 דולר אתה יכול לקבל, כמעט הישר מן המדף, מכונית פולנית חדשה, ותמורת 6000 דולר מכונית יפנית.

מחזור חנויות "פאווקס" נאמד במאות מיליוני דולרים. ישראל החלה לשווק לשם באחרונה ליקר "סברה" ומוצרי מזון אחרים.

"פאווקס" הוא החלום הצרכני מאיר העיניים ומעורר הדימיון נלב האפרוריות הפולנית. חסלו אותו, ושום רפורמה כבר לא תועיל.

■

תבוא בקיץ

"לא טוב לבקר בפולין בנובמבר", מסיים את השיחה יו"ר המפלגה הקומוניסטית הפולנית, שבלי המשקפיים הכהים על פניו, נראה כמי שהסיר איזו מסכת הגנה ונפתח להשיח את ליבו. "זהו חודש קודר במיוחד. לא רואים את יופיה של ארצנו: רק גשם וזלעפות ורוחות עזות". הוא מזמין לבוא בקיץ, כאשר הכל יפרח.

■

סוף: לחיצת יד

גנרל וויצ'ך יארוזלסקי לוחץ את ידי לפרידה, ולרגע קצר מאוד החולף כהרף עין, אני נזכר באירוע מילדותי.

זכיתי, בהיותי בן 10, להיות אחד התלמידים שנבחרו לייצג את בית ספרי בלודז' בפגישה המסורתית, שהיה עורך ב־22 ביולי מנהיג המפלגה הקומוניסטית הפולנית דאז, בולסלאב ביירוט, לתלמידים המצטיינים. והינה ברגע האחרון ממש הגיעה תשובה מוורשה: פלוצקר ישאר בבית. לא רק בגלל השם היהודי, אלא גם בגלל המוצא המעמדי.

וכי מה אענה לשאלתו של יו"ר המפלגה הקומוניסטית, לכשזה ישאל אותי, מה עושה אביך? לא אוכל לומר, שאבי הוא כורה פחם או טרקטוריסט או לפחות בנאי. אגיד – אבי מנהל חשבונות. נו, באמת, חברים, טובארישה, האם לשם כך בנינו את פולין הסוציאליסטית?

נשארתי איפוא שלושים שנה מחוץ ללחיצת ידו של היו"ר, עד שהגעתי כעיתונאי ישראלי, לחדר ישיבות הממשלה בוורשה, ללחוץ את היד תחת סמל הנשר בלי הכתר. משהו מלוח שרף את קצה העין. היה זה אחד הרגעים הבודדים שבהם חשתי שחזרתי לפולין. פולין האחרת, אני מקווה.

משרד החקלאות
מינהל המחקר החקלאי
היחידה להדרכה

מרכז וולקני, ת"ד 6, בית-דגן, 50250
טלפון 980205 (03) 980111 (03)

קורסים מתקדמים במדעי החקלאות

בשנת הלימודים הקרובה יפתחו במסגרת מינהל המחקר החקלאי קורסים למתקדמים כמפורט להלן:
סמסטר חורף תשמ"ח (1988) התחלת הלימודים ב־17.1.88
הקורסים יתקיימו במתכונת של 10–12 פגישות שבועיות, 2 שעות בכל פגישה בשעות הצהריים ואחה"צ.

רשימת הקורסים	מרצים
1. פרקים נבחרים בגידול הדרים	ד"ר יאיר ארנר, ד"ר אהרון כהן
2. פרקים נבחרים בביולוגיה מולקולרית של צמחים	ד"ר אורי לביא
3. תרביות תאים ורקמה של צמחים יישומים במחקר הקלאי	ד"ר אהרון ולצר, ד"ר שמאי יצהר
4. נושאים נבחרים ביחסי טפיל-מאכסן במחלות בעלי-חיים	ד"ר מנחם בנאי
5. פרקים נבחרים בתזונת מעלי גרה	ד"ר דני בר-גוליה
6. אנרגיה בחקלאות	ד"ר ישעיהו סגל
7. פרקים נבחרים בייצור תוצרת חקלאית לתזונה ייחודית ובריאותית	ד"ר צבי ויינברג
8. מגמות ריבוי ופיתוח של תפוח-אדמה	ד"ר דוד לוי
9. הדברה ביולוגית של נמטודות טפיליות של צמחים	ד"ר יצחק שפיגל, ד"ר איתמר גלזר
10. קרקעות ארץ-ישראל	פרופ' יואל דן, ד"ר פנחס פיין
11. סקר קרקעות	ד"ר פנחס פיין, פרופ' יואל דן
12. וירולוגיה – אספקטים מתקדמים	ד"ר משה בר-יוסף

הקורסים מיועדים לחוקרים, רופאים וטרינריים, עובדי מעבדות בתעשייה, מרכזי משקים, מדריכים ועובדי חברות, מורים לחקלאות ולביולוגיה ולחקלאים בעלי השכלה מתאימה.

המעוניינים יפנו אל היחידה להדרכה במינהל המחקר החקלאי, ת.ד. 6 בית-דגן 50250 לשם קבלת פרטים, חוברת הקורסים ולהרשמה

* מספר המקומות במרבית הקורסים מוגבל

מבנים ניידים
מחסני קירור והקפאה
"רולן" בע"מ
חיפה: 729874/5/6 – 04-740656
אשדוד: 534754 – 08-522046

"לבנים" ישוב כפרי בגליל
מעל הכנרת (ליד חוקוק)
קולט משפחות
עדיפות עם ילדים בגיל בית-ספר
נא לפנות בכתב עם קורות חיים לוועדת קליטה "לבנים", ד.נ. חבל כורזים, מיקוד 12396

מודעות לימודים והכשרה מקצועית
ראה במוסף 7 ימים שער אחורי פנימי

A NEW AND LUCRATIVE INVESTMENT

We are the only organisation in Europe, if not in the entire world, to offer this unique opportunity for privat investment. Although launched only recently, experience has already proved the rapid growth that can be made.
We are therefore offering to selected applicants participation of 50% which can be taken either by individuals or by companies or by groups of investors together.
Profits will be in proportion to the investment made.
minimum input: US $ 500.000,–
Privacy and secrecy guaranteed.
Apply to: Benelux Promotions
68, Ave de la Liberte
1930 Luxembourg

בית"ר לנקניק בת"א
מחפש משקיע שקט/שותף
החל מ־400,000 ש"ח
ת.ד. 5388 חולון

למכירה לרציניים בלבד
מסעדה משגשגת
ליד כנר דיזנגוף
(המקום בשכר חודשי)
השקעה: $ 300.000.–
חוזה לתקופה ארוכה
ת.ד. 1334 ת"א ל/60857

בזק החברה הישראלית לתקשורת בע"מ

לידיעת תושבי נתניה ויושבי האזור

אנחנו עוברים דירה

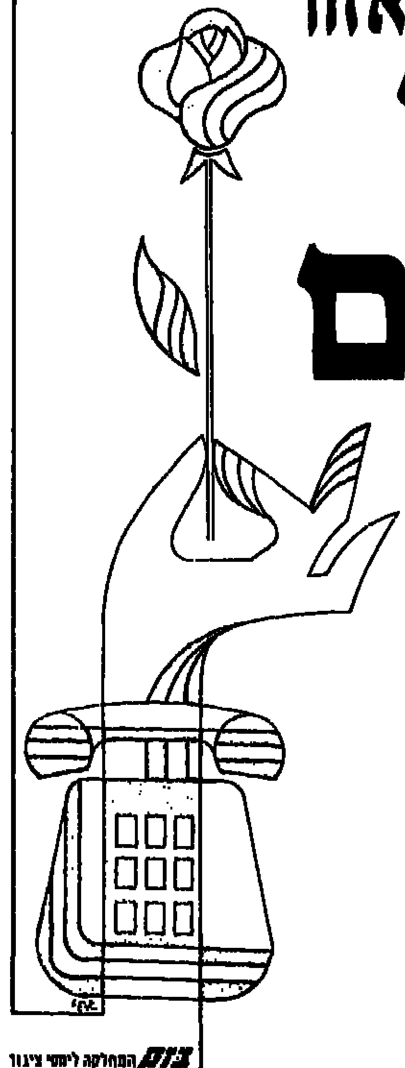

משרד העסקים ותחנת השירות של חברת בזק יפתחו בכתובתם החדשה. רח' מינץ 1 (פינת רח' הרצל 59) טלפון 053-21333. ביום א' 29.11.87. וזאת במקום המשרדים ברח' שמואל הנציב 30.

עקב המעבר לא תתקיים קבלת קהל במשרד העסקים ותחנת השירות בימים ה' - ו' 26 - 27.11.87.

בזק המחלקה ליחסי ציבור

צים חברת השיט הישראלית בע"מ
מכרז מס' 2
צים ZIM
מכירת עצי סיוור (דנג') בנמל אשדוד

[illegible]

אורי צוקרמן
מנהל אגף אדמ' משק ונכסים

מכללה לחינוך סמינר הקיבוצים ת"א.
המכון לחינוך גופני תנועה ומחול

כנס בוגרי המסלול למורים לתנועה ולמחול

לרגל אירועי שנת העשור למסלול למחול יתקיים כנס בוגרים נא התקשרו טלפונית אל המכון 03-424221 לעדכון פרטים אישיים.

ח. חיים ובניו
שיפוצים
הריסה
בניה וטיח
תיקוני חשמל
וריצוף
טל' 03-393338

מחשבה קדימה בע"מ

פרופ' פיטר דיוויס – ראש החוג לעסקי משפחה בבית הספר למינהל עסקים וורטון שבאוניברסיטת פנסילבניה בארה"ב. יועץ לחברות בארה"ב ומחוצה לה.

מר ג'ון אלדרד – ראש המחלקה להתפתחות ארגונית בבית הספר למינהל עסקים וורטון בארה"ב – מומחה לניהול אנוש בארגונים עסקיים. יועץ לחברות בארה"ב ומחוצה לה.

רו"ח אלון ברוידא – רו"ח (ישראל), שספרו, הדן בעסקי משפחה, שותפויות, תיכנון הסדרי רכוש במשפחה ובעסק המשפחתי, תכנון עיזבון וחוזים במשפחה ובשותפות, עומד להתפרסם בקרוב.

פרופ' יוסף גרוס – עו"ד (ישראל) מראשי החוג למשפטים באוניברסיטת תל-אביב, מחבר הספר "מיסוי חברות – חברת מעטים והחברה המשפחתית" ומחברם של מספר ספרים נוספים בנושאי דיני חברות ומיסוי.

מר יעקב חסון – מנציבות מס הכנסה, ממחברי הספר "קופות תגמול ומס הכנסה" המהווה את האורים והתומים לכל מי שעוסק בקופות הגמל בישראל.

יפגשו איתך עם עסקיך ועם הנושאים המטרידים אותך ו/או את לקוחותיך

בתחום מבנה העסק המשפחתי, הבעיות המאפיינות עסקים משפחתיים, הפתרונות שנמצאו נוסו ויושמו בארגונים משפחתיים קטנים כגדולים בארה"ב ובישראל, הסדרי רכוש בין שותפים ובעלי מניות, צוואות, ירושות, מיסוי העסק המשפחתי, מיסוי היחיד בעסק המשפחתי, קופות גמל ועוד.

במסגרת הסמינר הבינלאומי שיערך בימים 10–14/12/87 (חמישי אחה"צ, שישי, מוצ"ש, ראשון ושני) במלון הייאט בירושלים תחת הכותרת:

העסק המשפחתי
בניה – ניהול – המשכיות ומיסוי

הסמינר מיועד:
לבעלי עסקים משפחתיים, עו"ד, רו"ח וכל מי שיועץ לעסק המשפחתי.

זוהי הזדמנות חד פעמית לפגוש בכמה ממיטב המומחים בארה"ב ובארץ ולקבל פיתרונות מעשיים עבורך, עבור משפחתך, עבור עסקיך ועבור לקוחותיך.

הצטרף לכמה מבכירי אנשי העסקים בארץ שכבר נירשמו לסמינר.

לקבלת פרטים נוספים צלצל עוד היום לטלפון
052-572553 – 052-572685 – 052-572841

צנורות המזרח התיכון - עכו.
כור פלדה

עודפי ציוד למכירה

1) מנועים חשמליים, עד 1000 כ"ס, 6,6 ק"וולט, גנרטורים וטרנספורמטורים.
2) תיבות העברה (לחספקים הנ"ל).
3) מכונות לעיבוד שבבי, והשחזה ומעגלות.
4) ציוד עזר, לישור, לעטיפה, לשנוע ולשקילה.
5) ציוד לייצור מצמדות.
6) תנור הרפיה - רב תכליתי.

ניתן לקנות את הציוד במלואו או בחלקו.
ניתן לראות את המכונות בתאום עם מר ש. ארליך
ת.ד. 768 חיפה מיקוד 31007 טל. 04-810460,810487

"שפע" מסעדות
ייצור ושיווק ארוחות מוכנות (1984) בע"מ
מכרז למכירת כלי רכב
1. פיג'ו 5J, משחרית סגורה, 1983, מס' רישוי [illegible]
2. סובארו טנדר, ללא ארגז, 1982, מס' רישוי [illegible]
3. פיורינו, טנדר סגור, 1986, מס' רישוי [illegible]
[illegible]

בהזדמנות!
למכירה
חדש לגמרי
• תנור שבדי [illegible] לבגטים ולעוגות
• 2 תאים עם אדים ונוסף תא הפשרה גדול לתפיחה
קונין ציוד שלום צומת הרצוג
בית גולומב טל: 03-660973,660065

אדמות מילוי וחול כורכר בנגלתיים למכירה
טל' 03-765690

להשכרה חנות
60 מ"ר + גלריה, במקום מרכזי בחיפה (הנביאים 17), מתאים לכל מטרה
להתקשר לטל' 04-724472 במשך היום

דרושים במצב טוב
מעלית משא
20 מזנים
טל' 03-398388, 03-424018

ב.י. עסקים
מבצעים עבודות שיפוץ, הריסה, בניה, אינסטלציה, קרמיקה, ריצוף וצבע במחירים נוחים ובפיקוח מלא.
טל' 03-6440866 * 24 שעות

הטכניון
מכון טכנולוגי לישראל

היחידה ללימודי המשך ולימודי חוץ

מרכז חיפה

נותרו מקומות לקורסים הבאים

■ ניהול

א) לימודי תעודה
- ■ מינהל עסקים למהנדסים
  יפתח באמצע דצמבר 87
- ■ ניהול תעשייתי-עסקי להנדסאים וטכנאים
  הקורס נערך בשיתוף עם מכללת אתגר
  יפתח ביום שני 7.12.87.

ב) סדנא
- ■ יסודות וסודות השיווק
  מיועד למנהלים, מהנדסים ועובדים בכירים בעלי תואר ראשון העוסקים בשיווק בארץ ובחו"ל.
  הסדנא בהנחית ד"ר ג. ג'קסון.
  תפתח ב־6.12.87

■ מחשבים

א) לימודי תעודה
- ■ קורס תכנות בסיסי · שלב א'
  יפתח ב־9.12.87
- ■ קורס תכנות ישומי · שלב ב' מגמת מחשבים זעירים
  יפתח ב־8.12.87

ב) קורסי העשרה/השתלמויות
- ■ לוטוס 1-2-3 ·
  יפתח בינואר 88
- ■ שפת C
  יפתח בדצמבר 87.
- ■ D BASE III
  יפתח בינואר 88
- ■ הכרת המחשב למנהלים
  יפתח ב־17.1.88
- ■ מערכות הפעלה ·
  יפתח בסמסטר אביב
- ■ שפת APL
  יפתח בסמסטר אביב

ג) מעבדי תמלילים ומשרד ממוחשב
- ■ מעבד תמלילים WORDMILL
  א) קורס ערב יפתח ב־29.11.87
  ב) קורס בוקר יפתח בינואר 1988.
- ■ ניהול משרד ממוחשב ומעבדי תמלילים א'-ב'
  קורסי בוקר וערב יפתחו בינואר 88
- ■ ניהול משרד ממוחשב והכרת מערכת ההפעלה
  יפתח בינואר 1988.

ד) סדנאות
- ■ פניקס - מערכת תכנה כללית לחישובים בדינמיקת זורמים
  יערך בתאריכים 29-31 בדצמבר 87, מנחה פרופ' ספולדינג
- ■ הכרת המחשב למנהלים
  יערך בתאריכים 16-18 בפברואר 88
- ■ מערכת הפעלה VM
  יערך בפברואר 88
- ■ אינטליגנציה מלאכותית
  יפתח בפברואר 88

■ שמאות רכב

לימודי תעודה
- ■ קציני בטיחות בתעבורה.

■ גרפיקה

לימודי תעודה
- ■ גרפיקה שימושית, ביצוע
  יפתח בדצמבר 87.

■ נושאים טכנולוגיים מתקדמים
- ■ קורס בסיסי בתיב"מ על מיקרו מחשב
  יפתח ביום שני 7.12.87
- ■ אוטומציה ורובוטיקה תעשייתית
- ■ בקרה ספרתית (C.N.C)
  למתחילים ולמתקדמים
- ■ השתלמות להנדסאי בנין
- ■ מערכות ממוחשבות לשרטוט בנין
  יפתחו בדצמבר 87

■ שפות — קורסי אנגלית
- ■ אנגלית למתחילים שלבים א' וב'
  יפתחו בדצמבר 87
- ■ אנגלית להשכלה גבוהה
  יפתח ב־30 בנובמבר 87
- ■ אנגלית לשיחה ברמה מתקדמת
  יפתח בדצמבר 87.

■ קורס הכנה יסודי

לבחינות הכניסה לטכניון
יפתח ב־1 בדצמבר 87

פרטים והרשמה: במשרדי היחידה ללימודי המשך ולימודי חוץ,
בנין צ'רצ'יל קרית־הטכניון, חיפה, טל. 04-225150, 04-294464
קבלת קהל: בימים א'-ה' בין השעות 10.00—12.00, 16.00—18.00
יום ו' בין השעות 10.00—12.00

האוניברסיטה הפתוחה
היחידה ללימודי חוץ

מודיעה על פתיחת הרשמה לקורסים:
- אופרה - כיצד להאזין ולהנות
- הרומן הישראלי בשנות ה־80
- מבוא לפילוסופיה
- מבוטיצ'לי עד ראושנברג:
  מסע מודרך בתולדות האמנות
- אמנות ישראלית - (באנגלית) הרצאות וסיורים
- סדנת סופרים - כתיבה מונחית
- מבוא לדרמה השייקספירית
- מאותיות לתמונות: עיבוד ספרות לקולנוע

הקורסים מבוססים על חומר כתוב שפותח באוניברסיטה הפתוחה ...

המפגשים יתקיימו אחת לשבוע
בשעות הבוקר והערב במשך 12 שבועות
פרטים ניתן לקבל בטלפון 03-422636 בימים א-ה בין השעות 09.00-14.00.

עבור בצהוב
את הבחינה הפסיכומטרית

- קורס HIGH Q הינו הקורס ברמה הגבוהה ביותר מסוגו בישראל.
- משך הקורס הוא למעלה מ־90 שעות.
- טיפול אישי לכל תלמיד במסגרת שעות קבלה של המרצים.
- קורס עזר נוסף חינם למתקשים במתמטיקה.

נמשכת ההרשמה לקורסים לקראת מועדי הבחינות בפברואר ובאפריל 88.
מהדורה חדשה מעודכנת לשנת 88 של הספר הצהוב - עכשיו בחנויות.
ניתן להירשם טלפונית. אפשרות לתשלומים באמצעות ויזה וישראכרט
הנחה לחיילים!

HIGH Q
הכנה לבחינה הפסיכומטרית
רח' טרומפלדור 30 תל-אביב טלפון: 204990, 03-285288.

המכון לתקשורת הוידאו

וידאו - בימוי והפקה

קורס יסוד מעשי, ערב, בן 5 חדשים.
באולפן הטלויזיה של אוניברסיטת בר-אילן

בימוי אולפן • תכנון הפקה • צילום לטלויזיה • תאורה • עריכה • ניתוב תמונה.

במסגרת הקורס יבצע כל תלמיד עצמאית ארבע תכניות טלויזיה.

מסלול מיוחד לתלמידי תיכון לקראת גיוסם.

לפרטים: טל. 451734, 03-5462018

תכנות מחשבים

קורסי בוקר וערב
בסיומם משרה מובטחת
לבוגרים ...

משרדינו פתוחים
בין השעות 8.00-19.30 רצוף

בירושלים 32 בנין אליעל ת.ד. 510
טל. 251868

בחיפה ... טל. 860041

ביפו 36 ... טל. 221633

מכון להכשרה מקצועית

הטכניון
מכון טכנולוגי לישראל

היחידה ללימודי המשך ולימודי חוץ

מודיעה כי
נותרו מספר מקומות בלימודי תעודה

בנושא: **שמאות מקרקעין וניהול נכסים**
אשר יתקיימו בשעות הערב בתל־אביב

מועד הפתיחה: יום א' 6.12.87

פרטים והרשמה: הטכניון, היחידה ללימודי המשך ולימודי חוץ, רח' ליסין 14 ת"א, טל' 262134.

אוניברסיטת תל-אביב

בית הספר להנדסאים
ע"ש יוסף ורבקה מאירהוף
המרכז הטכנולוגי

מודיע על פתיחת הקורסים הבאים:

1. כתיבה טכנית באנגלית
בתאריך 29.11.87
מיועד לבעלי רקע טכני הרוצים להשתלם בכתיבה בשפה האנגלית בנושאים טכניים ועסקיים. הקורס ינתן באנגלית.

2. תיב"מ אלקטרוני
בתאריך 9.12.87
תכנון ויצור אלקטרוני באמצעות מחשב. מיועד לאנשי אלקטרוניקה העוסקים או רוצים להשתלם בתכנון או בפיתוח מעגלים אלקטרוניים.

פרטים והרשמה במרכז הטכנולוגי בביה"ס להנדסאים, רחוב האוניברסיטה 30, רמת אביב ת"א, בימים א'-ו', בשעות 09.00-13.00 ואחה"צ בימים א', ב', ד', ה', בשעות 17.00-19.30.

מתכונן לבחינות הבגרות?
לך מיועד הספר החדש
אלגברה
מאת
מירון טימור

- ★ מסביר ביסודיות כל חומר הלימוד (3 יח')
- ★ מדגים פתרון כל סוגי התרגילים הנדרשים
- ★ כולל תכנון ליניארי ומבוא להנדסה אנליטית

הפצה: דוד רכגולד ושות' אחד העם 55 ת"א
טל' 613170, 03-621581

קונים ומוכרים
עודפי
כבלי־חשמל
טל' 04-740643

א.ס.א.
לימודים בארה"ב
ייעוץ אישי וטיפול בהרשמה
ימים א', ב', ד', 16.00-19.00
שד' שאול המלך 35 תל־אביב
בית־אמריקה חדר 1111
טל. 03-472707

המכון לאקולוגיה אנושית
הדרכה • טיפול • מחקר

נמשכת ההרשמה לקורסים מקצועיים ב:

רפלקסולוגיה

- קורס מורחב — 6 חודשים
- קורס בסיסי — 3½ חודשים

פרטים והרשמה: רמת־גן, הגילגל 29
ימים: א'-ה' 09.00—17.00
טל. 03-798371, 03-794388

הלוח הכללי

הלוח הנפוץ ביותר

טלפון 261211

קופת חולים מכבי

דרושים

באיזור השרון

★ רופא נשים מומחה
שכיר ל־½ משרה.

★ רופא אורטופד עצמאי
מועמדים המעוניינים להתקשר עם הקופה יפנו לקביעת ראיון
בטל: 402466, 03-402468

באיזור בת־ים וחולון

★ עובדי מעבדה מנוסים
★ משרות מלאות או חלקיות.
לפרטים נא לפנות לגב' צ'רה
בטל: 880593, 03-880833

בסניף ירושלים

★ מזכיר/ה
- ★ נסיון בעבודה עם קהל
- ★ השכלה תיכונית.
- ★ עבודה בפיצול (4 ימים בשבוע)
- ★ מקום העבודה — ירושלים.

נא לפנות למר יצחק בוהדנה
טל: 02-224471.

בסניף יפו

★ פקידת קבלת קהל
★ 12 שנות לימוד ★ משרה מפוצלת.
נא לפנות לקופ"ח „מכבי", רח' בלפור 10 ת"א לגב' אהובה ברנר.

קופ"ח „מכבי" — רפואה ציבורית ברמה של רפואה פרטית

מבט לעתיד מזהיר!

דרושים

מהנדס אלקטרוניקה ראש קבוצת פיתוח. בעל ידע ונסיון בפיתוח בתחום הוידאו ו/או תקשורת.

מהנדס תוכנה בעל תואר במחשבים - נסיון מוכח

מהנדס אלקטרוניקה בתחום וידאו ו/או מחשבים ו/או תקשורת – נסיון מוכח בפיתוח ו/או יצור.

מהנדס / הנדסאי להעברה מפיתוח ליצור - ידע ונסיון מוכח.

איש מכירות למערכות וציוד מקצועי בארץ ובחו"ל.

מלחימים בעלי ידע ונסיון קודם.

הנדסאי אלקטרוניקה בתחום אנלוגי־דיגיטלי

הנדסאי / טכנאי מכניקה – בעל ידע בזיווד מכני.

הנדסאי אלקטרוניקה אחראי לבקרת איכות.

מחסנאי טכני נסיון בניהול מחסן ומלאי. רצוי נסיון בתחום האלקטרוניקה.

פקידה / מזכירה ידע בהדפסה עברית / אנגלית.

קנין בעל רשיון נהיגה לסידורים שונים.

כל המשרות המוצעות לאחר שרות צבאי ● מקום העבודה – בשדרות ● למעוניינים מובטחת עזרה בדיור בשדרות.

נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים, נסיון מקצועי וצילומי תעודות לת"ד 310 שדרות, שמעון דרור.

וידיסקו בע"מ שדרות
פיתוח לציוד וידיאו מקצועי וחדשני

עימנו למען ביטחוננו!

אתה!!!
משוחרר צה"ל, בוגר תיכון או השכלה גבוהה, בריאותך תקינה וגילך בין 23 ל־32 - מקומך עימנו.

התנדב
למשימות בעלות אתגר ועניין רב להן דרושה יוזמה, תושיה, חשיבה ותחכום.

מועמדים מתאימים יהנו בתום תקופת הכשרה אשר מקנה שנה, **מתנאי שכר טובים, רכב צמוד ומסגרת חברתית צעירה ותוססת.**
בתום תקופה של עבודת שטח יוצעו למתאימים תפקידים בחו"ל ואפשרויות קידום כולל לימודים אקדמאיים.
פנה נא בכתב לת.ד. 17013 ת"א (מיקוד) 61331, עבור מ.ל. בצרוף תולדות חיים ופרטים אישיים (כולל מספר ת"ז וטלפון)
--- פונים מתאימים יענו ---

החברה מספר אחד בביטוח חיים

מרחיבה את מערך השיווק שלה באזורי המרכז, חיפה, ירושלים ובאר־שבע ומעוניינת בך:

- *בעל/ת השכלה אקדמאית*
- *כושר ארגוני וניהולי*
- *יוזמה ורצון להתקדם במסלול שיווקי – ניהולי*
- *הופעה מרשימה*
- *רשיון נהיגה*

לתפקיד מנהל/ת מכירות

– המועמדים/ת יעברו תהליך מיון קפדני.
– המתקבלים/ות ישולבו בקורס מקצועי מרוכז בתנאי פנימיה.
– העומדים/ות בהצלחה בקורס ישולבו במערך השיווק של החברה ויהנו מתנאים הולמים הכוללים רכב צמוד.

אם את/ה בסביבות גיל ה־30 ועומד/ת בדרישות התפקיד פנה/י בהקדם בצירוף קורות חיים לת.ד. 37633 ת"א מיקוד 61375 בציון המילה „שיווק" ע"ג המעטפה.

מגדל חברה לביטוח בע"מ

דבר אחד בטוח.

אוניברסיטת תל-אביב

דרושים/דרושות

1. סייעת –
למרפאת השיניים לילדים של אוניברסיטת ת"א, מרפאת הוראה וטיפול בשעות הבוקר. מועמדות למשרה זו תמנינה טלפונית בשעות הבוקר לטל': 03-420112, 03-420186.

2. מזכירת יחידה –
השכלה תיכונית, נסיון של מספר שנים בעבודה כמזכירה עצמאית, ידיעת עברית אנגלית, הדפסה עברית, יכולת לטפל במגוון רחב של נושאים, נסיון בעבודה עם קהל, יחסי אנוש טובים.

3. מפעיל בית מכונות
- אגף משק ובינוי
כישורים: בוגר בי"ס מקצועי, נסיון באחזקת מתקנים אלקטרומכניים, קירור מרחסי אויר, ודי קיטור, משאבות.
★ העבודה כוללת משמרות.

4. טכנאי חולית מיזוג אויר
- אגף משק ובינוי
כישורים: בוגר בי"ס מקצועי, ידע ונסיון בעבודות מיזוג אויר, רשיון לעבודות חשמל, כושר גופני טוב.
★ העבודה כוללת משמרות.

מועמדים/ות מתבקשים לפנות בצירוף קורות חיים, פרטים על נסיון בעבודה ושמות ממליצים למדור תעסוקה, יחידת כח אדם, אוניברסיטת ת"א, רמת־אביב, מיקוד – 69978.

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981

לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה. אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. העבריינים צפויים לעונש על פי החוק.

עירית נתניה

מכריז חיצוני מס' 27/87 למשרת של
מנהל/ת מח' השרות הפסיכולוגי
באגף החינוך והתרבות

מתבקשות הצעות למשרה של מנהל/ת מחלקת השירות הפסיכולוגי, באגף החינוך והתרבות.

תאור התפקיד
אחראי/ת על תיפעול וניהול המחלקה למתן שרותים פסיכולוגיים במוסדות החינוך בעיר.

הכישורים הדרושים
א. בעל/ת תואר שני בפסיכולוגיה (M.A.)
ב. בעל/ת תואר מדריך/ה מוסמך/ה חינוכית או קלינית.
ג. הכר/ה מוסמכה ... של המועצה הפסיכולוגים.
ד. נסיון של 5 שנים לפחות, בניהול שרות פסיכולוגי.

הדרגה המוצעת בהתאם לכישורים.
טפסים להצעות מועמדים בצרוף תולדות חיים, בכתב יד המועמד והמסמכים הנדרשים יש להגיש למחלקת ... עד יום ה' כסלו תשמ"ח (11.12.87).
את הטפסים ניתן לקבל במזכירות העירייה, רח' הליוי 8, נתניה.
בקשות שתגענה ללא תעודות כאמור לא תובאנה בחשבון.

בכבוד רב, יואל אלרואי
ראש העיר

למפעל תעשייתי גדול ומבוסס בירושלים בעל מגוון של מכונות, מערכות פנאומטיות וחשמליות

דרוש
מנהל מחלקת אחזקה

תאור התפקיד:
- ניהול צוות עובדי אחזקה.
- תכנון עבודות אחזקת שבר, אחזקה מונעת ותיקונים.
- אחריות על מחסן טכני.

דרישות:
- בעל השכלה מקצועית בתחום מכונות או חשמל.
- יכולת ניהול ועבודה בלחץ.
- ידע באנגלית.
- נסיון של 3-5 שנים בתעשייה.

לפנות בצירוף קורות חיים לת.ד. 3241 ירושלים 91031, עבור "מנהל אחזקה".

חברת כח אדם הנמצאת בשלבי פיתוח, מחפשת:
מנהל סניף אשדוד/רחובות

התפקיד כולל: ניהול, פיתוח שוק ומכירת שרות בתנאי תחרות קשים.
נדרש מועמד בעל קשרים ונסיון מסחרי שווקי וניהולי מוכח, רצוי בתחום כח אדם בתעשיה. עדיפות לבעלי השכלה טכנית גבוהה.
יכולת לעבודה קשה מעבר לשעות המקובלות. אפשרות לשותפות ברווחים.

נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים לת"ד 180 פתח תקוה.

לחברת להשכרת רכב
דרושים
1. מנהל מכירות ושיווק
2. מנהל/ת חשבונות עצמאי/ת
למשרה מלאה.

תנאים טובים למתאימים
סודיות מובטחת.

לפנות בפרוט כולל קורות חיים.
ת.ד. 16378 תל־אביב

מרכז קוזלוף - לוד
דרוש/ה
מנהל/ת חשבונות

כישורים נדרשים
- ★ מנהל חשבונות
- ★ נסיון 3 שנים לפחות
- ★ ידע בהפעלת מחשב
- ★ ידע בהנהלת ...
- ★ ידע בהנהלת משכורות

לחברה גדולה בתל־אביב
דרוש
מחסנאי
לעבודה אחראית באוירה טובה.
בצרוף פרטים נא לפנות טלפונית
לי־03-523569 למר יעקב

אוניברסיטת בר־אילן

מתכנת מנוסה במחלקה לכימיה

...

תשלובת מפעלים – תעשיה צבאית
נצרת עילית
דרושים/ות

מנהל הנדסי – מהנדס מכונות בכיר
לתפקיד ניהול גופים הנדסיים בתשלובת מפעלים
כישורים:
* נסיון מוכח בניהול צוות עובדים גדול, בעל ניסיון בתעשיה של 10 שנים לפחות.
* שליטה טובה באנגלית, שפות נוספות – יתרון.
* לאחר שירות צבאי.

מהנדסי מכונות
לתפקידי תכנון וייצור במפעלים
כישורים:
* נסיון בתעשיה של 5 שנים.
* שליטה טובה באנגלית.
* לאחר שירות צבאי.

מהנדס מכונות
לתפקיד מנהל ביקורת איכות במפעלים
כישורים:
* נסיון של 5 שנים בתפקיד דומה.
* שליטה טובה באנגלית.
* לאחר שירות צבאי.

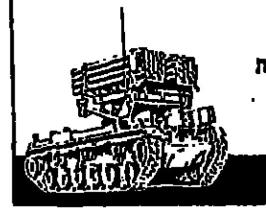

מועמדים/ות מתאימים/ות מתבקשים/ות לפנות בפרוט קורות חיים ונסיון לת"ד 678, נצרת-עילית, מיקוד: 17106 עבור כח-אדם.

התעשיה הצבאית

C.N.C. LTD
דרושים/ות
טכנאי/הנדסאי למחשבים אישיים
מרכזנית בוקר מ-6:00–14:00
מרכזנית ערב מ-14:00–20:00
דוברות אנגלית על בוריה
3-03-773021 מיום ראשון

לחברה בינלאומית לציוד רפואי
דרוש/ה
תועמלן/ית רפואי/ת
לאזור הצפון
הכישורים הדרושים:
* רקע פרה רפואי
* שליטה בשפה האנגלית על בוריה
נסיון קודם
נא לפנות בכתב לת.ד. 14175 תל-אביב 61141 או טלפונית 03-5611785

למוסד ציבורי בתחום הבריאות
דרוש/ה
איש/ת יחסי ציבור
* נסיון בתחום יחסי ציבור
* רצוי גם נסיון כדוברות
* הכרת המדיות התקשורתיות
* יכולת וידע בכתיבה ועריכה
רק מועמדים בעלי הכישורים הנ"ל מתבקשים לפנות בכתב לת.ד. 1698 תל-אביב מיקוד 61016 עבור אלי.
– סודיות מובטחת –

לחברה ידועה ליבוא רכב
דרוש
טכנאי שרות
* בעל השכלה של טכנאי/הנדסאי (עדיפות לבעלי נסיון כטכנאי שרות)
* ניסיון וידע ברכב כבד – מנוע בנזין ודיזל.
* רישיון נהיגה ג'
* ידע בשפה האנגלית ובעל כושר ביטוי.
פרטים וקורות חיים בכתב יד לשלוח לת.ד. 22767 ת"א מיקוד – 61227
נא לציין על המעטפה:
עבור מספר 1.

למחסן זכוכית ביפו
דרוש
עובד מנוסה
03-9644536/7

למשרד עו"ד בת"א
דרושה
מנהלת משרד
מדפיסה מעולה
נסיון בעבודה על מעבד תמלילים – חובה
בוגרת תיכון
5 ימי עבודה בשבוע
תנאים טובים למתאימה
טל' 621603
בשעות 8.00-13.00 מיום א'

דרושה
פקידה למשרה מלאה
בחברת שיווק בדרום ת"א
נסיון בעבודת משרד ובהדפסות בעברית ובאנגלית לתאום ראיון
376371

בעל תעודת הסמכה לניהול מוסך במכונאות רכב, מלגזות, טרקטורים
נסיון ניהול רב
מעוניין בהצעות
03-945883

לחברת שווק תעשייתי בענף שסתומי פיקוד ובקרה, צנרת תעשייתית
דרוש:
מהנדס/הנדסאי
כנציג מכירות.
שליטה באנגלית ונסיון קודם הכרחי
לפנות בכתב יד לת.ד. 2901 תל-אביב

דרושים
מסגר מכני מעולה
מסגר רתך
כרסם מעולה
חרט מעולה
תנאים מצויינים טלפון
727345 7513448

לכפיר מעליות ברעננה
דרושים
* מסגרים
* עוזרים להרכבת מעליות
* עובדים לטיפול מונע
בעלי רישיון לקטנוע
052-448212

THE CARLTON HOTEL
TEL AVIV (★★★★★) קרלטון ת"א
מורד הירקון 10 ת.מ. 61064
דרושים:
* **מלצרים/יות**
צעירים/ות אחרי צבא
אין צורך בנסיון קודם
* **טבחים**
בעלי 5 שנות נסיון במלונאות
נא להתקשר למחלקת כח אדם טל. 03-201467

ההתאחדות התעשיינים בישראל
המחלקה לסחר חוץ
רחוב המרד 29, תל-אביב
דרושה
מזכירה
אנגלית/עברית
עדיפות לשפת אם אנגלית, כושר הדפסה באנגלית, ניסוח מכתבים, תרגומים
לשלוח הצעות בכתב יד

למרכז רפואי
דרושים
1. **רופא מנוסה,** ימים נמושים בבוקר
2. **רופאים צעירים ומרצים** למשרה קבועה בבוקר.
3. **פקידות – מזכירות** (כולל הדפסה).
4. **טכנאית ארגומטריה.**
טלפון 260530 254530

דרושה פקידה
למשרה מלאה
8:00-16:00 (בגילאי 40-30) לעבודות גזברות קופה וקלדנות רצוי נסיון קודם.
להתקשר לטלפון 212202 212361

לשם מהנדסים יועצים בע"מ
מחפשת
מהנדס תעשיה וניהול
* לעבודה באזור הצפון
* נסיון 1-3 שנים במערכות לניהול פרויקטים
* יתרון עם תחקיר בטחוני.
לקביעת ראיון טל. 03-7517421

כסף גדול
אפשר להרוויח ברכש מודעות ליד הבית
פרוייקט אטרקטיבי לבעלי נסיון בלבד
03-252637 052-916916

לתעשיה הצבאית באזור המרכז
דרושים/ות
01/62 **עובדי ייצור** בלתי מקצועיים
לעבודה במשמרות:
דרישות המשרה:
1) 10 שנות לימוד לפחות
2) לאחר שירות צבאי.
3) בריאות תקינה (פרופיל 72 ומעלה)
מועמדים העונים לדרישות המשרה מתבקשים לפנות ליחידת התעסוקה של התעשיה הצבאית, רחוב הארבעה 16 תל אביב, בימים א'-ה' בשעה 8.00 בבוקר. נא להביא תעודת זהות, פנקס מילואים ותעודת שבוי ו/או תעודת פטור.
על כל עובד/ת יחיה להצטייד במועד מאוחר יותר בטופס שליחה של שירות התעסוקה במקום מגוריו.
(הסעות למפעל וחזרה מבנימינה בצפון עד אשדוד בדרום).

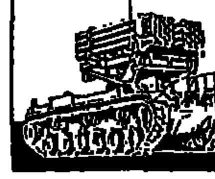

התעשיה הצבאית

דרושה
פקידת יבוא/מזכירה למנכ"ל
בעלת נסיון ביבוא, שליטה בשפה האנגלית ובעבודה עם מעבד תמלילים
לפנות בכתב:
ל"ת.ד. 22027
תל-אביב 61220
עבור מזכירה למנכ"ל

לקיבוץ שער גולן
דרושה
אחות מוסמכת
עם מגורים במקום
טל. עד השעה 12:00, 06-757211, 06-757380
ובערב 06-757171, 06-757342

דרוש
בוחן
למכון רישוי
תנאים טובים
למתאימים בדבר פרטים
עבודה 02-911253
בערב 02-912355

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, התשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. העבריינים צפויים לעונש על פי החוק.

קבוצת מפעלי "גלי"
למפעל האופנה
דרושים
* **מעצב/ת אופנה**
* **מעצב/ת טקסטיל**
* **טכנאי/ת או הנדסאי/ת ייצור**
לתפקיד מלא אתגר
עדיפות לבוגרי שנקר
* 5 ימי עבודה בשבוע
* הסעות למפעל וחזרה
* תנאים טובים למתאימים/ות
לקביעת ראיון נא לפנות לטלפון 03-9631081, לשרית.
סודיות מובטחת

מנהל ב"מל לעיבוד שבבי
* מהנדס/הנדסאי מכונות
* נסיון מעשי רחב בעיבוד שבבי
* יכולת קליטת ציוד חדש
* יכולת אירגונית ומינהלית
נא לפנות בכתב יד בפירוט קורות חיים, נסיון בעבודה ומס' טלפון להתקשרות – לת.ד. 1474 חיפה

TOPPER
דרושה
פקידה
בעלת נסיון בקליטת נתונים למחשב, והתחשבנות עם לקוחות
* עד גיל 25
* הופעה נאה
נא לפנות טלפונית: 5565440, 03-5560831 מיום א' לאחרון

לבי"ח אלי"ן
דרוש/ה
טבח/ית
למשרה מלאה
מועמדים בעלי הכשרה מתאימה ונסיון, יפנו בכתב לת.ד. 9117 ירושלים

קיבוץ לוחמי הגטאות
מחפש
עוזר טבח (ללא מגורים)
נא לפנות לדורון עד שעה 13.00 04-858702
ומשעה 16.00 – 04-858783

לחברת "חסם"
דרושים
מבלטנים כרסמים
בעלי נסיון ל-5 ימי עבודה בשבוע + ארוחות במפעל
לראיון נא לפנות לגולה
טלפון: 803217, 03-803170

למפעל טקסטיל
דרוש
מהנדס/ת ייצור ומבקר/ת צ.ב
מאזור חיפה או עכו
רצוי נסיון קודם והמלצות
052-859926

לאומסט פרינטס
דרושים
* **צלמי אופסט**
* **מונטג'רים מנוסים**
לתפקידים אחראיים בראשי צוותים
משכורת ותנאים מצוינים כולל פרמיות
לטלפון 336737, 331360 תל-אביב

"אטמוס" בתנופה קדימה
דרושים
הנדסאים/טכנאי מכונות
לתפקידי מכירות בשטח
דרישות התפקיד:
כושר ניהול משא ומתן
מרץ ונכונות לעבודה קשה
ידיעת השפה האנגלית
רשיון נהיגה
תושבי המרכז
עד גיל 30
נסיון קודם במכירות עדיף
תנאים ושכר הולם, רכב צמוד, עבודה באוירה נעימה
לפנות טלפונית לאביבה 052-559491

למשרד מהנדסי בנין בת"א
דרוש
מהנדס מנוסה
לתכנון קונסטרוקציות בטון מזויין, טרומי ופלדה
נסיון של 4 שנים לפחות בארץ
תנאים טובים למתאים
לפנות טלפונית מיום א' 03-283134
– סודיות מובטחת –

"מאיר" חברה למכוניות ומשאיות
יבואני VOLVO בישראל
למוסך השרות המרכזי בפתח-תקוה
דרוש/ה
פקיד/ה טכני
בעל/ת ידע טכני במשאיות ובאוטובוסים
ידיעת אנגלית – חובה
המעוניינים יפנו טלפונית 03/9225477
לגבי בשעות 08.00–12.00

מאיירס שיווק 1981 בע"מ
למחלקת שרות וכלים פנאומטיים והידראולים
דרוש
בעל רקע טכני
רצוי עם נסיון
פרטים אזור התעשיה סגולה פ"ת
טלפונים: 9340345, 03-9340716

לסוכנות ביטוח גדולה בתל-אביב דרושה
פקידה לביטוח חיים
כישורים: ידע בניהול משרד והדפסה
עדיפות לבעלת נסיון בביטוח חיים
נא לפנות טלפונית: 03/225082, 03/221889 (חיים)

לפרויקט של הקמת מבני מגורים במושב בשרון
דרושים
מפקחים מנוסים
לקביעת ראיון נא להתקשר 03-283134
– סודיות מובטחת –

פז
למתקן גלילות
צומת גלילות – ליד הקאונטרי-קלאב
דרושים
* **מלגזן**
* **מלאן גז**
* **טכנאי אחזקה**
לפנות ליעקב גרון טלפון 03-412631 בין השעות 07.00-15.00
סודיות מלאה מובטחת
פז חברת נפט בע"מ

למוסד ציבורי גדול בת"א
דרושים
1. **כתבנית עברית**
אפשרות לשעות גמישות או חלקיות
2. **נערים**
עד גיל 17½
טלפון 03-431620-14 (08-431620-1)

למושב עידן בערבה
דרושות:
1. **גננת – מטפלת מוסמכת** לגילאי 3-4
2. **מטפלת לפעוטון**
להתקשר טל' 057-81562 057-81138

לחברת טיולים בעלת מס' סניפים
דרושים
1) **מדריכי טיולים** (לכל רחבי הארץ) לבתי ספר ומוסדות
2) **חובשים קרביים**
מתאים למעוניינים בעבודה בין החודשים פבר' עד יוני
ראיונות יתקיימו: ימים א, ב, (29-30.11.87) בן יהודה 182 ת"א טל': 03-232030-23465 ובמשך כל השבוע – 76138, 057-35657

לחברה גדולה בענף הנדל"ן
דרושים
אנשי מכירות
רציניים, נמרצים ובעלי יוזמה לשיווק פרוייקטים יוקרתיים בענף הבניה
לבעלי רכב פרטי יתרון
למתאימים תנאים טובים ואפשרויות קידום מצויינות
לפרטים נא לפנות טלפונית 03-430907/8

דרושים באיזור המרכז
* **טבחים/יות בכל הדרגות**
* **אחראי/ת על הנקיון**
* **קונדיטור**
למשמרות בוקר, בימי א'-ה' בלבד.
נא לפנות לגברת הנורה 03-5802448/7

לקולוסיאום
דרושים
קציני ביטחון
יוצאי יחידות קרביות בצה"ל בעלי ידע בהגנה עצמית
03-287121

למפעל סריגמיש
דרוש
אחראי למתפרה
למשמרת אחר הצהריים בשעות 12.00-20.00
עדיפות לטכנאי ייצור או בעל נסיון קודם
לפנות לשולה רח' הרכבת 32 ת"א (התחנה המרכזית)

פקידת מלאי
שליטה באנגלית
רצוי ניסיון קודם בנושא ובידיה אלקטרוניים
5 ימי עבודה
טל. 08:00-17:00
052-556070

למשרד אדריכלים בת"א
דרושים
אדריכל טכנאי
עם נסיון בתכנון מבני ציבור
03-250557
03-258634

דרושות דיילות
בכל הארץ להדגמת משחק הרכבה לילדים לתקופת חנוכה
טל: 03-5567270

לחברת טראנסקום נסיעות ותיירות דרושים:
בירושלים
* **מנהל חשבונות**
סוג 3 ומעלה למשרה מלאה. לפנות בכתב לת.ד. 2448 ירושלים או בטל. 02-233313 לחרות
* **פקיד/ת לתיירות יוצאת**
נסיון בכרטוס, משרה מלאה, שעות מתחלפות. לפנות בטל. או בכתב כנ"ל לגב' מרקוס
* **מזכירה-כתבנית בגרמנית**
עדיפות למשרה מלאה 08.00-16.00, אפשרות למשרה חלקית. לפנות בטל. או בכתב כנ"ל לגב'
בתל-אביב
* **נציג בנמל התעופה בן-גוריון**
לבעלי תיירות, אחרי שירות צבאי, בעל רשיון נהיגה של למעלה משלוש שנים, שליטה בעברית ואנגלית, ידיעות לשונית זרות נוספות
לפנות בטל. 03-233017 בין השעות 08.30–11.00 לגב' חלקין

לאיגוד סיסטיק פיברוזיס
דרושות
1. **עובדות סוציאליות מסורות** ובעלות לב חם.
עובדת סוציאלית פרטנית
לחצי משרה
הכישורים הדרושים:
נסיון רב בעבודה פרטנית, המליצות, עצמאות בעבודה, רכב פרטי, גמישות בשעות העבודה.
2. **עובדת סוציאלית קהילתית**
הכישורים הדרושים:
נסיון בעבודה, המליצות, הכרות מעמיקה של מערכת השרותים החברתיים לנכים, עצמאות בעבודה, רצוי רכב.
לפנות טלפונית: למשרד אחד 03-218763, 03-269620
בימים א' עד ה' בין השעות 8.00-14.00

רשות שדות התעופה בישראל
נמל תעופה בן-גוריון
דרושים
בחורים/בחורות
לתפקיד בטחוני מעניין בנמל התעופה בן-גוריון
העבודה מוצעת למשרה מלאה, במשמרות מגוונות, לתקופה מינימלית של שנה. לאחר שנת עבודה, אפשרות העסקה גם במשרה חלקית (לסטודנטים)
תנאי הקבלה
* לאחר שירות צבאי
* 12 שנות לימוד לפחות
* דוברי אנגלית ברמה טובה (הראיון יערך בשפה האנגלית)
* מצב בריאות תקין
* מגורים באזור גוש דן – חובה לתקופת החוזה.
במסגרת העבודה תתאפשר יציאה לחו"ל מעת לעת עפ"י הצורך
למועמדים המתאימים יוצעו תנאי שכר נאותים והטבות נוספות
למעוניינים בעלי הכישורים המתאימים תתקיים ועדת קבלה במנהלת נמל תעופה בן-גוריון, בבניין משרד הבריאות (סמוך לאולם המכס), ביום ב' 30.11.87
הרשמת מועמדים תתקיים משעה 06.00 ועד שעה 08.00 בבוקר
מספר המועמדים הינו מוגבל ומותנה בהחלטת הועדה
על המועמדים להצטייד בתעודת זהות, פנקס מילואים, תעודת שחרור מצה"ל, ושתי תמונות

למפעל תכשיטים בעל מוניטין
דרושים
מנהלים לחנויות במרכז הארץ
עם מחזור של 700-800.000 ש"ח
המנהלים שיבחרו, יידרשו לתת פקדון של כ-80,000 ש"ח
השכר ישולם באחוזים מהיקף המכירות
המעוניינים אשר יכולים להוכיח יושר אישי ומסחרי חריצות והתמדה בעבודה, יפנו בכתב לת.ד. 829 פתח-תקוה מיקוד 49108 (עבור "הנהלת תכשיטים")
רצוי ידיעת השפה האנגלית
– סודיות מובטחת –

לחברת יבוא למוצרים בלעדיים
דרושים
1) **חברת הפצה ארצית**
2) **רשת שווק ארצית**
3) **מפיצים לוועדי עובדים**
בתחומים: צעצועים, ספורט ובתי טרקחת אפשרות לקבלת בלעדיות מקומית וארצית
נא לפנות לת.ד. 46256 תל-אביב, ולציין שמי מכירה